

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TÜRK İŞ PİYASASINDA BEŞERİ SERMAYE’NİN
ROLÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Alaaddin ERTAŞ

Enstitü Anabilim Dalı : Çalışma Ekonomisi

Enstitü Bilim Dalı : İnsan Kaynakları Yönetimi ve Endüstri İlişkileri

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Erhan ÇANKAL

MAYIS - 2010

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**TÜRK İŞ PİYASASINDA BEŞERİ SERMAYE’NİN
ROLÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Alaaddin ERTAŞ

Enstitü Anabilim Dalı : Çalışma Ekonomisi

Enstitü Bilim Dalı : İnsan Kaynakları Yönetimi ve Endüstri İlişkileri

Bu tez 27/05/2010 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Erhan ÇANKAL

Jüri Başkanı

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Yrd. Doç. Dr. Tuncay YILMAZ

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Yrd. Doç. Dr. Hayrettin ZENGİN

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Alaaddin ERTAŞ

27.05.2010

ÖNSÖZ

Türk İş Piyasasında Beşeri Sermaye'nin Rolü" konulu bu tez, teknolojik gelişmelerle birlikte rekabetin en temel ögesi haline gelen nitelikli işgücü konusunu ve eğitim-gelir arasında bir bağlantı bulunup bulunmadığını değerlendirmektedir. Bu çalışmamın hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen, danışman hocam Yrd. Doc. Dr. Erhan ÇANKAL'a, Yrd. Doc. Dr. Tuncay YILMAZ'a, tezimin bitirilmesi için sürekli beni motive eden Türkiye İş Kurumu Sakarya İl Müdürlüğü İşgücü Uyum Hizmetleri Servisi personeline ve aileme sonsuz teşekkürü bir borç bilirim.

Alaaddin ERTAŞ

27.05.2010

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ.....	iv
ŞEKİL LİSTESİ.....	v
ÖZET.....	vi
SUMMARY.....	vii
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1 BEŞERİ SERMAYE.....	4
1.1. Beşeri Sermaye Kavramı.....	4
1.2. Beşeri Sermaye Maddi Sermaye İlişkisi.....	6
1.3. Beşeri Sermaye Yatırımlarının Amaçları.....	7
1.3.1 İktisadi Kalkınmayı Gerçekleştirmek.....	8
1.3.2 Emek Verimliliğini Arttırmak.....	9
1.3.3 Bilgi Toplumunu Gerçekleştirmek.....	10
1.4. Beşeri Sermayeye Yapılan Yatırım Biçimleri.....	13
1.4.1 Eğitim Yatırımları.....	13
1.4.2 Sağlık Yatırımları.....	14
1.4.3 Beslenme Yatırımları.....	15
BÖLÜM 2 TÜRKİYEDE BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARI VE AB LİZBON STRATEJİSİ.....	16
2.1 Bölgesel Kalkınma Ajansları Hakkında.....	16
2.2 Türkiye’de Bölge Kalkınma Ajansları.....	17
2.2.1 Bölge Kalkınma Ajanslarının Hedefleri.....	17

2.2.2 Bölge Kalkınma Ajansları Görev Ve Yetkileri.....	18
2.2.3 Bölge Kalkınma Ajanslarının İdari Yapısı.....	20
2.2.3.1 Kalkınma Kurulu.....	20
2.2.3.2 Yönetim Kurulu.....	21
2.2.3.3 Genel Sekreterlik.....	23
2.2.3.4 Yatırım Destek Ofisler.....	24
2.2.4 Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Finansman Kaynakları.....	24
2.2.5 Avrupa Birliği Bölgesel Kalkınma Politikaları.....	25
2.2.5.1 Avrupa Birliği ve Türkiye de NUTS.....	27
2.3. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Beşeri Sermayeye Katkısı.....	31
2.4. Avrupa Birliği Lizbon Stratejisi.....	31
2.4.1 Lizbon Stratejisinin Tanımı.....	31
2.4.2 Lizbon Stratejisinin Önemi.....	33
2.4.3 Lizbon Stratejisinin Boyutları ve Kriterleri.....	34
2.4.4 Türkiye ve Lizbon Stratejisi.....	35
BÖLÜM 3 BEŞERİ SERMEYE POLİTİKALARI.....	38
3.1 Eğitim Politikaları.....	38
3.1.1 Avrupa Birliğinde Eğitim Politikaları.....	39
3.1.2 Türkiye’de Eğitim Politikaları.....	43
3.2 Yoksullukla Mücadele.....	52
3.2.1 Avrupa Birliği’nde Yoksullukla Mücadele.....	54
3.2.2 Türkiye’de Yoksullukla Mücadele.....	55
3.3 Sağlık Politikaları.....	61

3.3.1 Avrupa Birliğinde Sağlık Politikaları.....	62
3.3.2 Türkiye’de Sağlık Politikaları.....	63
3.4 Sosyal Güvenlik Politikaları.....	66
3.4.1 Avrupa Birliği’nde Sosyal Güvenlik Politikaları.....	67
3.4.2 Türkiye’de Sosyal Güvenlik Politikaları.....	68
BÖLÜM 4 BEŞERİ SERMAYENİN DEĞERLENDİRİLMESİ VE BEŞERİ SERMAYEYE YÖNELİK GELİR DAĞILIMINI DÜZENLEMEDE VERGİ VE TRANSFER POLİTİKALARI	71
4.1 Eğitim ve Kazanç Arasındaki İlişkinin Tahmin Edilmesi.....	71
4.1.1 Literatür Taraması.....	71
4.1.2 Eğitim ve Kazanç Arasındaki İlişkinin Tahminine Eğitim ve Kazanç Arasındaki İlişkinin Tahminine Yönelik İnceleme.....	72
4.2 Sendika Üyeliği ve Beşeri Sermaye İlişkisi.....	75
4.3 Türkiye’de Gelir Dağılımının Düzeltilmesine İlişkin Vergi Politikaları ve Transfer Harcamaları.....	76
4.3.1 Gelir Dağılımı ve Vergi Politikaları.....	77
4.3.2 Gelir Dağılımı ve Transfer Harcamaları.....	78
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	80
KAYNAKÇA.....	84
ÖZGEÇMİŞ.....	93

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: İstatistiki Bölge Birimleri Düzey 2 İller Cetveli.....	30
Tablo 2: Türkiye’de Kişisel Gelir Dağılımı 1963-2005.....	77

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Kalkınma Ajanslarının Teşkilat Yapısı.....	20
Şekil 2: İstatistiki Bölge Birimleri Düzey 1.....	29
Şekil 3: İstatistiki Bölge Birimleri Düzey 2.....	29
Şekil 4: Türk Milli Eğitim Sisteminin Yapısı.....	46
Şekil 5: Sağlık ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkiler.....	62
Şekil 6: Endüstriyel Sektörlere Göre İstihdam.....	73
Şekil 7: İstihdamın Mesleklere Göre Dağılımı.....	74

Tezin Başlığı: “Türk İş Piyasasında Beşeri Sermaye’nin Rolü”	
Tezin Yazarı: Alaaddin ERTAŞ	Danışman: Yrd. Doç. Dr. Erhan ÇANKAL
Kabul Tarihi: 27.05.2010	Sayfa Sayısı: vii (ön kısım) + 93 (tez)
Anabilimdalı: Çalışma Ekonomisi	Bilimdalı: İ. K. Y. ve Endüstri İlişkileri
<p>Teknolojiyi verimli kullanabilen ve geliştirebilen ülkeler küresel Pazar yaoısı ve ekonomik rekabette bir adım önde yer almaktadırlar.</p> <p>Bilgi, teknolojik gelişmenin temelini ve bilgi temelli gelişmenin ana kaynağını oluşturur. Yüksek niteliklerle donatılmış insanlar toplumların refah düzeyine önemli katkılar sağlayabilir. İşgücü becerileri ve bilgi nesiller boyunca birikebilir. Belirli becerileri kazanmak genellikle zaman alıcı ve her zaman kolay değildir. İşgücünün vasfını arttırmak insana önemli miktarda yatırım yapmayı gerektirir. İnsana yatırım eğitim ve iş başında çalışma ile yapılabilir.</p> <p>Bugünün işgücü piyasasının yüksek eğitilmiş kalifiye işgücüne ihtiyacı vardır. Ücretin belirleyicileri, eğitim yılı, medeni durum, iş yerindeki meslek, bir sendikaya üyelik, evde yaşayan kişi sayısı gibi kişisel ve sosyal özelliklerdir. Bu faktörlerdeki değişimler emeğin kazanç düzeyini etkiler. Bu ise emeğin kazancı ile emeğe yapılan yatırımlar arasında sıkı bir bağlantı olduğunu gösteriyor.</p> <p>Bu çalışmanın amacı emeğin kazancı ile ilgili değişkenleri incelemektir. Araştırmanın odak noktası beşeri sermaye yatırım politikaları ve vasıflı işgücü oluşturmanın farklı yollarıdır. Beşeri sermaye yatırımları çerçevesinde yapılan çalışma incelendiğinde Türk işgücü piyasasında beşeri sermayenin geliştirilmesi çeşitli politikaların uygulanabilirliğine bağlı olduğu söylenebilir.</p>	
Anahtar kelimeler: Beşeri sermaye, nitelikli işgücü, eğitim.	

Sakarya University Institute of Social Sciences Abstract of Master's Thesis

Title of the Thesis: “The Role of Human Capital at the Turkish Labor Market”	
Author: Alaaddin ERTAŞ	Supervisor: Asst. Prof. Erhan ÇANKAL
Date: 27.05.2010	Nu. Of Pages: vii (pre text) + 93 (main body)
Department: Labour Economics and Ind. Rel.	Subfield : HRM and Industrial Relations
<p>Countries that can efficiently use and develop high technology are one step ahead in the economic competition of our global market structure.</p> <p>Information forms the basis of technological development and is the primary source of knowledge based development. People endowed with high qualifications are able to contribute to the societies' well being greatly. Labor skills and knowledge can be accumulated through generations. Gaining certain skills is generally time consuming and not always easy. Improving labor qualification requires a substantial amount of investment in human. The investment in human can be made through education and on-the-job training.</p> <p>Today's labor market is in need of educated high skilled workforce. The determinants of wages include some personal and social characteristics such as the years of schooling, marital status, occupation, the status of work place, membership to a union, and the number of people living in the household. The changes of these factors will affect the level of labor earnings. It seems that labor earnings are tightly correlated with the factors that are heavily depend on the investment in human capital.</p> <p>The purpose of this study is to examine the labor earnings and the relevant variables. The research focuses on human capital investment policies and compare different ways in creating high skilled and productive labor force. The applicability of various policies in developing human capital in the Turkish labor market is also examined in the frame work of human capital investment.</p>	
Key words: Human Capital, Qualified Labor, Education,	

GİRİŞ

Dünyada, sanayi devrimi sonrası çalışma ilişkileri çok farklı bir boyut kazanmıştır. Makinelerin üretimde yoğun bir biçimde kullanılmaya başlanması ile fabrikalar kurulmaya başlanmış ve ortaya çıkan ürün sayısı oldukça fazlaşmıştır. Üretimde kullanılan insanın sadece fiziki gücü ile ilgilenilmiş ve verimlilik artışlarına yönelik çalışmalarda bu yönde gerçekleşmiştir. Dolayısıyla çalışanlar üretimin bir parçası olarak değil bir aracı olarak görülmüşlerdir. Bu dönemde, üretim sürecinde çalışanların sorunlarının artması ve çalışma koşullarının ağırlaşması sonucu çalışanlar organize bir hal alarak sorunlarına ilişkin taleplerini gün yüzüne çıkartmaya başlamışlardır.

Son dönemde teknolojiye meydana gelen baş döndürücü gelişmeler ile birlikte küreselleşme süreci başlamış ve dünya üzerinde ekonomik rekabet daha da çetin bir hal almıştır. Teknolojik gelişmenin takip edilmesi rekabetin en önemli aktörü haline gelmiştir. Teknolojiyi üreten ve onu kullananlar söz konusu rekabette ön plana çıkmaktadır.

Küreselleşme süreci, beraberinde dünyanın sosyal, politik, ekonomik ve kültürel yapısında önemli değişiklikler getirmiştir. Dolayısıyla, söz konusu gelişmelere ve değişimlerden ortaya çıkan gereksinmelere yanıt verecek insanların yetiştirilmesi ülkeler için bir hedef haline gelmiştir. Bu süreçte ulusalar, eğitim politikalarında nitelikli değişikliklere giderek bu değişime ayak uydurabilecek insan kaynağını yetiştirmeye çalışmaktadırlar (İçli, 2001: 2).

Nitelikli işgücünün yetiştirilmesi toplumun tümüne yayıldığında asıl beklenen başarı gerçekleşebilecektir. Çünkü beşeri sermaye yatırımlarının geri beslemesi bütün bir topluma yatırım yapıldığında olumlu sonuçlar vermektedir. Dolayısıyla, beşeri sermaye artırımını aynı zamanda nitelikli işgücünü yetiştirmeye yönelik faaliyetleri de içine alan çerçeveye bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Beşeri sermaye artırımına yönelik olarak yapılabilecek çalışmaları temelde;

- Eğitim Yatırımlarına,
- Sağlık Yatırımlarına,
- Yoksulluğun azaltılmasına,

- Gelir Dağılımının Düzenlenmesine,
- Sosyal Güvenlik Sistemine,

Yönelik çalışmalar şeklinde belirtilebilir.

Eğitim yatırımları ile bireyler, işgücü piyasası ve sosyal hayatlarında karşılaşılabilecek sorunlara karşı daha nitelikli hale gelmektedirler. Ancak beşeri sermaye artırımını eğitim alanına yapılacak olan yatırımların tüm toplumu kapayacak bir şekilde gerçekleştirilmesine bağlıdır. Toplumun tümünü içine alan politikaları gerçekleştirebilmek ise toplum içerisindeki özellikle düşük gelirli bireylere yönelik politikalarla mümkün olabilir.

Hükümetler, yoksullukla mücadele, gelir dağılımının düzenlenmesi vb. politikaları ile düşük gelirli bireylerin gelir seviyelerini düzeltmeye çalışmakta ve bu sayede gelirin yükselen bireylerin eğitim, sağlık vb. bireysel sermaye arttırıcı çalışmalara daha fazla kaynak ayırabilecektir. Bu sayede beşeri sermaye gelişimi toplumun genelini saran ve toplumsal barışa hizmet eden bir yapı haline alabilecektir. Ayrıca, başta çalışanlar olmak üzere bütün bireylerin sosyal hayatta ve çalışma hayatında karşılaşılabilecekleri riskleri azaltmaya yönelik uygulanan sosyal güvenlik politikaları yoluyla da çalışanların verimlilikleri arttırılarak beşeri sermayeye katkı sağlanabilmektedir.

Çalışmamız temelde beşeri sermaye yatırımlarının ve bu yönde vasıflı işgücüne yönelik yapılan çalışmaların neler olduğunu belirterek, eğitim ve elde edilen gelir arasında bir ilişkinin olup olmadığı hususu incelenecektir.

Dört bölümden oluşan bu çalışmanın birinci bölümünde, beşeri sermaye kavramı, beşeri sermaye maddi sermaye ilişkisi, beşeri sermaye yatırımlarının neler olduğu ve amaçları ele alınmıştır.

İkinci bölümde toplumsal kalkınmanın gerçekleştirilmesinde önemli bir rol üstlenen Bölgesel kalkınma ajansları ve bilgi toplumu sürecinde Avrupa Birliği Lizbon Stratejisi ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde, beşeri sermaye artırımına ve geliştirilmesine yönelik politikalardan, eğitim politikaları, yoksullukla mücadele politikaları, sosyal güvenlik politikaları ve

sağlık politikaları ve bu politikaların Türkiye ve Avrupa Birliği uygulamaların karşılaştırılması yapılmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde, eğitim ve kazançlar arasındaki ilişkinin tahminine yönelik bir inceleme yapılarak gelir dağılımının düzenlenmesine ilişkin politikalardan vergi politikası ve transfer harcamalar politikası ve sendikalar ile beşeri sermaye arasındaki ilişki ele alınmıştır.

1. BÖLÜM BEŞERİ SERMAYE

1.1. Beşeri Sermaye Kavramı

Sermaye, İşletmeyi kuranlar tarafından kuruluş esnasında ve daha sonrasında kullanılmak üzere işletmeye konulan para, mal ve emek gibi değerlerden oluşmaktadır. Sermaye kavramında fiziki sermayenin yanında beşeri sermayeden de söz etmek gerekir.

Ekonomi biliminin ilk yıllarında daha ziyade emek yoğun üretim faaliyetlerinin ön planda olması sebebiyle yoğun derecede bilgi birikimine ihtiyaç duyulmamıştır. Ayrıca sermayenin daha ziyade maddi unsurları çağrıştırması, insanı sermaye olarak ele almanın ona karşı aşağılayıcı bir tavır olacağı düşüncesi de insan unsurunun sermaye olarak ele alınmasını engellemiştir (Bodur, 2007:17).

Beşeri sermaye, eğitim ve öğretim süreci ile birlikte kazanılan bilgi, beceri, nitelik, tecrübe ve yeteneklerin yanı sıra doğal yetenek ve zekayı da içine alır. İnsanlar bu özellikleri sayesinde üretim sürecine daha verimli bir şekilde katılıp, daha üretken bir hale gelirler. Bu sayede insanların daha üst düzeyde gelir elde edebilmeleri mümkün olur (İhya, 2009).

Başka bir tanımda beşeri sermaye, insan kaynaklarının geliştirilmesi (bireylerin yetenek, hüner ve bilgi yönünden yükselmesi), iktisadi anlamda insan sermayesi birikimini ve bu sermayenin gelişme ve kalkınmada etkili olacak şekilde kullanılmasını ifade etmektedir. Bu bağlamda beşeri sermaye kavramı, insanların eğitim, yetiştirme ve diğer etkinlikler aracılığıyla kendilerine yatırım yapmaları ve böylece yaşam boyu kazançlarını arttırarak gelecekteki gelirlerini yükseltme gerçeğine dayanır (Kılıcıkın, 2001: 8-9).

Günümüz toplumlarında artık sermaye denilince akla maddi unsurlardan ziyade insan ve onun bilgi ve becerileri gelmektedir. Dolayısıyla, üretim sürecinin en önemli unsuru insan unsuru haline gelmiştir.

Özellikle, yeni teknolojilerin küreselleşme ile birlikte bütün dünyada çok hızlı bir şekilde dağılım göstermesi bu teknolojileri kullanacak insan gücünü daha önemli hale getirmiştir. Ülkelerin en çok rekabet ettikleri alanda doğal olarak nitelikli emek yönünden olmaktadır.

Gelişme için yapılması gereken unsurlar, üretim kaynakların ve teknolojisinin keşfi ve işletilmesi, sermayenin harekete geçirilerek tekniğin geliştirilmesi ve üretimin arttırılmasıdır. Bunlar ise temelde insan unsuruna bağlıdır. Nitekim toplumlar ekonomik gelişmenin; sadece teknolojik değişkenlerin değil, insanlardaki değişimlerin de bir sonucu olduğunu ve teçhizata yapılan yatırımlardan ayrı olarak, insanlara yapılan yatırımları da kapsadığını kabul etmişlerdir (Kılıcikan, 2001: 1).

Sanayi devrimi ile birlikte üretimde makinelerin kullanılmaya başlanması, her ne kadar beraberinde kapasite artırımından dolayı bir verim artışı oluşturmuşsa da, işletmede çalışanların üretim ve malları taşıma becerilerinde büyük bir artış olmamıştır. İşçiler, eski Yunan'daki atölyelerde ne kadar verimliyseler, fabrikada da o kadar verimlidirler. Sanayi toplumunda gerçek produktivite patlaması, bilginin işe uygulanması ile 1880'lerden sonra başlamıştır. Bilgi artık aletlere, süreçlere ve ürünlere uygulanmaya başlanmıştır (Şen,2003).

Beşeri sermaye yatırımlarının arttırılması verimlilik artışı ile birlikte üretim ve sermaye teşkilinin artmasını beraberinde getirmektedir. Bu nedenle toplumlar beşeri sermayeyi arttırmaya yönelik faaliyetleri üzerine çalışmalarını arttırmaktadırlar.

İlk olarak beşeri sermayenin özellikleri neler olduğu üzerinde durulması gereken bir husustur.

Shultz tarafından beşeri sermaye unsurunun temel özellikleri şu şekilde belirtmiştir (Süleyman Demirel Üniv., 2003).

- 1- Beşeri sermaye insanlara yatırım yapılarak oluşturulur.
- 2- Beşeri sermaye kişinin kendisinden ayrılamaz. Fiziki sermaye istimlak edilebilir; ancak beşeri sermaye kişiden ayrılamaz.
- 3- Beşeri sermaye doğuştan gelen ya da sonradan kazanılan yeteneklerdir.
- 4- Beşeri sermaye görülemez; ancak etkileri gözlenebilir. Bu etkiler iki çeşittir.
 - İçsel etkiler; bireylerin ve ailelerin refah ve iktisadi verimliliğini, okullaşma, meslek eğitimi, yüksek eğitim gibi çeşitli bilgileri içerir. Bu etkiler kişinin kendisine etki eder.

- Çok az analitik ilgiye konu olan dışsal etkilerde, beşeri sermayenin yoğunluğu anahtar rol oynar. Yeni çalışmalar iktisadi büyümeye pozitif etkisini göstermiştir.

Yukarıda da belirtildiği üzere beşeri sermaye insanın salt kendisi değildir. Beşeri sermaye insana yapılan yatırımlarla ortaya çıkartılabilen bir unsurdur. Beşeri sermaye oluşturulmaya yönelik faaliyetlerde insanların içinde var olan yeteneklerin gün yüzüne çıkartılmasına yönelik olmaktadır.

Beşeri sermaye unsuru içerisinde yer alan beşeri yetenekler, (bilgi, beceri, yetenek vb.) geliştiren en önemli faaliyetleri Shultz beş büyük kategoride toplamıştır (Kılıcıkın, 2001: 9).

- 1- Yaşama süresini ve çalışma gücünü arttıran sağlık hizmetleri,
- 2- Firmalarca organize edilen ve çırak yetiştirilmesini de kapsayan iş başında eğitim,
- 3- Formal eğitim (örgütlü, planlı ve düzenli eğitim),
- 4- Yetişkinler için düzenlenen her türlü kurs etkinlikleri,
- 5- Değişen iş imkanlarından yararlanmak için gerek bireylerin gerekse ailelerin başka yerlere göç etmeleri,

Beşeri sermayeyi arttırmaya ve geliştirmeye yönelik faaliyetlerin çok çeşitli olması ülkeleri çok çeşitli alanlarda yatırımlar yapmaya yöneltmektedir. Küresel rekabet şartlarının çok zor olduğu göz önüne alındığında kalkınmanın en önemli unsurunu oluşturan insana yapılacak yatırımlarda ayrı bir önem kazanmaktadır.

Dolayısıyla, ülkeler ekonomik kalkınma, bilgi toplumu vb. hedeflerine ulaşabilmek için insana olan yatırımlarını arttırarak beşeri sermayelerini arttırmaya çalışmadılar.

1.2. Beşeri Sermaye Maddi Sermaye İlişkisi

Sermaye, halk arasında, ekonomi ve işletme bilimlerinde farklı farklı anlamları ifade eden bir kavramdır (Ekodialog, 2009).

- Halk dilinde sermaye, kişilerin servet olarak elinde tuttıkları maddi varlıklar ve ağırlıklı olarak para anlamına gelmektedir.
- Ekonomistler, paradan ziyade, sermayeyi tanımlarken sermayeye mal ile ilgili muhteviyat kazandırmışlardır. Ekonomi biliminde sermaye “doğada serbest biçimde bulunmayan fakat insan tarafından üretilmiş üretim araçları” olarak tanımlanmaktadır.
- İşletme biliminde sermaye ise, işletmenin varoluş amacı ve üretim faaliyet ve planına uygun olarak toplanmış maddi ve gayri maddi varlıkların tümü” biçiminde tanımlanmaktadır.

Tanımlamalardan da görüldüğü üzere sermaye tanımlarında ağırlıklı olarak maddi varlıklar üzerinde durulmaktadır. Ancak, günümüz ekonomik konjonktüründe asıl sermaye unsuru olarak insan ön plana çıkmaktadır.

İnsan sermayesi teknolojiyi üreten ve onu kullanan varlık olarak sermaye artırımına en büyük katkıyı yapmaktadır.

Dünyanın sermaye stokunun en büyük bölümünü, insanların kendilerinde doğuştan beri var olan doğal yetenekler ile, sonradan edindikleri nitelikler ve bilgiler oluşturmaktadır. İktisadi değerinin öneminden dolayı insan sermayesi faktörü, üretim düzeyini yükseltmek, ekonomide yapısal değişiklikler gerçekleştirmek ve gelişmiş ekonomilerin düzeyine ulaşmak açısından kalkınmada önem verilmesi gereken bir faktördür. Sosyo-ekonomik gelişme sürecinde insan; emek, müteşebbis ve teknik bilgi birikiminin sahibi olarak çeşitli fonksiyonlar üstlenir. İnsan sermayesi; büyüme, teknolojik gelişme, gelir dağılımında adalet, uluslararası rekabet edebilirlik düzeyinin yükseltilmesi, hukuki, kurumsal ve politik alanda iyileşmeler gibi kalkınmanın önde gelen amaçlarının gerçekleştirilmesinde önemli rol oynamaktadır. Kalkınma açısından, insan unsurunun sahip olması gereken nitelikler ise her ekonominin sektörel ihtiyaçları doğrultusunda ekonominin gerektirdiği nitelikte insan faktörünün yetiştirilmesine bağlıdır (Şen, 2003).

1.3. Beşeri Sermaye Yatırımlarının Amaçları

Yukarıda da bahsedildiği üzere sermayenin en önemli unsurunu beşeri sermaye oluşturmaktadır. Bu nedenle, beşeri sermayeye yapılacak olan yatırımlar ülkelere çok farklı avantajlar sağlayacaktır.

Beşeri sermaye yatırımlarının amaçları;

- İktisadi kalkınmayı gerçekleştirmek,
- Emek verimliliğini arttırmak,
- Bilgi toplumunu gerçekleştirmek,

Şimdi belirtilen bu amaçları ayrıntıları ile incelemeye çalışalım.

1.3.1 İktisadi Kalkınmayı Gerçekleştirmek

Ekonomik büyüme; ekonominin temel yapısında herhangi bir değişme olmadan, belirli bir zaman aralığında toplam üretim ve gayri safi milli hasılda meydana gelen artışlardır. Bu aynı zamanda bir ülkenin, milli gelirin yıldan yıla gösterdiği artış oranı olarak da ifade edilebilir (Dönmez, 2008: 492).

Bir ülke ekonomisinde, toplam üretim miktarı ile kişi başına düşen gayri safi milli hasılanın artması ile beraber, ülkenin mevcut sosyo-kültürel yapısında değişmesi ve gelişmesi, iktisadi kalkınma kavramını ifade etmektedir. Az gelişmiş ülkeler için kullanılan iktisadi kalkınma terimi, bu açıdan sadece toplam üretim miktarı ile kişi başına düşen gayri safi milli hasılanın artış oranı gibi yalnızca sayısal büyüklüklerdeki değişmelerle açıklanamamaktadır. Kalkınma süreci ulusal geliri ve üretimin zaman içinde sayısal olarak artması yanında, kurumlarda ki köklü değişiklikleri, ekonomik ve toplumsal yapının yeniden düzenlenmesini, halkın değer yargılarını da, dünya görüşünde ve davranış kalıplarındaki değişmeleri de içeren çok geniş kapsamlı bir süreçtir (Ekodialog, 2009).

Bilgi mefhumunun üretim sürecindeki öneminin artmasına paralel olarak, beşeri sermaye yatırımlarının ekonomik gelişmeye olan katkısı artmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkeleri ele aldığımızda, beşeri sermaye yatırımlarının fiziki sermaye yatırımlarına göre daha fazla getiri sağladığı görülecektir. Örneğin Brezilya'nın 1970-1980 yılları arasındaki büyümesinin kaynaklarının tespit edildiği bir çalışmada

teknolojik gelişme ve beşeri sermayenin fiziki sermaye ve emeğe göre çok daha yüksek katkısı olduğu bulunmuştur. Gerçekleşen büyümenin kaynakları yüzdelik paylar olarak şöyledir: Fiziki sermaye % 19, emek % 1.8, beşeri sermaye % 24 ve teknolojik gelişme % 40 (Kar ve Yumuşak, 2007).

1.3.2 Emek Verimliliğini Arttırmak

Emek verimliliğinde sağlanacak bir artış ise, kuşkusuz üretim faaliyetlerinden elde edilecek hasılanın daha fazla olmasına ve böylece kalkınmanın daha çabuklaşmasına yol açar. Çünkü, sağlıklı, güçlü, kendini sürekli geliştiren ve yeni üretim tekniklerinden sürekli haberdar olan bilgili emek gücünden daha fazla üretim sağlanmaktadır.

Emek kavramı, sermayeyi sağlayan ve onu ticari bir girişimde bulunarak karşılaşılan riskleri üstlenen müteşebbisin dışında, üretim sürecinde yer alan bütün insan faaliyetleri olarak tanımlanabilir. Söz konusu kavram, kol emekçilerinin verdiği hizmetlerin yanı sıra, başka birçok hizmet türünü de kapsar. Zahmet ve çabayla eşanlamlı olmayan emek kavramının fiziksel ve fizyolojik anlamda "yapılmış iş" terimiyle de uzak bir ilişkisi vardır. İnsanların fiziksel enerjilerini üretimde kullanmaları emeği oluşturan başlıca öğedir. Bunun yanı sıra az veya çok oranda beceri ve kendini yönlendirme de emeğin öğeleri arasında sayılır. Emeğin ayırt edici özelliklerinden biri zamanı kullanmasıdır. Somuta indirgenğinde bu özellik, insan yaşamının bir bölümünün emek sürecine ayrıldığı anlamına gelir. Emeğin başka bir özelliği de, oyunun tersine, kendi başına bir amaç değil, insan gereksinimlerini karşılamaya yönelik oluşudur. Emek, meydana getirilen üründen; çağdaş ekonomik yaşam söz konusu olduğunda da ülke ekonomisinin toplam ürününden belirli bir pay almak için harcanır (Msxllabs, 2009).

Verimlilik kavramının muhteviyatı çok geniştir. Geniş anlamda verimlilik; üretimde kullanılan maddi ve maddi olmayan bütün araçlarının ekonomik etkinliklerinin bir bütün olarak ölçülmesi demek iken, dar anlamda verimlilik, üretime katılan her faktörün bir birimine düşen üretim miktarının ölçülmesi ve belirli zaman aralıkları itibarıyla bu sayıların birbirleriyle karşılaştırılması anlamına gelmektedir. Yapılan tanımlardan, verimlilik kavramının kendisiyle birlikte bir ölçme unsurunu da birlikte getirdiğini göstermektedir (Özgüler, 2005: 1).

Verimlilik tanımının içerisinde yer alan emeğin verimliliğinin önemli olmasının nedenleri ise şu şekilde belirtilebilir (Yener, 2006);

- Çalışanlar daha iyi çalışma koşullarında ve daha kısa çalışma süresinde ücret alır.
- İşveren yeni yatırım imkanları yaratacak kaynaklar sağlar.
- Üretici daha ucuz maliyetle yüksek kazanç elde eder.
- Ülke sağlıklı bir büyüme ile hızla kalkınır.
- Verimlilik, enflasyonun denetiminde önemli bir araçtır.
- Verimlilik düzeyi bir ülkenin dış pazarlardaki rekabet gücünü belirler.
- Verimlilik artışı istihdamı artırır.
- Verimlilik artışı milli gelir düzeyinde bir artışa yol açacağından ülkemiz açısından en önde gelen konulardan birisi olmalıdır.

Emek verimliliğinin bu denli önemli sonuçlarının olması emeğe yapılan yatırımlarında önemini göz önüne sermektedir.

Üretim faktörlerinin biri ve beklide en önemlisi olan emeğin verimliliğinin artırılması, hem üretim faaliyetlerinden elde edilecek olan gelirin artmasına ve hem de ekonomik kalkınmanın daha hızlı bir seyir izlemesine yol açacaktır. Çünkü, sağlıklı, güçlü, kendini sürekli geliştiren ve teknolojiyi takip eden bilgili emek gücünden daha fazla üretim sağlanmaktadır (Kılıcıkın, 2001: 13).

1.3.3 Bilgi Toplumunu Gerçekleştirmek

Bilgi toplumu, sanayi devrimi sonrası özellikle teknolojik gelişimin hızlı bir ivme kazanması ile, bilgi sektörünün, bilgiyi üretmenin, bilgiyi bir sermaye olarak ele almanın ve vasıflı insan unsurunun önem kazandığı, eğitimin sürekliliğinin ön plana çıktığı, iletişim teknolojileri, bilgi otoyolları, elektronik ticaret gibi yeni gelişmeler ile toplumu ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal açıdan sanayi toplumunun ötesine taşıyan bir gelişme aşaması olarak tanımlanabilir (Canaktan, 2009).

Bilgi toplumu kavramı ve içeriği tüm dünyayı kısa bir sürede etkisi altına almıştır. Şimdi burada sanayi toplumu ile karşılaştırmalı olarak bilgi toplumun özelliklerini sınıflandırabiliriz. (Canaktan, 2009):

- Sanayi toplumunda maddi sermayenin yerini bilgi toplumunda bilgi ve insan sermayesi almaktadır.
- Sanayi toplumunda mal ve hizmet üretiminde gelişmenin başlangıcı olan buhar makinesinin yerini bilgi toplumunda bilgisayarlar almaktadır.
- Sanayi toplumunda kol gücünün yerini, bilgi toplumunda beyin gücü almaktadır.
- Sanayi toplumunda fiziksel ve düşünsel anlamda insan sermayesinin üretime katılımı söz konusu iken, bilgi toplumunda düşünsel anlamda, yükseköğrenim görmüş nitelikli insan sermayesinin üretime katılımı söz konusudur.
- Sanayi toplumunda sanayi mallarının ve hizmetlerin üretimi yapılmaktadır. Bilgi toplumunda ise bilgi ve teknolojinin üretimi gerçekleşmekte ve bilgi sektörünün ürünü olarak bilgisayar, iletişim ve elektronik araçlar, elektronik haberleşme, robotlar, yeni gelişmiş malzeme teknolojileri gündeme gelmektedir.
- Sanayi toplumundaki fabrikaların yerini bilgi toplumunda bilgi kullanımını içeren bilgi ağları ve veri bankaları (iletişim ağ sistemi) almaktadır. Bilgi, dünyanın her tarafında üretilmekte ve iletişim teknolojisi aracılığıyla anında her tarafa yayılmaktadır.
- Bilgi toplumu işgücünden tasarruf sağlamakta, bu ise kısa dönemde işsizlik, uzun dönemde ise yeni teknolojilerin global etkilerini ortaya çıkarmaktadır.
- Sanayi toplumundaki genel eğitimin yerini bilgi toplumunda eğitimin bireyselleşmesi ve sürekliliği almaktadır.
- Sanayi toplumunda; birincil, ikincil ve üçüncül endüstriler tarım, sanayi ve hizmetler, bilgi toplumunda birincil, ikincil ve üçüncül sektörlerin yanısıra dördüncül sektör olan bilgi sektörü ortaya çıkmaktadır.
- Sanayi toplumundaki özel ve kamu iktisadi kuruluşlardan farklı olarak bilgi toplumunda gönüllü kuruluşların önem kazandığını görüyoruz.

- Sanayi toplumunda başlıca üretim faktörleri emek, tabiat, sermaye, girişimci iken, bilgi toplumunda üretim sürecinde bu üretim faktörlerinin yanı sıra beşinci üretim faktörü teknik "*bilgi*" ön plana çıkmaktadır.
- Sanayi toplumunda üretilen mal ve hizmetlerin kıtlığı söz konusu iken, bilgi toplumunda bilgi kıt değildir. Bilgi, sürekli artmakta ve artan verimler özelliği içermektedir.
- Sanayi toplumunda üretilen mal ve hizmetlerin bir yerden bir yere taşınmasında uzaklık ve maliyet önemli iken, bilgi toplumunda bilgi otoyolları ile tüketici ile bilgi arasındaki uzaklık önemini kaybetmekte ve maliyetler minimuma inmektedir.
- Sanayi toplumunda tüketici taleplerinin karşılanmasında mal ve hizmetlerin mobilitesi oldukça düşük, bilgi toplumunda ise bilginin mobilitesi kolaydır. Bu durum, bilginin sınırsız bir tüketici tarafından tüketilmesine ve yenilikleri teşvik etmesine yol açmaktadır.
- Sanayi toplumunda temel bilgiyi, fizik, kimya bilimleri, bilgi toplumunda ise; kuantum elektronığı, moleküler biyoloji ve çevresel bilimler gibi yeni araştırma alanlar oluşturmaktadır.
- Sanayi toplumunda politik sistem temsili demokrasi iken, bilgi toplumunda katılımcı demokrasi anlayışının daha belirgin bir önem kazanacağı düşünülmektedir. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler neticesinde adına "Tele-Demokrasi" denilen bir değişimin ileriki yıllarda yaşanacağı tahmin edilmektedir.

Beşeri sermayenin arttırılmasında en önemli rolü oynayan bilgi, aynı zamanda bilgi toplumunun da merkezini oluşturmaktadır. Bu nedenle ülkeler bilgiye olan yatırımlarını arttırarak kalkınma sürecinde önemli bir rekabet üstünlüğü sağlayabilirler. Çünkü, söz konusu bilgi yatırımları ekonomik kalkınmanın en temel unsuru olan nitelikli işgücü sorunu da çözümlenmiş olacaktır.

Beşeri sermayenin arttırılarak hem bilgi toplumunun oluşturulması ve hem de ekonomik kalkınmanın sağlanabilmesi ise temelde eğitim yatırımlarından geçmektedir.

Dolayısıyla eğitime yapılan yatırımların arttırılması ve daha nitelikli bir eğitim sisteminin oluşturulması bilgi üreten insanların yetiştirilmesinde çok önemli bir rol oynayacaktır.

1.4. Beşeri Sermayeye Yapılan Yatırım Biçimleri

1.4.1 Eğitim Yatırımları

Eğitim çok yönlü etkilere sahiptir. Eğitim ile birlikte kişilerin siyasal ve demokratik toplum bilinci gelişir. Ayrıca, eğitim karmaşık sorunların çözümüne, teknolojik ilerlemeye ve kültürel yeteneklerin keşfine yönelik olumlu katkılar sağlar. Eğitim ayrıca, değişen ekonomik koşullar sonucu piyasanın ortaya çıkan ihtiyaçlarına daha uygun, nitelikli işgücünün, yenilikler meydana getirerek ve ileri tekniklerin gelişmesine katkıda bulunarak sosyal uyum, ekonomik büyümenin sürmesi ve değişim için önemli temelleri de hazırlar. Bu nedenlerle eğitime yatırım yapma düşüncesi sosyo-ekonomik ve politik gelişmenin sağlanması bakımından önemlidir (Hoşgörür, 2009).

Eğitim ile sağlanmak istenen temel hedef doğrudan doğruya maddi kaynakları değil; insan davranışlarını olumlu yönde değiştirmek olduğu için eğitim, bu yolla topluma dolaylı biçimde büyük yarar sağlar. Eğitim, insanın kendi kendine çeki düzen vermesine yardımcı olur, düşünce ufkunu genişletir, yeni olanaklar açar ve inisiyatifi uyarır. Bunların sonucunda da toplum, eskisine oranla maddi ve maddi olmayan alanlarda daha zenginleşmiş olur. Ayrıca eğitim ile şu temel kazançlarda elde edilmiş olur (Özsoy, 2007:3),

- Çalışma kapasitesi ile emeğin verimliliğini doğrudan doğruya etkileyerek geliştirir.
- Teknolojik gelişme olanağı sağlar ve böylece dolaylı olarak sermayenin verimliliğini etkiler.
- İyi bir eğitim, iş olanaklarında istikrar ve düzen sağlamaya yardım eder.
- İş koşullarındaki değişmelere uyabilme yeteneği, sosyal konum ve saygınlığın kazanılmasını sağlar.

Eğitim, özellikle az gelişmiş ülkelerde yeni kaynakların ortaya çıkartılması ve bu kaynakların daha etkin kullanılması hususunda büyük önem arz etmektedir. Ayrıca, gelişmiş ülkelerden ithal edilen ve modern teknolojiyi temsil eden yatırım mallarının verimli bir şekilde kullanımını için eğitimi li işgücüne ihtiyaç duyulmaktadır. Modern teknoloji karşısında az gelişmiş ülkeler kendilerinin meydana getiremediği ve kontrol edemediği bir dünyada olmanın yabancılığını çekmektedir. Bu yabancılık, ancak eğitim seferberliği ile giderilebilecektir.

Eğitim ile vasıflı hale gelmiş insan gücü, üretimi arttıracak teknolojinin gelişmesini, doğal kaynakların ve maddi ve maddi olmayan sermayenin en iyi ve akılcı kullanımını sağlar. Bu sayede ekonomik büyümede gerçekleşir. Örneğin, günümüzde çok değerli bir kaynak olan petrolün bulunduğu birçok ülke, yetişmiş insan gücüne sahip olmadığı için bu kaynaklardan yeterince yararlanamamaktadır. Buna karşın, doğal kaynakları çok sınırlı olan Japonya ile İkinci Dünya Savaşından tüm gücünü yitirip yenik çıkan Almanya sahip oldukları kıt kaynaklardan yetişmiş insan gücü sayesinde en iyi biçimde yararlanarak ekonomik yönden büyük gelişme göstermişlerdir (Kılıcıkın, 2001: 21).

1.4.2 Sağlık Yatırımları

Beşeri sermayenin asıl kaynağını eğitim oluşturur. Ancak toplumun sağlık düzeyi de beşeri sermayenin gelişmesine önemli katkılar sağlamaktadır. Toplumların ekonomik gelişmişlik düzeyi ve sağlık düzeyleri arasında doğru orantılı bir ilişki mevcuttur. Toplumların ekonomik gelişmişlikleri arttıca sağlık alanına ayrılan kaynakları da artmakta ve bu sayede daha sağlıklı bireyler meydana gelir. Sağlıklı bireylerin verimlilikleri de görece yüksek olacağından ekonomik gelişmeye daha büyük artı değer katabileceklerdir (Taban, 2006:33).

Sağlığa çok fazla önem verilmeyen veya kaynak ayrılamayan ülkelerde hastalıklar sık ve sürekli bir şekilde görülmektedir. Bu ise çalışanların verimlerini düşürerek üretkenliklerini önemli lde azaltmaktadır. Ayrıca, yetersiz beslenmede bir çok hastalığa yol açarak insanları gten düşürmektedir. Zayıflayarak gcsz kalan kişilerin, hem bedensel, hem de zihinsel olarak işe yeterince adapte olamadıkları, halsiz, uyuşuk, kayıtsız ve dikkatsiz oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca, meydana gelen hastalıklar sonucu ortaya çıkan iş göremezlik, saat başına ücretlerde önemli bir azalmaya neden olmaktadır. Dolayısıyla, bütün bu olumsuzluklar işgücünün verimliliğini düşürerek

ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkilemektedir. Diğer taraftan, daha sağlıklı kişiler bedensel ve zihinsel olarak daha enerjik ve güçlüdürler. Bu insanların üretkenlikleri daha fazladır ve daha yüksek ücret elde ederler (Taban, 2006:35).

Toplum kalkınmasını ancak sağlıklı ve eğitilmiş insan gücü oluşturabilmektedir. Düşünen, fikir üreten, teknolojiyi kullanan ve uygulayan da nitelikli insan gücüdür. Eğitim seviyesi düşük, fiziksel ve ruhsal sağlığı bozuk bir toplumu oluşturan bireylerin üretim faaliyetlerine olumlu katkı sağlayabilmeleri mümkün değildir. Bu anlamda sağlık koşulları düzeldiği sürece, işgücünün verimliliği belirli bir düzeye çıkmış olacaktır. Dolayısıyla sağlık harcamaları, gelecekteki ihtiyaçların giderilmesinde kaynak meydana getiren yatırım niteliğine sahiptir (Kılıcıkın, 2001:32).

1.4.3 Beslenme Yatırımları

“Beslenme, insanın büyüme, gelişme, sağlıklı ve üretken olarak uzun süre yaşaması için gerekli olan besin öğelerini yeterli miktarlarda alıp vücudunda kullanmasıdır.” Sağlıklı bir beslenme için gerekli olan miktarda besin alınmadığında, bireylerin fiziksel gelişiminin yeterli seviyede olmadığı ve sağlıklarının bozulduğu bilimsel olarak ortaya konmuştur. İnsan bedeninin büyüme ve gelişmesi, verimli çalışması, dış etkenlere ve hastalıklara karşı dirençli olabilmesi için yeterli ve dengeli beslenme çok önemlidir (Sağlıklıbiryaşam, 2009).

Beslenmenin yetersiz seviyede kalması, insanların sağlıklı gelişmelerinin önünü tıkar. Yetersiz beslenme sebebiyle sağlıklı gelişemeyen insanın ise üretim verimliliği azalır.

Kısaca, toplumların beslenme bilincinin ve beslenme düzeylerinin geliştirilmesi beraberinde verimlilik artışını getirecektir. Bu nedenle, gerek bireysel gerekse ulusal açıdan beslenme olanaklarının artırılması gereksinimi önem kazanmaktadır. Bu gereksinimin karşılanması amacıyla yapılacak yatırım harcamalarındaki artış, giderek ekonominin kalkınmayı sağlayacaktır (Kılıcıkın, 2001:34).

2. BÖLÜM TÜRKİYEDE BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARININ BEŞERİ SERMAYEYE ETKİLERİ VE AVRUPA BİRLİĞİ LİZBON STRATEJİSİ

2.1 Bölgesel Kalkınma Ajansları Hakkında

Bölge kalkınma ajansları sistemi, bölgesel kalkınma anlayışının ulusal-merkezi anlayıştan sıyrılıp, esnek yönetim anlayışı ile yeniden ele alınması gerektiğini ifade etmektedir. Bölgesel kalkınma politikaları olarak merkezi idarenin öncü olduğu yukarıdan aşağıya anlayış yerine bölgesel yerel aktörlerin öncü olduğu aşağıdan yukarıya anlayışı benimsemektedir (Yüceyılmaz, 2007:29).

Bölgesel kalkınma ajansları, merkezi hükümetten bağımsız bir idari yapıda sınırları çizilmiş bir bölgenin sosyo-ekonomik koşullarını geliştirme amacıyla Dünya'da 1930'lu yıllardan itibaren kurulmuşlardır. Önemli bir bölümü Avrupa'da olmak üzere pek çok bölge kalkınma ajansı mevcuttur. Bu konudaki ilk örnek 1933 yılında ABD'de kurulmuş ve daha sonra Avusturya, Belçika, Brezilya, Almanya, Hollanda, İtalya, Portekiz, İspanya, Çek Cumhuriyetleri, Macaristan ve Polonya'da da bir çok bölgesel kalkınma ajansları kurulmuştur (Demirci, 2003:1).

1970'lerden sonra artan küreselleşme eğilimleri, ekonomik kalkınmanın ve bölgesel gelişmenin itici gücü olarak yerel dinamiklerin önemi arttırmış ve yerel kalkınma yaklaşımları kalkınma anlayışında merkezi bir öneme sahip olmuştur. Ürün, sermaye ve işgücü piyasalarında artan ölçüde dışa açılımın yaşandığı, rekabet olgusunun arttığı ve küresel bir nitelik kazandığı yenedünya ekonomisinde, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki baş döndürücü gelişmelerle birlikte, bilgiye olan ihtiyaç da artmıştır. Mevcut sistem ise bilgiyi tabana yaymakta yetersiz kalmaya başlamıştır. Bilginin başlı başına bir üretim faktörü durumuna geldiği ve küresel ölçekte rekabetin arttığı yeni dünya ekonomisinde; esneklik kabiliyeti yüksek küçük ölçekli birimler ve bu çerçevede örgütlenmiş kurumsal yapılanmalar önemlerini artırmışlardır (Çelepçi, 2006:19-20).

Farklı ülkelerde kurulmuş olan bölgesel kalkınma ajanslarının esas varlık nedenleri; bilgi, teknolojik gelişim ve küresel rekabette tabana yaygın bir yapılanma sağlama, bölgesel stratejilerin uygulanması, yerel ve bölgesel girişimciliği destekleme, alt yapı hizmetlerinin sunulmasına yardımcı olma ve özel sektörün yakın geleceği için yerel-bölgesel çözümler araştırmak ve bölgesel talepleri karşılayacak yeni ürün ve hizmet

üretimi için finansal garantiler ve çözümler aramak şeklinde özetlenmektedir (Demirci, 2003:1).

Teknolojik gelişmelerin çok hızlı bir şekilde gerçekleştiği, bilginin hızla zamana ve mekana ihtiyaç duymadan yayılabildiği günümüz uluslar arası sisteminde; rekabette ön plana çıkabilmenin en önemli unsuruna da bu teknolojiyi üretebilen ve kullanabilen nitelikli işgücü oluşturmaktadır.

Merkezden yönetim anlayışının esneklikten uzak olan yapılanması, gelişimin ve kalkınmanın belirli bölgelerde yoğunlaşmasına neden olarak bölgeler arası farklılıkların artmasına ve göç olgusunun yoğunlaşmasına sebebiyet vermektedir. Dolayısıyla, bir bütün olarak kalkınmanın sağlanabilmesi de ancak, bölgesel nitelikteki ihtiyaçları ve bölgelerin mevcut durumlarını daha iyi görebilen esnek bir yapılanma ile sağlanabilecektir. Bölgesel kalkınma ajansları da söz konusu esnekliği sağlayabilmek ve dengeli bir kalkınmayı sağlayabilmek temelli kurulmaya başlanmıştır.

Nitelikli işgücünün tüm bölgelere yayılması, beraberinde teknolojin ve yatırımlarında farklı farklı bölgelere yayılmasını kolaylaştıracaktır. Her bölgenin kendi mevcut özelliklerine göre beşeri sermaye yatırımları yapma imkanına sahip olması ortaya ihtiyaçlara uygun daha nitelikli bir insan unsurunu ortaya koyabilecektir.

2.2 Türkiyede Bölge Kalkınma Ajansları

2.2.1 Bölge Kalkınma Ajanslarının Hedefleri

Kalkınma ajanslarının kuruluş amacı; her bölgenin sahip olduğu potansiyeli harekete geçirmek, tüm bölgelerin ulusal ekonomiye katkısını en yüksek düzeye çıkarmak, geri kalmış bölgelerin kendi içlerinde ve diğer bölgelerle gelişmişlik farklarını azaltarak ülk ortalamasına yaklaştırmak, gelişmiş bölgelerin ise küresel ölçekte rekabet gücünü arttırmaktır (Dede, 2009:1).

Türkiye’de Bölge Kalkınma Ajansları 5449 Sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun kapsamına kurulup örgütlenmektedir. Söz konusu kanun çerçevesinde bölge kalkınma ajanslarının amacı; kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, ulusal

kalkınma plânı ve programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak üzere oluşturulacak kalkınma ajanslarının kuruluş, görev ve yetkileri ile koordinasyonuna ilişkin esas ve usûlleri düzenlemek olarak belirlenmiştir (Dpt,2009).

Bölge kalkınma ajanslarının en temel hedefi ülke içindeki bölgesel farklılıkları gidermeye çalışarak fırsat eşitliği meydana getirmektir denilebilir.

Amaçların gerçekleştirilebilmesi ve hedeflere ulaşılabilmesi için Bölgesel Kalkınma Ajansı içindeki potansiyel aktörlerin, kaynakları ve çabaları önemlidir. Ayrıca, gelişme salt ekonomik gelişmeye odaklanmamakta aynı zamanda sosyal gelişmenin sağlanması da amaçlanmaktadır. Bundan dolayı gelecek için hedefler (Yüceyılmaz, 2007:31);

- Rekabete dayanan bir iş çevresinin oluşturulması,
- Dünya kalitesinde işgücü yetiştirilmesi,
- Altyapının geliştirilmesi,
- Devlet desteğinin sağlanması,
- Çevrenin ve sağlığın iyileştirilmesi,
- Etkili kurumların oluşturulması olarak tanımlanmaktadır.

2.2.2 Bölge Kalkınma Ajansları Görev Ve Yetkileri

Kalkınma Ajanslarının görev ve yetkileri şunlardır (Dpt,2009);

- Yerel yönetimlerin plânlama çalışmalarına teknik destek sağlamak.
- Bölge plân ve programlarının uygulanmasını sağlayıcı faaliyet ve projelere destek olmak; bu kapsamda desteklenen faaliyet ve projelerin uygulama sürecini izlemek, değerlendirmek ve sonuçlarını Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bildirmek.

- Bölge plân ve programlarına uygun olarak bölgenin kırsal ve yerel kalkınma ile ilgili kapasitesinin geliştirilmesine katkıda bulunmak ve bu kapsamdaki projelere destek sağlamak.
- Bölgede kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülen ve bölge plân ve programları açısından önemli görülen diğer projeleri izlemek.
- Bölgesel gelişme hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik olarak; kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek.
- 4 üncü maddenin ikinci fıkrasının (c) bendi çerçevesinde ajansa tahsis edilen kaynakları, bölge plân ve programlarına uygun olarak kullanmak veya kullandırmak.
- Bölgenin kaynak ve olanaklarını tespit etmeye, ekonomik ve sosyal gelişmeyi hızlandırmaya ve rekabet gücünü artırmaya yönelik araştırmalar yapmak, yaptırmak, başka kişi, kurum ve kuruluşların yaptığı araştırmaları desteklemek.
- Bölgenin iş ve yatırım imkânlarının, ilgili kuruluşlarla işbirliği halinde ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtımını yapmak veya yaptırmak.
- Bölge illerinde yatırımcıların, kamu kurum ve kuruluşlarının görev ve yetki alanına giren izin ve ruhsat işlemleri ile diğer idarî iş ve işlemlerini, ilgili mevzuatta belirtilen süre içinde sonuçlandırmak üzere tek elden takip ve koordine etmek.
- Yönetim, üretim, tanıtım, pazarlama, teknoloji, finansman, örgütlenme ve işgücü eğitimi gibi konularda, ilgili kuruluşlarla işbirliği sağlayarak küçük ve orta ölçekli işletmelerle yeni girişimcileri desteklemek.
- Türkiye'nin katıldığı ikili veya çok taraflı uluslararası programlara ilişkin faaliyetlerin bölgede tanıtımını yapmak ve bu programlar kapsamında proje geliştirilmesine katkı sağlamak.
- Ajansın faaliyetleri, malî yapısı ve ajansla ilgili diğer hususların güncel olarak yayınlanacağı bir internet sitesi oluşturmak.

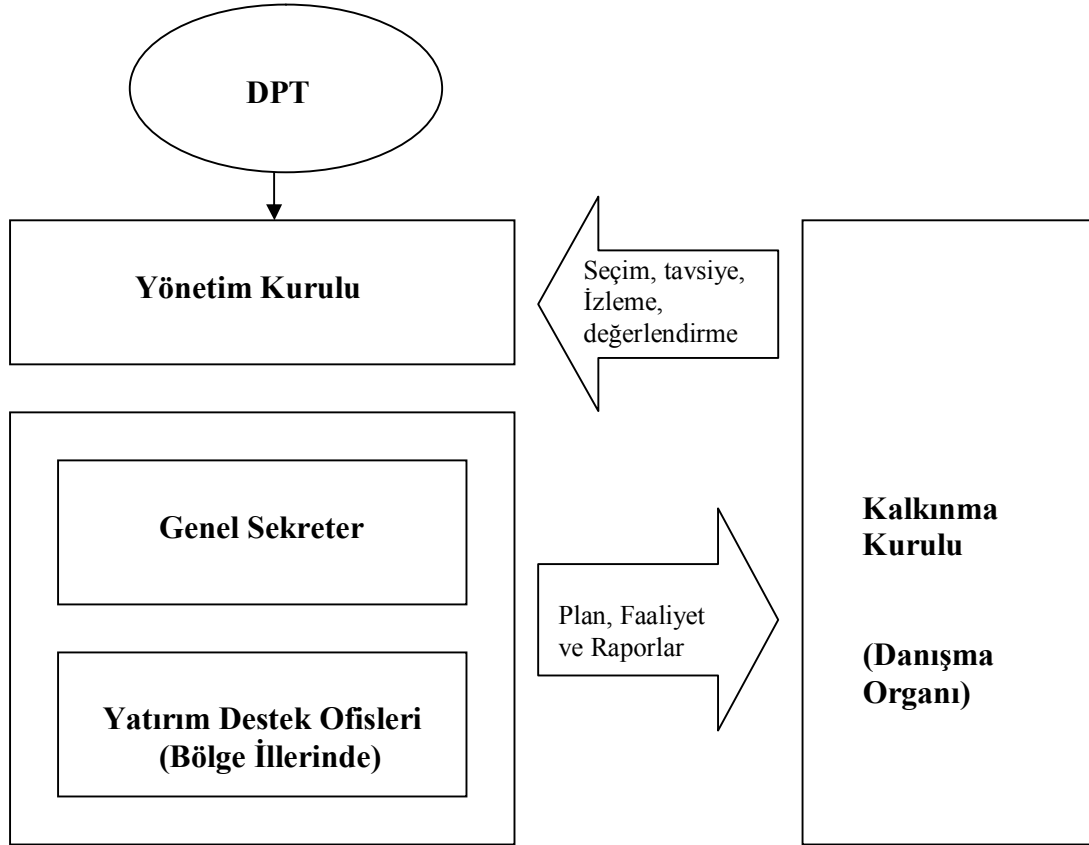
2.2.3 Bölge Kalkınma Ajanslarının İdari Yapısı

Bölge Kalkınma ajansları teşkilatı 5449 Sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun çerçevesinde;

- Kalkınma Kurulu,
- Yönetim Kurulu,
- Genel Sekreterlik,
- Yatırım Destek Ofisleri,

Olarak teşkilatlanmıştır.

Şekil 1. Kalkınma Ajanslarının Teşkilat Yapısı

Kaynak: Turan, (2007:107)

2.2.3.1 Kalkınma Kurulu

Kalkınma Kurulu, bölgesel gelişme hedefine yönelik olarak; bölgedeki kamu kurum ve kuruluşları, özel kesim, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve yerel yönetimler arasında işbirliğini geliştirmek ve ajansı yönlendirmek üzere oluşturulur. İllerin dengeli biçimde değişimini sağlayacak yapıda, Kalkınma Kurulları en fazla yüz üyeden oluşur. Kalkınma kuruluna temsilci gönderecek kamu kurum ve kuruluşları ile özel kesim ve sivil toplum kuruluşlarının gönderecekleri temsilcilerin sayısı, görev süresi ve diğer hususlar kuruluş kararnamesi ile belirlenir. Kurul, yapacağı ilk toplantıda kendi üyeleri arasından iki yıl için bir başkan ve bir başkan vekili seçer. Kurul, Kurul Başkanının daveti üzerine yılda en az iki defa toplanır. Ayrıca üye tam sayısının beşte birinin talebi üzerine Kurul Başkanı tarafından toplantıya çağrılabilir. Üye tam sayısının yarıdan bir fazlası ile toplanan Kurul'da toplantı yeter sayısı sağlanamayan hallerde on beş günü aşmayacak şekilde yeni toplantı tarihi başkan tarafından belirlenir ve toplantıda toplantı yeter sayısı aranmaz (Dpt,2009).

Kalkınma Kurulu'nun görevleri arasında; tek ilden oluşan bölgelerde yönetim kurulunda yer alacak özel kesim ve/veya sivil toplum Kuruluşları temsilcilerini ve iki katı yedeklerini sırasıyla seçmek, Ajansın yıllık faaliyet ve iç denetim raporlarını görüşmek, değerlendirmek ve yönetim kuruluna önerilerde bulunmak, bölgenin sorunlarına ve çözüm önerilerine, tanıtımına, potansiyeline ve önceliklerine yönelik olarak yönetim kuruluna tavsiyelerde bulunmak, toplantı sonuçlarını Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına raporlamak ve toplantıya ilişkin bir sonuç bildirisi yayımlamak sayılabilir (Turan, 2007:108).

2.2.3.2 Yönetim Kurulu

Yönetim Kurulu ajansın karar organıdır. Yönetim Kurulunun başkanı validir. Ankara, İstanbul ve İzmir'de vali, büyükşehir belediye başkanı, il genel meclisi başkanı, sanayi odası başkanı, ticaret odası başkanı ile kalkınma kurulu tarafından özel kesim ve/veya sivil toplum kuruluşlarından seçilecek üç temsilciden oluşacaktır. Birden fazla ilden oluşan bölgelerde ise il valileri, büyükşehir belediye başkanları, büyükşehir/merkez belediye başkanları, il genel meclisi başkanları ve her ilden birer kişi olacak şekilde ticaret ve sanayi odası başkanlarından oluşacaktır. Birden fazla ilden oluşan bölgelerdeki illerde; ticaret ve sanayi odası başkanlarından ayrı ayrı kurulmuş olması halinde, yönetim kurulunda yer alacak temsilci Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

Yönetim Kurulu tarafından belirlenecektir. Kanunda sivil toplum kuruluşlarının niteliği belirlenmemiş, sadece 3 kalkınma ajansı yönetim kurulunda temsil imkanı verilen Sivil Toplum Kuruluşları'na güvenceli bir yer tanınmış, Sivil Toplum Kuruluşu temsilcilerinin hiç olmaması tehlikesi de bulunmaktadır (Yüceyılmaz, 2007:65).

5449 Sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanununun 11. maddesinde yönetim kurulunun görev ve yetkileri;

- Yıllık çalışma programını kabul etmek ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının onayına sunmak.
- Yıl içinde ihtiyaçlara göre bütçeyi revize etmek.
- Yıllık malî raporu ve kesinleşen bütçe sonuçlarını onaylamak.
- Taşınır ve taşınmaz mal alımı, satımı ve kiralanması ile hizmet alımına karar vermek.
- Altı aylık ara rapor ile yıllık faaliyet raporunu Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına göndermek.
- Ajans bütçesini onaylamak ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına göndermek.
- Genel sekreterlik tarafından sunulan program, proje ve faaliyetlerin desteklenmesine ilişkin teklifler ile kişi ve kuruluşlara yapılacak yardımları onaylamak.
- Ajansa yapılacak bağış ve hibeleri kabul etmek.
- Personelin işe alınması ve işine son verilmesine karar vermek.
- Genel sekreterce belirlenen çalışma birimlerini ve bunlar arasındaki işbölümünü onaylamak.
- Genel sekreteri belirlemek ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının onayına sunmak.

- Taşıt dışındaki taşınır malların alımı, satımı ve kiralanması ile hizmet alımı konularında genel sekreterin yetkili olacağı sınırları tespit etmek.

Olarak belirtilmiştir.

2.2.3.3 Genel Sekreterlik

Genel Sekreterlik Ajansın icar organıdır. Genel Sekreterliğin ve yatırım destek ofislerinin en üst amiri genel sekreterdir. Genel Sekreter yönetim kuruluna karşı görev ve yetkilerinde sorumluluk sahibidir (Dpt,2009).

Genel Sekreterin görev ve yetkileri arasında (Turan, 2007:110-111);

- Yönetim kurulu kararlarını uygulamak.
- Yıllık çalışma programı ile bütçeyi hazırlamak ve yönetim kuruluna sunmak.
- Ajans gelirlerini toplamak, 4 üncü maddeye göre belirlenecek usûl ve esaslar ile bütçe ve yönetim kurulu kararlarına uygun olarak harcamaları yapmak.
- Yönetim kurulu tarafından tespit edilecek sınırlar içerisinde, taşıt dışındaki taşınır malların alımına, satımına, kiralanmasına ve hizmet alımına karar vermek.
- Bölgedeki kişi, kurum ve kuruluşların proje üretme ve uygulama kapasitesini geliştirici faaliyetlerde bulunmak.
- Özel kesim, sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimlerin proje ve faaliyet tekliflerini değerlendirerek malî destek sağlamak üzere yönetim kuruluna öneri götürmek.
- Desteklenen proje ve faaliyetleri izlemek, değerlendirmek, denetlemek ve raporlamak.
- Bölgesel kalkınmayla ilgili yurt içindeki ve dışındaki ajans ve kuruluşlarla işbirliği yapmak ve ortak projeler geliştirmek.
- Yerel yönetimlerin plânlama çalışmalarına teknik destek sağlamak.
- Personelin performans ölçütlerini belirlemek ve performansını değerlendirmek.

- Personelin işe alınması ve işine son verilmesini yönetim kuruluna teklif etmek.
- Ajans genel sekreterliğini temsilen, bölgesel gelişme ile ilgili ulusal ve uluslararası toplantılara katılmak ve yurt dışı temaslarda bulunmak.
- Ajansın sekretarya işlerini ve görev alanına giren diğer hizmetleri yürütmek.
- Yönetim kurulunun devrettiği yetkileri kullanmak sayılabilir.

2.2.3.4 Yatırım Destek Ofisleri

Yönetim Kurulu kararı ile bir koordinatör olmak üzere en fazla beş uzmandan oluşan destek ofisleri oluşturulur. Yatırımcılara sunulan hizmetler tamamen ücretsizdir ve yatırımcılara sunulan hizmetin içeriği bürokratik işlemlerde yatırımcıya yatırım yapma konusunda yardımcı olmak ve işlerin tek elden ve hızlı bir şekilde sonuçlandırılmasına yardımcı olmak, başvuru hakkında ön inceleme yapmaktır. Yatırım destek ofisleri iş ve işlemler konusunda genel sekreterliğe ve valiliğe bilgi verir (Yüceyılmaz, 2007:66).

2.2.4 Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Finansman Kaynakları

Türkiye'deki kalkınma ajanslarının finansman kaynakları şu şekilde sıralanabilir (Yüceyılmaz, 2007:67);

- Genel bütçe vergi gelirlerinin binde beşi,
- İl Özel İdare Gelirlerinin yüzde biri,
- Belediye Gelirlerinin yüzde biri,
- Sanayi ve ticaret odalarının gelirlerinin yüzde biri,
- Avrupa Birliği'nden sağlanacak kaynaklar,
- Bağış ve yardımlar,
- Bir önceki yıldan devreden gelirlerdir.

Buna ilaveten Bölgesel Kalkınma Ajansları'nın sahip olduğu başka finansman kaynakları da bulunmaktadır. Borsa yatırımlarından elde edilen kira gelirleri gibi kendi oluşturdukları kaynaklar ve sunulan hizmetlerden elde edilen gelirler de bunlar arasında

sayılabilir. Hatta bazı ülkelerde olduğu gibi, bölgeden elde edilen vergi gelirlerinden de pay alırlar. Anonim Şirket olarak kurulan Bölgesel Kalkınma Ajansları'nın kuruluş aşamalarında ihtiyaç duydukları finansal, hizmet ve mülk gereksinimleri kurucular tarafından karşılanmaktadır (Turan, 2007:23).

2.2.5 Avrupa Birliği Bölgesel Kalkınma Politikaları

Avrupa Birliği'nin bölgesel politikası; Birliği ekonomik ve sosyal alanda uyumlu bir şekilde gelişmesi ve bütünleşmesini sağlamak, bölgeler arası gelir dağılımı farklılıklarından doğan istihdam ve gelişme sorunlarıyla mücadele etmek için oluşturulmuş ve bu çerçevede de üç ana hedef belirlenmiştir (Dede, 2009:8);

- Kalkınmada geri kalmış bölgelerdeki yapısal uyumu ve gelişmeyi teşvik etmek,
- Ekonomik ve sosyal dönüşüm içerisinde olan bölgelerin desteklenerek karşılaşılan yapısal güçlüklerin giderilmesi,
- Öğretim, eğitim ve istihdam politikaları ile sistemlerinin modernizasyonu ve uyumlaştırılmasını desteklemek,

Avrupa birliğince yukarıda bahsedilen hedeflerin gerçekleştirilmesi için kullanılan en önemli politik aracı yapısal fonlardır. Dezavantajlı bölgelere istihdam ve ekonomik kalkınma için yardım eden Avrupa Birliği yapısal fonları Avrupa Birliğinde dayanışmanın başlıca araçlarıdır. Bu fonların mali kaynakları, başlangıçtan bu yana artmaya devam etmiştir. Yapısal fonların amacı, Avrupa Birliğinin farklı bölgelerinde uygulanan projelere mali yardım sağlamaktır. Fonlar, birden çok yılı kapsayacak şekilde programlanır. Böylece, çeşitli Avrupa fonlarının koordine edilmesine imkan verilir ve ayrıca az gelişmiş bölgelerdeki büyümenin istihdam oluşturulmasına yansıtılması ve Avrupa'nın bütününde sürdürülebilir gelişme gerçekleştirilmesi sağlanır. Avrupa Birliği bölgesel kalkınmayı sağlama hedefleri doğrultusunda üye ülkeler tarafından kullanılacak olan yapısal fonlardan yararlanmada üç hedef belirlemiştir (Çelepçi, 2006:34-35);

1. **Kalkınmada Geri Kalmış Bölgeler – Hedef 1 (Kalkınmayı ve Yapısal İntibakı Teşvik Etmek):** Kişi başına Gayri Safi Yurt İçi Hasılası Avrupa Birliği ortalamasının % 75'inin altında olan, nüfus yoğunluğu oldukça düşük ve en

uzak bölgelere teşvik verilmektedir. Yapısal fonlardan en fazla destek alan bölgeler kalkınmada geri kalmış bölgelerdir.

- 2. Yapısal Krizdeki Bölgeler – Hedef 2 (Ekonomik ve Toplumsal Dönüşüme destek):** Yapısal sorunları olan bölgelerin ekonomik ve sosyal gelişmeleri için ayrılan hedeftir. Bu hedef çerçevesinde yardım alabilecek bölgelerin listesi, ilgili üye devletler ile yakın işbirliği içinde Komisyon tarafından belirlenir. Yapısal Fonlar, toplam uygun miktarının % 50'sine kadarını v genel kural olarak, kamu harcamalarının en az % 25'ini müştereken finanse etmektedir.
- 3. İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi – Hedef 3 (Adaptasyonun Desteklenmesi ve istihdam, öğretim ve eğitim için ulusal ve Avrupalı politikaların modernleştirilmesi):** Hedef 1 kapsamına girmeyen bütün alanlar için finansman sağlanabilir. Hedef 3, insan kaynaklarını, yani, vatandaşları çalışma için daha vasıflı kılan her türden faaliyetleri desteklemektedir.

Avrupa Birliği söz konusu hedeflere ulaşmak için dört yapısal fon kullanmaktadır.; Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ERDF); Avrupa Sosyal Fonu (ESF); Balıkçılık Yönlendirme Mali Aracı (FIFG); Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönlendirme Fonu (EAGGF). Söz konusu dört fonun yanı sıra, uyum fonu ile çevre ve ulaşım alanlarında altyapı projelerinin finansmanı sağlanmaktadır. Avrupa Birliği bölgesel destek programları da yürütmektedir. Programların takibi ve uygulanması ulusal ve bölgesel kurumların sorumluluğundadır. Bunların yanı sıra, Topluluk çapındaki sorunlara ortak çözümler bulmayı hedefleyen Topluluk Girişimleri bulunmaktadır. Aday ülkelerin söz konusu fonlardan yararlanabilmek için, katılımı birlikte (İkv, 2009);

- Gerekli Kurumsal yapılanmayı oluşturmaları, bakanlıklar arası etkili koordinasyonu sağlamaları ve sürece katılan tüm kurum ve kuruluşların görev ve sorumluluklarını tanımlamaları,
- Uygun hukuki çerçeveye sahip olmaları, geçici bir İstatistik Bölge Birimleri Sınıflandırması oluşturmaları
- Bir kalkınma planının yanı sıra, bütçe harcamalarına ilişkin uygun prosedürlerin oluşturulması ve ortaklık prensibinin uygulanmasını sağlamaları, özel izleme ve değerlendirme yükümlülüklerini yerine getirmeleri,

- Harcamaların miktarı konusunda gerekli bilgiyi sağlamaları gerekmektedir.

Avrupa Birliği kaynaklarını harcamanın ön koşulu olarak, tür yardı alan bölgeler için, İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması temelinde bölgesel gelişme planları hazırlanması gerekliliği getirilmiştir. Bu yaklaşımın merkezinde ise, bölgesel ve yerel aktörlerin ortaklığı ile oluşturulan ve uygulanan bölgesel kalkınma stratejileri yer almıştır. Ulusal düzeyde oluşturulan mekansal politikaların, bölgesel düzeyde geliştirilen politikalarla uyumuna önem gösterilmiştir. (Koyuncu, 2006:31)

2.2.5.1 Avrupa Birliği ve Türkiye de NUTS (İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması)

Avrupa Birliği bölgesel politikalarında, özellikle bölgesel gelişmişlik farklarının giderilmesi önemlidir. Genişleme sürecinde farklı bölgesel eşitsizliklerin Birliğe taşınması ihtimali Avrupa Birliği'nde bölgesel politika çabalarının önemini daha da arttırmaktadır. Avrupa Birliği'nde bölgesel politikanın amacı, istihdamı ve üretkenliği arttırmak için bölgelerin rekabet gücünün artırılmasıdır. Avrupa Birliği'nde bölgelerin planlanması ve Birliğin teşvik araçlarından yararlanılması açısından NUTS olarak bilinen istatistiki bölge birimleri sınıflandırması önem taşımaktadır. Bu sınıflandırma özellikle, bölgelerin sosyo-ekonomik analizlerinin gerçekleştirilmesinde ve Avrupa Birliğinin bölgesel gelişme politikalarını çerçevesinin oluşturulmasında kullanılmaktadır. Bu tür bir sınıflandırma bölgesel istatistiklerin toplanması, geliştirilmesi ve karşılaştırma yapılmasında kolaylıklar sağlamaktadır (Çelepçi, 2006:34).

NUTS uygulaması, Avrupa İstatistik Enstitüsü (EUROSAT) tarafından 1988 yılından bu yana kullanılmakta, ancak yasal çerçevesi, 2003 yılında oluşturulmuş bulunmaktadır. Kurucu tüzüğü 11 Temmuz 2003 tarihinden beri geçerli olan NUTS sistemi. Avrupa Birliği ekonomik bölgesini en üstte 78, ikinci düzeyde 211, üçüncü düzeyde 1093 bölgeye ayırmaktadır. Bunlara sırasıyla, NUTS-1, 2 ve 3 bölgeleri adı verilmiştir. Yerel düzeyde iki "yerel idare birimi" (LAU) tanımlanmıştır. NUTS-4 olarak kodlanan üst yerel idari birim yalnızca Finlandiya, Yunanistan, İrlanda, Lüksemburg, Portekiz ve İngiltere için tanımlanmıştır. NUTS-5 olarak kodlanan ikinci yerel idare birimi ise, 98.443 belediye ve belediye eşdeğeri yerleşmeden oluşmaktadır (Kaya, 2007:89).

NUTS sınıflandırmasının amaçları EUROSTAT tarafından şu şekilde belirtilmiştir (Yüceyılmaz, 2005:26);

- Topluluk bölgesel istatistiklerinin toplanması, geliştirilmesi ve uyumlaştırılması,
- Bölgelerin sosyo-ekonomik analizlerinin yapılması: 1961’de Komisyon tarafından düzenlenen Bölgesel Ekonomiler konusunda düzenlenen Brüksel Konferansında NUTS-2 bölgeleri, bölgesel politikaların uygulanması için temel bölgeler olarak belirlenmiştir. NUTS-1’ler ise, temel sosyo-ekonomik bölgeler olarak değerlendirilmekte, topluluk içerisindeki bölgesel politikaların analizinde kullanılmaktadır. NUTS-3’ler ise karmaşık ekonomik politikaların analizi açısından küçük olduklarından ihtiyaç duyulan yerlerde belirli sorunların tespit edilmesi ve bölgesel tedbirlerin alınması açısından önem taşımaktadır,
- Topluluk bölgesel politikalarının çerçevesinin belirlenmesi Yapısal Fonlardan yapılacak yardımlarda uygunluğun değerlendirilmesi amacıyla, kalkınmada geri kalmış bölgeler NUTS-2 düzeyinde belirlenmektedir. Diğer öncelikli bölgeler ise NUTS-3 düzeyinde ele alınmaktadır.

Türkiye’de NUTS kavramı 28.08.2002 tarihli ve 202/4720 sayılı Bakanlar Kurulu kararnamesinde Türkçe İBBS kısaltmasıyla karşılanmıştır. Kararname, Türkiye için bölgeleri tanımlamış, yerel birimler ise düzenlemeye konu edilmemiştir. Bölgesel istatistiklerin toplanması, geliştirilmesi, bölgelerin sosyo-ekonomik analizlerin yapılması, bölgesel politikaların, çerçevesinin belirlenmesi ve Avrupa Birliği Bölgesel İstatistik Sistemi de uygun karşılaştırılabilir istatistiki veri tabanının oluşturulması amacıyla ülke genelinde İİBS- İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması (NUTS) yapılmıştır (Kaya, 2007:90).

Bu çerçevede 22 Eylül 2002’de ülke, üç kademeli bölgelere ayrılmıştır. Nu yöntemle yapılan İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırmasında bölgeler; Düzey1 (NUTS1), Düzey 2 (NUTS2) ve Düzey 3 (NUTS 3) olarak belirlenmiştir. (Şekil 1, Şekil 2) (Ciğeroğlu, 2008:67)

Tablo 1 - İstatistiki Bölge Birimleri Düzey 2 İller Cetveli

TR10: İstanbul	TR71: Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Niğde, Nevşehir
TR21: Edirne, Kırklareli, Tekirdağ	TR72: Kayseri, Sivas, Yozgat
TR22: Balıkesir, Çanakkale	TR81: Bartın, Karabük, Zonguldak
TR31: İzmir	TR82: Çankırı, Kastamonu, Sinop
TR32: Aydın, Denizli, Muğla	TR83: Amasya, Çorum, Samsun, Tokat
TR33: Afyon, Kütahya, Manisa, Uşak	TR90: Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize, Trabzon
TR41: Bilecik, Bursa, Eskişehir	TRA1: Bayburt, Erzincan, Erzurum
TR42: Bolu, Düzce, Kocaeli, Sakarya, Yalova	TRA2: Ağrı, Ardahan, Iğdır, Kars
TR51: Ankara	TRB1: Bingöl, Elazığ, Malatya, Tunceli
TR52: Karaman, Konya	TRB2: Bitlis, Hakkari, Muş, Van
TR61: Antalya, Burdur, Isparta	TRC1: Adıyaman, Gaziantep, Kilis
TR62: Adana, Mersin	TRC2: Diyarbakır, Şanlıurfa
TR63: Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	TRC3: Batman, Mardin, Şırnak, Siirt

Kaynak: DPT (Devlet Planlama Teşkilatı) , (2009)

Türkiye’de NUTS sisteminin belirlenmesinde Türkiye’nin merkezi hiyerarşisi ve illerin nüfus ortalamaları dikkate alınarak bölge düzeyleri belirlenmiştir. Türkiye’de illerin 1997 yıl ortası ortalama nüfusu 781.000’dir. Avrupa Birliği’nde ise ortalama nüfus NUTS-3 düzeyinde 344.000 iken NUTS-2 düzeyinde 1.781.000’dir. Bu durumda Türkiye’deki illerin ortalama nüfusu, Avrupa Birliği’ndeki NUTS-3 düzeyi ortalamasına daha yakın olmaktadır. Bu gerekçelerle Türkiye’de iller NUTS-3 düzeyi olarak kabul edilmiştir. Buna göre Düzey 3 iller olup 81 tanedir (Ciğeroğlu,2008:68).

2.3 Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Beşeri Sermayeye Katkısı

Kalkınma iktisadi ve sosyal alanlar başta olmak üzere toplumun bir bütün halinde gelişme göstermesi ile gerçekleştirilebilir. Bütün halinde gelişme ise ancak tüm toplumu saracak politikalarla gerçekleştirilebilir ve bu politikalarının temel unsurunu da ülkelerin mevcut insan kaynakları oluşturur.

Bölgesel Kalkınma Ajansları ülkede yer alan bölgeler arasındaki kalkınmışlık farkının azaltılması ve tüm bölgelere adil bir fırsat dağılımı amacıyla oluşturulmuştur. Esnek yönetim anlayışına da uygun olan Bölgesel Kalkınma Ajansları aynı zamanda merkezden yönetimin dezavantajlarını ortadan kaldırmak amacı taşımaktadır.

Toplumun oluşturan mevcut insan kaynağına yapılacak yatırımlar beşeri sermayenin artırılmasını sağlayacaktır. Dolayısıyla, insan kaynağına yapılan yatırımların temeli olan eğitim, sağlık vb. politikalarının tüm toplumu saracak şekilde dağıtılması ve artırılması kalkınma sürecine ivme kazandıracaktır.

Bölgesel Kalkınma Ajansları sayesinde bölgeler arasındaki eğitim, sağlık vb politikaları fırsat eşitliği temelinde tüm bölgelere dağıtılmaktadır. Bununla birlikte eğitim, sağlık vb yatırımlardan yararlanabilen insanların gelirleri artarak yoksulluğun azaltılması da sağlanabilecektir. Bölgesel olarak yapılacak kalkınma planlarında bölgenin eğitim, sağlık ve sosyal alanlarda eksiklikleri belirlenerek bu eksikliklerin giderilmesine yönelik yapılacak yatırımlar beşeri sermaye artırımında daha verimli sonuçlar elde edilmesini sağlayacaktır.

Bölgesel Kalkınma Ajansları, Bölgesel kalkınmanın gerçekleştirilmesi ve beşeri sermayenin artırılmasına yönelik çalışmalarda öncelikle bölgenin mevcut durumu (eğitim, sağlık vb.) tespit edilmesini sağlama ve daha sonra bölgenin mevcut kalkınma potansiyelinin belirlenerek yapılacak olan yatırımların daha verimli bir şekilde gerçekleştirilmesine hizmet etmektedir.

2.4 Avrupa Birliği Lizbon Stratejisi

2.4.1 Lizbon Stratejisinin Tanımı

23-24 Mart 2000 tarihlerinde gerçekleştirilen Lizbon Avrupa Konseyi'nin toplanma amacı Başkanlık Sonuçları Belgesi'nde şu şekilde belirtilmiştir: "Avrupa Konseyi, bilgiye dayalı ekonominin parçası olarak istihdamı, ekonomik reformları ve toplumsal uzlaşmayı güçlendirmek üzere Birlik için yeni bir stratejik hedef üzerinde anlaşmaya varmak amacıyla 23-24 Mart 2000 tarihlerinde Lizbon'da özel bir toplantı düzenlemiştir." Söz konusu toplantıda, AB Konseyi, 2010 yılında AB'nin dünyada dinamizmi ve rekabet gücü en yüksek bilgi toplumu olma hedefini sağlayacak, ekonomik ve sosyal reformları gerçekleştirme kararı almıştır. AB üyesi ülkelerin, Lizbon Stratejisi olarak tanımlanan bu hedef doğrultusunda ulusal boyutta ve AB düzeyinde birçok ekonomik ve sosyal reformu gerçekleştirilmesi beklenmektedir. Bu bağlamda, Tek Pazarın serbestleşmesinin tamamlanması, üye ülkelerin ortak hedefler için ekonomik ve sosyal politikalarının eşgüdümünün sağlanması, bu hedefi gerçekleştirmede önemli adımlar olarak görülmektedir. Söz konusu toplantının Başkanlık Sonuçları Belgesi'nde, AB'nin önümüzdeki on yıl için kendisine yeni bir stratejik hedef koyduğu ifade edilmiş ve söz konusu hedef "Daha çok sayıda ve daha iyi iş ve daha büyük bir toplumsal uzlaşmayla, sürdürülebilir ekonomik büyümeyi gerçekleştirebilecek, bilgiye dayalı dünyanın en rekabetçi ve dinamik ekonomisi durumuna gelmek" olarak tanımlanmıştır. Bu hedefe ulaşmak için izlenecek genel strateji aşağıdaki hususları içermektedir (Şener, 2009);

- Bilgi toplumu ve ARGE için daha iyi politikaların yanı sıra, rekabet gücü ve yenilik için yapısal reform sürecini hızlandırarak ve iç pazarı bütünleştirerek bilgiye dayalı bir ekonomiye ve topluma geçişi hazırlamak;
- Avrupa sosyal modelini modernleştirmek, bireye yatırım yapmak ve toplumsal dışlanmaya karşı mücadele etmek;
- Uygun bir makro ekonomik politika bileşimi uygulayarak sağlıklı bir ekonomik görünüm ve olumlu büyüme perspektiflerini sürdürmek.

Lizbon zirvesinde ayrıca Avrupa Birliği Konseyi, 2010 yılında Avrupa Birliği'nin dünyada dinamizmi ve rekabet gücü en yüksek bilgi toplumu olma hedefini sağlayacak, ekonomik ve sosyal reformları gerçekleştirme kararı almıştır. Bu kapsamda iki temel hedef belirlenmiştir. Bunlar; on yıl içerisinde yirmi milyon iş imkanı meydana getirmek

ve yıllık ekonomik büyüme oranını %3'e taşımaktadır. Avrupa Birliği üyesi ülkelerin, Lizbon Stratejisi olarak tanımlanan bu hedefler doğrultusunda ulusal düzeyde ve Avrupa Birliği düzeyinde bir çok ekonomik ve sosyal reformu gerçekleştirilmesi beklenmektedir. Belirtilen bu nihai hedeflere ulaşmak için ara dönemde gerçekleştirilmesi gereken amaçlar ise şunlar olarak belirlenmiştir (Dtm, 2009);

- Yapısal reformların hızlandırılması ve iç pazarın bütünleştirilmesi,
- Bilgiye dayalı bir ekonomiye ve topluma geçişin hazırlanması amacıyla, AR-GE yatırımlarının ve politikalarının geliştirilmesi
- Avrupa sosyal modelinin modernleştirilmesi, insanlara yatırım yapılması ve toplumsal dışlanmaya karşı mücadele edilmesi suretiyle istihdam oranının % 70 seviyesine taşınması,
- Uygun bir makroekonomik politika bileşimi uygulanarak sağlıklı bir ekonomik görünüm ve olumlu büyüme perspektiflerinin sürdürülmesi.

2.4.2 Lizbon Stratejisinin Önemi

2000 yılında Lizbon stratejisi olarak adlandırılan planda gelecek on yıl için stratejik hedefler belirlenmiştir. Avrupa Birliği küreselleşmeden ve bilgiye dayanan ekonominin meydana getirdiği koşullardan dolayı bir değişim süreci ile karşı karşıya kalmıştır. Söz konusu değişimler halkın yaşamının tüm yönlerini etkilemektedir ve Avrupa ekonomisinde radikal bir dönüşüm gerektirmektedir. Bilgiye dayanan yeni ekonominin meydana getirdiği fırsatlardan birliğin eksiksiz yararlanması için ivedi olarak harekete geçilmesi gerektiği stratejik planda yer almıştır. Avrupa Birliği stratejik hedefte, bilgi alt yapılarını kurmak, yeniliği ve ekonomik reformları teşvik etmek, toplumsal refah ve eğitim sistemlerini modernleştirmek için iddialı bir program üzerinde anlaşmaya varma ihtiyacı içinde olmuştur. Lizbon Avrupa Konseyi Başkanlık Belgesi, Avrupa Birliği'nin güçlü ve zayıf yönlerini yansıtmaya yönünden önemlidir. Belgede Birliğin uzun zamandır güçlü bir makroekonomik bir yapıya sahip olduğu ifade edilmiştir. Avrupa Birliği içerisinde enflasyon ve faiz oranlarının düşük olmasından, kamu açıklarının önemli ölçüde azaldığından ve Avrupa Birliği'nin ödemeler dengesinin sağlıklı yapısından söz edilmiştir. İç pazarın büyük ölçüde bütünleştiği, tüketicilere de işletmelere de faydalar sağladığı ifade edilmiştir. Birlik genel olarak iyi eğitilmiş bir

işgücüne sahiptir. Bilgiye dayalı bir topluma doğru ilerlemenin getirdiği yapısal değişimleri gerçekleştirebilecek sosyal güvenlik sistemlerine sahiptir. Birliğin güçlü yanlarının yanı sıra zayıf tarafları bulunmaktadır. Halen işsizlik oranları yüksek düzeydedir. İstihdam oranı düşüktür ve kadınlar ile yaşlı işçilerin işgücüne yetersiz katılımı dikkat çekmektedir. Uzun dönemli yapısal istihdam dengesizlikleri devam etmektedir. Hizmet sektörünün özellikle telekomünikasyon ve internet alanlarında az geliştiği ifade edilmektedir. Bu ve benzeri nedenler dolayısıyla Avrupa Birliğinin bilgi toplumu sürecinde Lizbon Stratejisine büyük önem atfedilmiştir (Tuncer, 2008:2-3).

2.4.3 Lizbon Stratejisinin Boyutları ve Kriterleri

Lizbon Stratejisi ekonomik, sosyal ve çevre olmak üzere üç boyuttan oluşturulmuştur. Stratejinin ekonomik ve sosyal boyutları Lizbon Zirvesinde belirlenmiş, çevre boyutu ise, Haziran 2001 tarihinde gerçekleştirilen Göteborg Zirvesi'nde eklenmiştir. Ekonomik boyut kapsamında, Avrupa'nın dinamik ve rekabet gücü yüksek bilgi toplumuna geçişini hazırlaması öngörülmüştür. Bu çerçevede Avrupa ekonomisinin değişen koşullara ayak uydurması amacıyla kendini sürekli olarak ortaya çıkan değişikliklere uyarlaması üzerinde durmaktadır. Sosyal boyut başlığı altında, üye ülkelerin eğitim ve profesyonel formasyon konularında yatırım yapmaları gerektiği vurgulanmıştır. İş gücünün hareketliliği de bu başlık altında değerlendirilmektedir. Göteborg Zirvesi'nde Lizbon Stratejisinin hedeflerinin sürdürülebilirliğinin sağlanması için çevre politikasına bazı maddeler eklenmesi konusunda görüş birliğine varılmış ve ekonomik büyüme ile doğal kaynakların kullanımı arasındaki ilişkiye dikkat çekilmiştir (Dtm, 2009).

Lizbon Stratejisi kapsamında üye ülkelerin kaydettikleri gelişme genel ekonomik arka plan, istihdam, yenilik ve araştırma, ekonomik reform, sosyal uzlaşma ve çevre genel başlıkları altındaki yapısal göstergeler temelinde değerlendirilmektedir. Bu çerçevede (Şener, 2009);

- Genel Ekonomik Arka Plan başlığı altında; GSYİH, emek verimliliği, istihdam artışı, enflasyon oranı, birim emek maliyeti artışı, kamu dengesi ve genel kamu borcu,

- İstihdam başlığı altında; İstihdam oranı ve yaşlı işçilerin istihdam oranı, iş piyasasından etkin ortalama çıkış yaşı, cinsiyetler arası ücret açığı, düşük ücretlilere uygulanan vergi oranı, yaşam boyu öğrenme, iş kazaları ve işsizlik oranı,
- Yenilik ve araştırma başlığı altında; Eğitime yapılan kamu yatırımı, ARGE harcaması, internet erişimi seviyesi, bilim ve teknoloji mezunları, patentler, risk sermayesi yatırımları, ICT (bilgi teknolojileri ve telekomünikasyon) harcaması,
- Ekonomik reform başlığı altında; Göreli fiyat seviyeleri ve fiyat yakınsaması, network endüstrilerinde fiyatlar, elektrik piyasasında en büyük üreticinin piyasa payı, network endüstrilerinde piyasa yapısı, kamu ihaleleri, sektörel ve ad hoc devlet yardımları, piyasa entegrasyonu, iş yatırımı,
- Sosyal uzlaşma başlığı altında; Gelir dağılımında eşitsizlik, sosyal transferler öncesi ve sonrasında yoksulluk riski oranı, sürekli yoksulluk riski oranı, bölgesel istihdam oranlarının dağılımı, okulu erken bırakanlar, uzun dönemli işsizlik oranı, işsiz hane halkları nüfusu,
- Çevre başlığı altında; sera etkisi yaratan gazların emisyonu, ekonominin enerji yoğunluğu, taşımacılık, şehir havasının kalitesi, yenilenebilir enerjinin payı ve doğal kaynakların korunması göstergeleri,

yer almaktadır.

2.4.4 Türkiye ve Lizbon Stratejisi

Avrupa Birliği müktesebatı bilindiği gibi sürekli değişen ve üye/aday ülke parlamentolarının mesaisini gerektiren bir yapıdadır. Lizbon Stratejisi eğitim, istihdam, sanayi, enerji, teknoloji gibi alanlarda rehber niteliğinde olduğunda bu konulardaki “hard actie” tarzı, -uyumun kanun düzeyinde zorunlu olduğu- müktesebatın değişimini de yönlendirmektedir. Aday ülkelerin “hareketli hedef” tarzındaki müktesebatın değişimini öngörebilmek ve izleyebilmek için strateji belgeleri tarzındaki dokümanlara da vakıf ve bunlara adaptasyon yönünde istekli olmaları gerekir. Bu açıdan bakacak olursak bir çok müzakere başlığı Lizbon Stratejisi’nin etkisi altında dönüşüm geçirmektedir (Sedefed, 2009);

- İş gücünün serbest dolaşımı
- Şirketler hukuku
- Rekabet politikası
- Bilgi toplumu ve medya
- Enerji
- Sosyal politika ve istihdam
- Şirketler ve sanayi politikası
- Avrupa üzerinden giden ulaştırma ağları
- Bilim ve araştırma
- Eğitim ve kültür
- Çevre

Lizbon Stratejisini izlemek sadece devletler ve kamu yönetimi için değil, bireyler de dahil olmak üzere tüm ekonomik aktörler için önemlidir. Özellikle iş dünyası ve girişimciler yeni fırsatlar yaratan stratejinin yaratacağı ortamı öngörebilmeli ve araçları kullanabilmelidirler. Bu açıdan Türkiye’de iş dünyasını temsil eden gönüllü dernek ve federasyonlar Lizbon Stratejisini özellikle 2004 yılındaki revizyon sonrasında yakından izlemeye almışlardır (Sedefed, 2009).

Türkiye-AB Karma İstişare Komitesi Lizbon Stratejisi konusunda Türkiye’ye şu tavsiyelerde de bulunmuştur (Kutadgobilik, 2006);

- Türkiye’de cazip bir ticari ortam sağlanması için hukukun üstünlüğü ilkesi güçlendirilmeli; özelleştirmeler, işgücü piyasasında kadın ve erkekler arasında daha fazla eşitlik ve kayıt dışı ekonominin azaltılması yoluyla yeni yapısal reformlar gerçekleştirilmelidir. Türkiye, çalışma mevzuatı, iş sağlığı ve güvenliği ve sosyal koruma ile ilgili alanlarda ciddi çaba göstermeli ve sivil toplum kuruluşlarını sürece katmalıdır. Modern altyapıya (ulaştırma sistemleri, bilgi ve iletişim teknolojisi) yatırım yapılması da gereklidir.

- Türkiye'nin çalışma yaşamında verimliliği ve kaliteyi artıran etkin bir işgücü piyasası politikası oluşturması ve uygulaması gereklidir. Tarım reformundan sonra kırsal alanlarda serbest kalan işgücünün çalışma yaşamına dahil edilmesi ve kırsal çeşitlendirme yoluyla yeni istihdam imkanlarının yaratılması da büyük önem taşımaktadır.
- Piyasadaki yeni beceri gereksinimlerinin karşılanması için eğitim ve öğretim sistemlerinde reform yapılmalıdır. Mesleki eğitim sistemlerinin kalitesinin artırılması ve yaşam boyu eğitimin teşvik edilmesi gerekmektedir.

Avrupa Birliğinin Lizbon Stratejisindeki hedeflerini benimseyen ve bilgi toplumu alanındaki girişimlere taraf olan Türkiye’de bilgi toplumuna dönüşüme yönelik pek çok alanda halihazırda devam eden çalışmalar bulunmaktadır. Ancak, genellikle birbirinden bağımsız, ülkenin öncelik ve ihtiyaçları yerine, kurumsal öncelik ve ihtiyaçlara dayalı olarak yürütülen bu çalışmaların bilgi toplumuna dönüşüm anlamında beklenen düzeyde etki meydana getirmediği görülmüştür. Bu nedenle, bilgi toplumu olma yolundaki çalışmaların daha bütüncül, ekonomik gelişmeyi ve toplumsal refahı artırmayı temel alan, ülke koşulları ve ihtiyaçlarına uygun hedefleri ve bu hedeflere ulaşmak için izlenecek politikaları, yöntem, araç ve kaynakları ortaya koyan bir bilgi toplumu stratejisinin oluşturulmasına yönelik çalışmalar başlatılmıştır. Türkiye, bilgi toplumuna dönüşümde hazırlık aşamasındadır. Bundan sonraki dönemde, Türkiye’nin vatandaşları, kamu ve özel sektör kurumları ile bilgi toplumuna dönüşümünün hızlandırılması, bu konudaki ilerleri ülkeler düzeyine ulaşması ve uluslararası platformlarda etkili bir oyuncu olması için, mevcut yetkinlik ve kaynaklarını etkin şekilde kullanarak, öngörülen hedeflere ulaşması gerekmektedir. Bu kapsamda, Türkiye’nin bilgi toplumuna dönüşüm sürecinde rol oynayacak unsurların mevcut potansiyelinin iyi anlaşılması önem arz etmektedir (Dpt, 2006).

3. BÖLÜM BEŞERİ SERMEYE POLİTİKALARI

3.1 Eğitim Politikaları

Kalkınma ile hedeflenen amaç daha iyi bir yaşam seviyesine ulaşma çabasıdır. Eğitim ise bu amacın gerçekleştirilmesinde kullanılan en etkili araçtır. Eğitim özellikle kalkınmanın temel dayanağı olan nitelikli insan gücünün yetiştirilmesinde rol oynar. Bunların yanında eğitim, toplumun geliştirici gücünü ve verimini arttıran, toplumda kişilere yeteneklerine göre yetişme imkanı sağlayacak sosyal adalet ve fırsat eşitliğini gerçekleştiren en etkili araçtır. Ekonomik büyüme, üretimi arttıracak teknolojinin gelişmesi, doğal kaynakların ve sermayenin en iyi ve akılcı biçimde kullanılması ile mümkündür. Bunu sağlayan ise eğitilmiş nitelikli işgücüdür. Örneğin, günümüzde çok değerli bir doğal kaynak olan petrolün bulunduğu birçok ülke, yetişmiş insan gücüne sahip olmadığı için bu kaynaklardan yeterince yararlanamamaktadır. Buna karşın, doğal kaynakları çok sınırlı olan Japonya ile İkinci Dünya savaşından tüm gücünü yitirip yenik çıkan Almanya yetişmiş insan gücü sayesinde sahip oldukları kıt kaynaklardan en etkili bir biçimde yararlanarak ekonomik yönden büyük gelişme göstermişlerdir (Kılıcıkın, 2001:21).

Eğitim yatırımlarının bireyler ve sosyo-ekonomik hayat üzerinde çeşitli etkileri vardır. Eğitim yatırımları, mikro ekonomik anlamda bireyler açısından şu özellikleri göstermektedir (Özsoy, 2007:3).

- Eğitim yatırımları sürekli yatırımlardır.
- Eğitim süresine göre elde edilen gelir de farklılık göstermektedir. Her yeni eğitim düzeyinde bireyler daha fazla gelir elde etme şansına sahiptir.
- Eğitim yatırımlarının bölünmezliği söz konusudur. Eğitim, insan yaşamının sonuna kadar sürebilmektedir.
- Eğitim yatırımları insan yaşamı süresince farklılaştırılabilir.

Eğitimin önemli etkilerinden biride emeğin verimliliğinin eğitim ile arttırılmasıdır. Bu sayede beşeri sermayenin üretim boyutuna katkı sağlanmış olur. Üretimde eğitim-sermaye oranı sermaye lehine değiştiğinde emeğin görece önemi azalır. Emek, araştırma ve geliştirme faaliyetleri sayesinde üretim maliyetlerini azaltarak sermayeye katkı

sağlar. Sermayenin üretim sürecinde emeği desteklemesi üç nedenden dolayı kaçınılmazdır (Yıldırım, 2005:88-89);

- Eğitimin beşeri sermaye üretim ünitesi olmasıdır.
- Eğitimin sermayeye teknoloji üreterek, maliyet tasarrufu sağlama unsuru olmasıdır.
- Eğitimin toplumsal ideolojileri koruyan ve sermaye yanlı ideolojileri üreten bir araç olmasıdır.

3.1.1 Avrupa Birliğinde Eğitim Politikaları

Avrupa Birliği kuruluş aşamasında kendisine üye ülkeler arasında siyasal ve ekonomik bir bütünleşme sağlamayı hedeflemiştir. Ancak, Birliğin gelişim sürecinde görülmüştür ki, hedeflenen bütünleşme kültürel ve sosyal alanlarda da gerçekleştirilmedikçe söz konusu hedefe ulaşmak mümkün olmayacaktır. Avrupa Birliği temelde bu bütünleşmenin eğitim ile sağlanabileceği gerçeği göz önüne alarak, birbirinden farklı eğitim sistemlerine sahip ülkeler arasında "Eğitimde Çeşitliliğe Saygı" temel prensibine de saygı duyarak bir ortaklık kurmaya çalışmaktadır. Eğitimin sahip olduğu önemi kavrayan Avrupa Birliği, söz konusu amaçlarına ulaşmak için eğitim aracılığı ile insan kaynaklarının kalitesini arttırmak ve mevcut işgücünün becerilerini küreselleşmenin yarattığı gereksinimler doğrultusunda yaşanan teknolojik ve sosyal değişikliklere uyarlamak zorunda olduğunun bilinci ile hareket etmekte. Buna göre Avrupa Birliği eğitim politikasının temel hedefi, sınırları içinde, çok kültürlülüğe de zarar vermeden yeni ve gelecek nesle ortak bir Avrupalılık ruhu aşılabilme ve modern çağın ihtiyaçlarına yanıt verebilecek yüksek yeteneklerle donatılmış gençler yetiştirerek ortak bir gelecek yaratabilme düşüncesi olarak karşımıza çıkıyor (Kırtir, 2004).

Avrupa Birliği eğitim politikaları rekabetçi ve bilgi toplumunu oluşturuca doğrultuda hareket etme isteği temeline oturtulmuştur. Avrupa'da bir bilgi toplumu oluşturma hedefi ve stratejisi, Avrupa Komisyonu bildirisini olan Bilgi Avrupa'sına doğru belgede öne çıkan unsurdur. Hedef ve Strateji tüm Avrupa Birliği vatandaşlarının ekonomik yaşama olduğu kadar kültürel, sosyal ve politik yaşama tam katılımlarının sağlanması ile beşeri potansiyelin geliştirilmesini içermektedir. Dolayısıyla Avrupa Birliği eğitim politikaları bu temeller üzerine inşa edilmektedir. (Terzi, 2005:51).

Ülkeler arası uygulama farklılıklarına saygı gösterilen eğitim politikalarında ortak hedefe ulaşılacak isteniyorsa, söz konusu farklılıklar arasında dengeli bir işbirliği sağlanması gerekmektedir. Çünkü sosyal politikalar kültürel farklılıkların korunması yönünde geliştirilirken; ekonomik politikalar saha güçlü işbirliği alanlarının geliştirilmesine dönüktür. Sosyal ve kültürel politikaların temel birleştirici ve yerleşmesini sağlayıcı unsur olan eğitim bu dengeyi sağlayacak nitelikte yapılandırılmalıdır. Bu doğrultuda Avrupa Birliğinde eğitim alanında her ülkenin kendi eğitim sistemine özen göstermesi gerektiği öngörülmüş, okul öncesinden yükseköğretime ve eğitim sisteminin yönetimine kadar ortak politikaları geliştirilmiştir (Terzi, 2005:51).

Üye ülkeler arasında eğitim politikaları konusunda çeşitliliğe izin veren Avrupa Birliği, bu çeşitliliği işbirliğine dönüştürmek amacıyla, Birlik düzeyinde çeşitli eğitim programlarını uygulamaya koymuştur. Bu kapsamda, Avrupa Birliği çok uluslu ortaklıkların kurulmasına, yurtdışında eğitime olanak veren değişim programlarının oluşturulmasına, yenilikçi eğitim ve öğretim yaklaşımlarının geliştirilmesine, akademik ve mesleki uzmanlık ağlarının kurulmasına, eğitimde yeni teknolojilerin kullanılmasına ve niteliklerin karşılıklı olarak tanınmasına yönelik bir çerçeve oluşturmaktadır. Ayrıca, fikir alışverişinin sağlandığı, tecrübelerin paylaşıldığı, değişik uygulamalar arasında karşılaştırmaların yapılarak başarılı uygulamaların ön plana çıkarıldığı ve nihayet ortak politikaların, ortak hedeflerin tespit edildiği bir diyalog ve müzakere platformunun oluşturulmasına destek vermektedir (Aydiner, 2006:34).

“Eğitimin yapısı tüm ülkelerde farklılıklar göstermektedir. Avrupa Birliği eğitim alanında tek bir politikanın olmadığı ancak ülkeler arasında görüş alışverişinde bulunduğu bir forum niteliğindedir.” (Topsakal, 2005:1).

Üyeleri arasında sosyal ve kültürel çeşitliliğe izin veren Avrupa Birliğinin bütünleşme sürecinde eğitim, öğretim ve gençlik konularında izlediği temel politikalar şöyledir (Aydiner, 2006:35);

- Her kademedeki eğitimin niteliğinin yükseltilmesi,
- Yüksek öğretim kademesinde kalite kontrol sisteminin kurulması ve bunun işletilmesinin sağlanması,

- Avrupa Birliği lkeleri dillerinin öğretiminin nitelik ve nicelik yönünden geliştirilmesi,
- Eğitim alanında Avrupa Birliği lkeleri arasında işbirliğinin ğrenci, ğretmen ve ğretim yesi hareketliliğinin teşviki,
- Eğitimde yeniliklerin, araştırmaların ve yeni teknolojilerinin kullanılmasının desteklenmesi,
- Eğitimin Avrupalılık boyutunun gclendirilmesi, Avrupa Birliği lkeleri arasında eğitim imkanlarından yararlanılmasının kolaylaştırılması,
- Yaşam boyu öğrenme ve Avrupa'nın öğrenen toplum olma yolunda desteklenmesi,
- Mesleki öğretimle becerili ve teknik işgücünün endüstrideki değişmelere uyumun kolaylaştırılması,
- Hizmet ncesi ve sürekli mesleki öğretimin nitelik ve nicelik yönünden geliştirilmesi, emek piyasasında mesleki bütünlüğün sağlanması,
- Mesleki ve teknik ğretimde Avrupa Birliği lkeleri arasında ğrenci ğretmen hareketliliğinin teşviki, ülkeler arasında mesleki ğretim imkanlarından yararlanılmasının kolaylaştırılması,
- Mesleki ve teknik ğretim kurumlarıyla iş hayatı arasında ilişkilerin gclendirilmesi,
- Avrupa Birliği lkeleri mesleki ve teknik ğretim istemleri arasında bilgi ve tecrübe değişiminin geliştirilmesi,
- Genliğin toplumla bütünleşmesinin, kişiliğinin, Avrupalılık kimliğinin ve sorumluluk duygusunun gelişmesine yönelik faaliyetlerin desteklenmesi,
- Genliğin diğer ülkelerin kültürlerini tanımaya, çevrenin korunmasına, ırkçılıkla mücadele ve genç göçmenlere yardıma yönelik faaliyetlerin desteklenmesi,
- Avrupa Birliği lkeleri gençlik ağının kurulmasının ve işletilmesinin teşvik edilmesidir.

Birlik düzeyinde eğitim için bir stratejik amaç ve alt boyutlarıyla üç kesin amaç belirlenmiştir. “Stratejik amaç, Avrupa Birliği'nin dünyada daha fazla ve daha iyi işler ve çok daha güçlü sosyal uzlaşmalı, istikrarlı ekonomik gelişmeye sahip en fazla rekabetçi, dinamik bilgi temelli ekonomi olmasını sağlamaktır. Üç kesin amaç ise şöyle belirlenmiştir” (Topsakal, 2005:2);

1. Avrupa Birliği'nde eğitim ve öğretim sistemlerinin kalite ve etkililiğini artırma/geliştirme. Bu; öğretmen ve eğitmenlerin hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim ve öğretiminin sağlanması, bilgi toplumu için amaca uygun becerilerin tanımlanması ve geliştirilmesi, herkes için bilgi ve iletişim teknolojilerine girişin sağlanması, bilimsel ve teknik çalışmaların /araştırmaların artırılması ve iyileştirilmesi yollarıyla olacaktır.
2. Eğitim ve öğretim sistemlerinin bütününe girişin kolaylaştırılması. Amaç, bir yaşam boyu öğrenme dünyasını benimseyen eğitim ve öğretim sistemini oluşturmaktır. Böylece, eğitim ve öğretim sistemine genç insanların ve yetişkinlerin çekilmesi, öğrenmeyi sürdürmenin teşvik edilmesi söz konusu olabilecektir.
3. Eğitim ve öğretim sisteminin geniş dünyaya açıklığı. Bu amaca çalışma yaşamı ve araştırmalarla bağların/linklerin güçlendirilmesi, yabancı dil eğitiminin geliştirilmesi/iyileştirilmesi, hareketlilik ve değişimin artırılması, ilgili diploma ve nitelikliliklerinin tanınması ve sistemlerin akreditasyonu gibi alanlarda Avrupa işbirliğinin güçlendirilmesi ile ulaşılabilecektir.

Avrupa Birliği Antlaşmasınının 149. ve 150. maddeleri temelinde Birliğe üye devletler arasında işbirliği amacıyla 1996 yılında Socrates programı başlatılmıştır. Söz konusu program sekiz eylem alanından oluşmaktadır (Gedikoğlu, 2005:68);

- Erasmus (Yükseköğretim),
- Comenius (Örgün öğretim),
- Grundtvig (Yaygın eğitim),
- Minerva (Açık-uzaktan eğitim),
- Lingua (Avrupa dilleri eğitimi),

- Observation ve Innovation (eğitim sistemlerinin/politikalarının izlenmesi ve bu alanlarda yenilik),
- Joint Actions (Diğer Avrupa programları ile ortak eylemler),
- Accompanying Measures (Diğer eylem alanlarında yer almayan destek önlemleri)

Socrates programı ile Birlik düzeyinde üye ülkeler arasında işbirliği sağlanması, eğitimde Avrupa boyutunun güçlenmesi, tüm alanlarda fırsat eşitliğinin sağlanması ve eğitimde kalitenin ve niteliğin artırılması amacıyla bir dizi etkinliği bünyesinde barındırmaktadır. Avrupa Birliği eğitim programları içerisinde, ayrıca, mesleki eğitim alanında işbirliğini sağlamak ve politikaları ve uygulamaları desteklemek için Leonardo da Vinci ve gençlerin bireysel çalışmalarını desteklemek ve iletişimlerini sağlamak amacıyla kurulmuş Youth Gençlik programı da yer almaktadır (Gedikoğlu, 2005:68).

Avrupa Birliği tarafından belirlenen eğitim politikalarının ve bu politikaların işlerlik kazanabilmesi amacıyla geliştirilen eğitim programlarının uygulanması amacıyla çeşitli olanaklar sunmaktadır. Bu olanaklar (Aydıner, 2006:35);

- Uluslar arası eğitim, mesleki eğitim ve gençlik ortaklıkları,
- Değişim programları ve yurtdışında eğitim olanakları,
- Yenilikçi öğretim ve eğitim programları,
- Eğitimde yeni teknolojilerin kullanılması ve diplomaların karşılıklı tanınması,
- Akademisyenler ağı ve mesleki uzmanlık,
- Karşılaştırma ve politika üretme amaçlı danışma platformudur.

3.1.2 Türkiye’de Eğitim Politikaları

Özellikle doksanlı yıllar sonrası Türkiye’de ve dünyada eğitim politikaları alanında önemli bir değişim gözlemlenmektedir. Eğitim politikaları artık istihdam politikaları ile birlikte ele alınmaya başlanmıştır. Eğitim ve istihdam politikaları arasında kurulan ilişki öncelikle Avrupa Birliği ülkelerinde olmak üzere, birlik dışındaki ve Türkiye gibi birliğe giriş sürecindeki ülkelere de oluşturulmaya ve geliştirilmeye başlanmıştır. Bu

politikaların oluşturulmasındaki temel gaye, Avrupa Birliği'nin Amerika Birleşik Devletleri, Japonya, Çin ve Hindistan gibi dünyanın diğer büyük liberal ülkeleri karşında daha düşük büyüme oranlarına sahip olması sonucu, dünyadaki en rekabetçi ve dinamik bilgi temelli ekonomi haline gelmek hedefini koyması, Türkiye gibi birliğe giriş sürecindeki ülkelerin ise uluslar arası düzeyde ama özellikle Avrupa Birliğiyle rekabette eğitimli işgücüne ihtiyaç duymaları, özellikle eğitim alanında önemli değişikliklerin yapılmasına yol açmıştır. Bu durum, eğitim-istihdam ilişkisini kuvvetlendirecek politikalar oluşturulmasına yol açan ve hayata geçiren bir süreci açığa çıkartmıştır. Eğitim- istihdam arasındaki kurulan ilişkide başlayan dönüşümler, beraberinde eğitimin işlevlerinde ve içeriğinde de çeşitli değişimlerin yaşanmasına yol açmıştır (Uzunyayla, 2007:23).

Türkiye'de eğitim politikaları başlığı altında ilk olarak Türkiye'deki eğitim sisteminden genel olarak bahsedip, önümüzdeki dönemde Türkiye'nin eğitim alanındaki hedefleri ve daha sonra da Avrupa Birliği eğitim politikalarına uyum sürecinde Türkiye'de eğitim politikaları alanındaki gelişmeler üzerinde durulacaktır.

Eğitim sistemimizin oluşturulmasında temel alınan esaslar ise şunlardır (Türker, 2000:92-93);

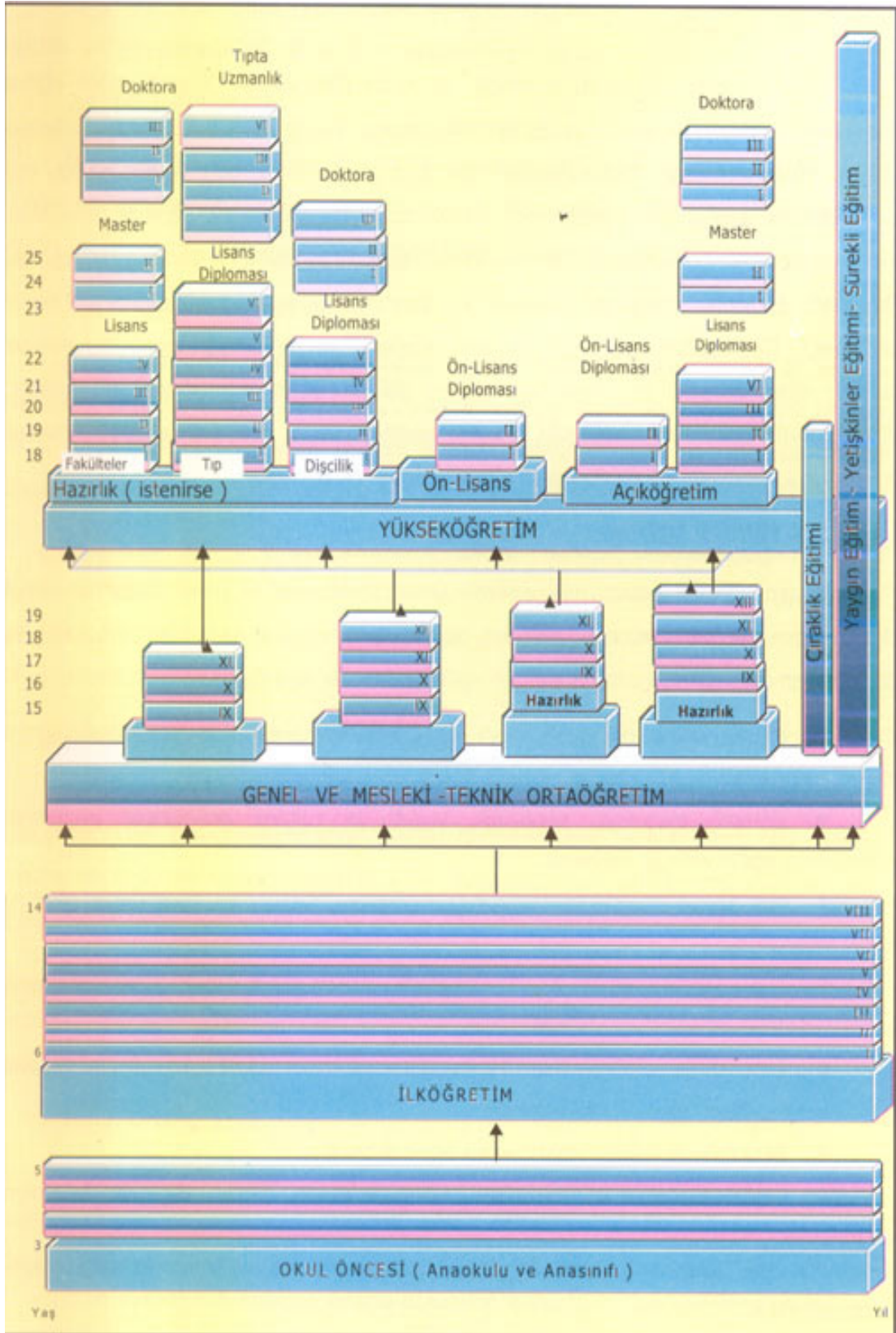
- Atatürk'ün eğitim ile ilgili düşünce ve görüşleri,
- Anayasa,
- Milli Eğitim Temel Kanunu,
- 179 ve 208 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameler,
- Kalkınma Planları,
- Hükümet Programları,

Türk Milli Eğitim Sistemi şu şekilde bölümlenmiştir (Kılıcıkın, 2001:73);

- Örgün Eğitim: Örgün eğitim okullar sistemini ifade edip Milli Eğitim Temel Kanunu'na göre okullar, okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim olmak üzere dört ana bölümden oluşmaktadır.

- Yaygın Eğitim: Yaygın Eğitim ise örgün eğitim sistemine hiç girmemiş ve örgün eğitimin herhangi bir aşamasından herhangi bir nedenle çıkmış bireylere; ihtiyaç duyulan çeşitli alanlarda eğitim-öğretim vererek kişilerin daha nitelikli bir şekilde yetiştirilmesini sağlamaktadır.

Şekil 4 Türk Milli Eğitim Sisteminin Yapısı

Kaynak: MEB (Milli Eğitim Bakanlığı), (2001)

Türkiye'nin 2007-2013 dönemini kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Planında eğitim ile ilgili olarak gerçekleştirmeyi hedeflediği noktalar şu şekildedir. (Dpt, 2006);

- Okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılması,
- İlk ve ortaöğretimin niteliğini yükseltmek amacıyla yenilik, araştırma, takım çalışması, özgünlük ve girişimci düşünmeye dayalı olarak eğitim programlarındaki değişmelerin sürdürülmesi,
- Bireysel ve toplumsal yaşamı geliştiren etkili bir rehberlik ve yönlendirme sisteminin kurulması,
- Ortaöğretimde okul çeşitliliğinden program çeşitliliğine geçilmesi. Ortaöğretimin program bütünlüğü ve sürekliliği içerisinde yatay ve dikey geçişleri mümkün kılan esnek bir yapıya kavuşturulması,
- Yönetici ve öğretmenler için eğitimin yeniden yapılandırmanın gerektirdiği hizmet içi eğitimlerin en kısa sürede sağlanması,
- Eğitimde bilgi teknolojilerinin etkili biçimde kullanılması ve yaygınlaştırılması,
- Bölgeler arasındaki farklılıkların giderilmesi için bina, donanım ve öğretmen gereksinimlerinin karşılanması,
- Kısa zamanda eğitimin niteliğinin artırılması ve fiziki çevre ve donanımının sağlanması için yerel yönetimlerin inisiyatif alabilecek duruma getirilmeleri,
- Gereksinim duyan öğrenciler için etkili bir yardım, burs ve kredi sisteminin gerçekleştirilmesi,
- Uzun dönemli planlama ve koordinasyon işlevini yerine getirebilmesi için Yükseköğretim Kurulu'nun yeniden yapılandırılması,
- Yükseköğretim kurumlarının yönetsel, mali ve bilimsel özerkliklerinin güçlendirilmesi ve yükseköğretim kurumlarının uzmanlaşmaya dayalı rekabetçi bir yapıya kavuşturulması,

- Yükseköğretim Kurumlarının hizmet üretimi yoluyla kaynak meydana getirmeye yönelik etkinliklerinin desteklenmesi ve eğitimin finansmanına öğrencilerin daha fazla katkıda bulunmasının sağlanması,
- Eğitimin her kademesinde özel sektörün etkin biçimde yer almasının teşvik edilmesi.

Çağdaş bir vizyon olarak Türk toplumu ve Türkiye tarafından kabul edilen Avrupa Birliğine Türkiye'nin üyelik süreci ile ilgili imzalanan protokol ve antlaşmalar incelendiğinde doksanlı yıllara kadar eğitim konusunun ilişkilerde yer almadığı, daha ziyade ekonomik konuların ön plana çıktığı görülecektir. Türkiye ile Avrupa Birliği'nin eğitim konusundaki çalışmaları, Avrupa Birliği'nin Akdeniz ülkelerine yönelik Akdeniz Ülkeleri İşbirliği Programı adı verilen program çerçevesinde başlamıştır. Bu programa göre Avrupa Birliği, Türkiye'de mesleki eğitime destek olmuş ve mali katkı sağlamıştır (Topsakal, 2005:314).

Türkiye'nin eğitim sisteminin Avrupa Birliği ile paralel olduğu 1998'den itibaren hazırlanan ilerleme raporlarında (2006'ya değin) belirtilmiştir. Ancak, Türkiye'de eğitim sisteminin yanında, eğitim imkanları, eğitime erişim, teknoloji kullanımı vb. konularda Avrupa Birliği ile önemli farklılıkların olduğu ilerleme raporlarında vurgulanmıştır. Ayrıca, yapılan çalışmalarda da eğitim imkanları vb. konularda kat edilen yolun sınırlı düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Raporlarda şu sorunlardan ve gelişmelerden söz edilmektedir (Avrupa Komisyonu, 2008:158);

- Türkiye'nin eğitim hizmeti, dersler, eğitim personeli ve genel personel açısından Avrupa Birliği standartlarının gerisinde olduğu,
- Tolumun yoksul ve yıpranmış kesimlerindeki eğitim açığı ile kızların eğitimi ile ilgili gelişmeler,
- Zorunlu eğitimin beş yıldan sekiz yıla çıkarılması ve 12 yıllık zorunlu eğitim hedefi,
- Okul öncesi zorunlu eğiti gerçekleştirme çabaları,
- Ortaöğretime ilişkin plan ve hedeflerin gözden geçirilmesi ve ortaöğretimin yükseköğretime baskısının hafifletilmesi,

- Yükseköğretim sisteminin merkezi yapısı ve özerklik eksikliği; Genel Kurmay Başkanlığının Yükseköğretim Kurulundaki temsiliyetinin kaldırılması,
- Özel eğitime muhtaç çocukların eğitim ihtiyacının karşılanmasındaki eksiklikler,
- Yaşam boyu öğrenmeye katılımın düşüklüğü,
- Türkiye'nin Avrupa Birliği eğitim programlarına (Socrates, Leonardo Da Vinci ve Gençlik) katılımının sağlanması için bir Ulusal Ajans Kurulması; Ajansın kuruluşu ve çalışmaları,
- Eğitim yönetiminin yerelleştirilmesi,
- Mesleki eğitim sistemine ilişkin reform çalışmaları,
- İş Piyasası ile eğitim arasındaki bağların güçlendirilmesi,
- Göçmen işçilerin çocuklarının eğitime ilişkin direktifin iç hukuka aktarılması,
- Türkçe dışındaki dillerde eğitime ilişkin yasak ve bu yasağın kaldırılması, olarak belirtilmiştir.

Avrupa Birliği ile Ekim/2005'ten itibaren başlayan müzakere süreci ilk olarak eğitimle ilgili konularda başlamış ve bu alandaki müzakereler, Milli Eğitim Bakanlığı, Yüksek Öğretim Kurulu, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu ve Devlet Planlama Teşkilatı tarafından sürdürülmektedir. Bu da göstermektedir ki artık gelişim süreçlerinde ilk olarak eğitim konusunun ele alınmaya başlanmaktadır. Avrupa Birliği, "Lizbon 2010 Ortak Hedefleri" olarak da bilinen eğitim alanındaki temel hedeflerini 13 ana başlık altında toplayarak çalışmalarını yürütmektedir. Dolayısıyla eğitim konusu da şu 13 ana başlık altında müzakereye açılmıştır (Aydiner, 2006:135-136):

- Öğretmenlerin eğitim ve öğretimlerini çağın şartlarına uygun hale getirmek,
- Bilgi toplumu için gerekli temel becerileri geliştirmek,
- Bilgi teknolojilerine herkesin ulaşabilirliğini garanti altına almak,
- Finans ve insan kaynaklarının en iyi şekilde kullanılmasını sağlamak,
- Öğrenme ortalarını herkese açmak,

- Öğrenmeyi daha cazip hale getirmek,
- Eşit imkanları ve sosyal uyumu desteklemek,
- Çalışma hayatı ve bilimsel araştırmalar arasında toplumun geniş kesimlerini içine alacak şekilde bağlantılar kurmak ve olan bağlantıları kuvvetlendirmek,
- Girişimci ruhunu geliştirmek,
- Yabancı dil öğrenimini ilerletmek,
- Ülkeler arası hareketliliği ve değişimleri artırmak, Avrupa işbirliğini güçlendirmek,
- Bilimsel ve teknik alanda iyileştirmelere gitmek ve bu alanlara ilgiyi artırmak,
- Aktif vatandaşlığı, eşit imkanları ve sosyal uyumu desteklemek.

Türkiye ile Avrupa Birliği arasında başlayan müzakereler çerçevesinde belirlenen hedef ve standartlar doğrultusunda Türkiye tarafından, Avrupa Birliği katılım sürecine olumlu katkılar sağlayacak reform hareketleri başlatılmıştır. Avrupa Birliğine katılım müzakereleri Türkiye tarama sürecinde, uyum ile ilgili olarak; Türkiye'nin nüfus yapısının Avrupa Birliğinden farklı olduğu vurgulanmış (0-14 yaş grubu nüfus Türkiye'de % 28,4, Avrupa Birliğinde % 15,7) ve Türkiye'de son yıllarda eğitim alanındaki temel gelişmelerden bahsedilmiştir. Ayrıca iyileştirmeye gereksinim duyulan alanlar da bu tarama sürecinde belirtilmiştir. Tarama sürecinde belirtilen gelişmeler (Avrupa Komisyonu, 2008:161);

- Zorunlu ilköğretim süresinin 5 yıldan 8 yıla çıkarılması,
- Eğitime yapılan kamu harcamalarının topla kamu bütçesi içindeki payının son yıllarda artış göstermesi,
- “Eğitime % 100 Destek” ve “Haydi Kızlar Okula” kampanyalarıyla okullaşma oranlarında artış sağlanması,
- Mesleki ve teknik eğitimde Avrupa Birliği ile uyum çalışmaları (SVET Projesi, MVET projesi ve CEDEFOP-ETF ile işbirliği),

- Mesleki ortaöğretim kalitesiyle ilgili çalışmalar,
- Toplum eğitimi ve gençlik programlarına aktif katılım,
- Bologna sürecine aktif katılım,
- IT sınıfları ve eğitimde bilgi ve iletişim teknolojisinin kullanılması,
- Yeni ilköğretim programının uygulamaya konulması,
- Okul terkinde azalma yaşanması,
- Ortaöğretimin süresinin 3 yıldan 4 yıla çıkarılması,
- Dil öğretiminde Avrupa kaynaklarının kullanılması,
- Özel eğitime ihtiyacı olan çocuklara daha fazla mali destek,
- Kızların okullaşma oranlarındaki artış,
- Tüm okulların 2006 itibariyle internete bağlanması,
- Öğretmenlik mesleğinin yeterlikleri üzerindeki çalışmalar ve yeni kariyer sisteminin uygulanmaya konması,
- İş gereksinimlerine uygun mesleki eğitim standartları,
- Yükseköğretimde okullaşma oranlarındaki artış,
- Uluslar arası indekslerde yer alan Türkiye menşeli yayın sayısında belirgin artış,
- Yükseköğretimde öğrenci temsiliyetinde ilerleme, 20 Eylül 2005 tarih ve 25942 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren “Yükseköğretim Kurumları Öğrenci konseyleri ile Yükseköğretim Kurumları Ulusal Öğrenci Konseyi Yönetmeliği”ni takiben, Aralık 2005 yılında gerçekleştirilen yükseköğretim kurumları öğrenci konseyleri toplantısında yapılan seçimle, Türkiye’nin ulusal öğrenci konseyi kuruluşur. Konsey çalışmalarına devam etmektedir.
- Yükseköğretim Kurumunda stratejik gelişme komisyonu kurulması; Komisyon çalışmalarını tamamlamıştır; Komisyon hazırladığı “Türkiye’nin Yükseköğretim

Stratejisi” raporunu 2006’da tamamlamış; ilgili paydaşların görüşlerini aldıktan sonra nihai hale gelen rapor 2007 başında yayımlanmıştır.

Ayrıca söz konusu tarama sürecinde iyileştirme gereksinimi duyulan alanlar ise şöyle belirtilmiştir;

- Mesleki eğitim ile işgücü piyasaları arasındaki bağlantı,
- Eğitimin kalitesi,
- Okullaşma oranlarındaki bölgesel ve cinsiyete dayalı farklılıklar,
- Yükseköğretim sisteminin aşırı merkezi yapısı; yükseköğretimde yönetsel ve mali özerklik ve hesap verebilirlik.

3.2 Yoksullukla Mücadele

Küreselleşme ile birlikte soğuk savaş sonrası dünyada siyasal, ekonomik ve kültürel alanlarda köklü değişiklikler yaşanmıştır. Seyahatler, ticaret, göçler, bilim ve teknolojinin hızla yayılması ve özellikle emek sermayenin serbest dolaşımı ile ülkelerin dünya ekonomisi ile bütünleşmelerini hızlandırmıştır. Neo-liberal ekonomi politikaları, küreselleşme ve soğuk savaş sonrasının yeni koşulları ile dünyanın siyasal ve ekonomik yapısı farklı bir görünüm kazandı. Emek sermayenin serbest dolaşımı ülkelerin dünya ekonomisi ile bütünleşmelerini hızlandırdı. Bu dönüşüm süreci bir grup ülkeye refah, servet ve zenginlik artışı olarak yansırken, diğer bir grup ülkede yoksulluk, kutuplaşma ve gelir dağılımı eşitsizliğinin arttığı gözlemlendi. Gelişmiş-azgelişmiş ülkeler arasındaki uçurumlar büyüdü. Son 30 yılın ekonomik ve toplumsal dönüşümleri toplumun bazı kesimlerinin kalıcı nitelikte yoksulluk tehdidiyle karşı karşıya kalmasına, toplumdan dışlanma, marjinalleşme gibi sorunların ortaya çıkmasına yol açtı. Bu gelişmeler yoksulluk konusunun daha çok ilgi görmesine, farklı yönleri ile ele alınmasına yol açtı (Gürses, 2007:60).

Yoksulluk, bireylerin yiyecek-içecek, barınma gibi temel ihtiyaçlar ile fizyolojik ve sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılayamama durumudur. Yoksulluk, bireylerin fizyolojik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayamamaları ve insanca yaşamak için gerekli gelirden yoksun olmalarıdır. Yoksulluk ülkeden ülkeye farklılık gösterebildiği gibi ekonomik, siyasi, toplumsal ve çevresel nedenlerle ortaya çıkmaktadır. Yoksulluk

psikolojik, sosyolojik, kültürel, siyasal ve ekonomik alanlara etkileri bakımından tüm ülkelerde ciddi şekilde önemsenmektedir. Özellikle de az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde yoksulluğun etkileri daha çok hissedilmektedir. Yoksulluğun kaynakları olarak nüfus artışı, ekonomi politikaları, enflasyon, işsizlik, doğa koşulları gibi etkenler sayılabilmektedir. Gelişmiş ve gelişmekte olan bütün ülkelerde önemli bir sorun olan yoksulluğun etkileri gelişmekte olan ülkelerde daha ciddi boyutlarda hissedilmektedir. Büyük ölçüde tarıma dayalı bir ekonomik yapısı olan az gelişmiş ülkelerdeki yoksulluğun iki sebebi vardır. Birincisi bu ülkelerin ekonomik yapılarının tarıma bağlı olmasından dolayı, iş imkanlarının yetersizliği ve ikincisi de yine bu ülkelerde yüksek doğal nüfus artış hızıdır (Karakoyun, 2008:9).

Yoksulluk psikolojik, sosyolojik, kültürel, siyasal ve ekonomik alanlarda çok yönlü etkileri olan bir kavram olduğu için yoksulluğu önlemek için de çok yönlü politikalar takip edilmelidir. Gelişmiş ve gelişmekte olan bütün toplumlar açısından önemli bir sorun olan yoksulluk, aynı zamanda, toplumdaki ekonomik, sosyal ve siyasal bir çok soruna kaynaklık ettiği için yoksulluğu önleyici bir takım tedbirler alınması, yoksulluğun giderilmesi, yoksulluğun meydana getirdiği olumsuzlukların giderilmesi gerekmektedir. Yoksullukla mücadele edilmesinin gerekliliği konusunda hemfikir olunmasına karşın, yoksullukla nasıl ve ne şekilde mücadele edileceği konusunda farklı yaklaşımlar bulunmaktadır (Karakoyun, 2008:13-14).

Her bölge ve ülke yoksullukla mücadelede farklı yöntemler izlemektedir. Ancak, temelde bu hususta herkes tarafından bilinmesi ve uygulanması gereken hususlar şöyle belirtilebilir (Örs,2009:197);

- Yoksulluğun sadece ekonomik bir unsur olarak değil, yoksulluğa yol açan bütün unsurlarla birlikte ele alınması,
- Sosyal devlet ve sosyal politika yaklaşımlarının güçlendirilmesi,
- Toplumsal duyarlılığın sağlanması ve yoksulluğa duyarlı bir ortam oluşturulması,
- Sivil toplum kuruluşlarının, yoksulluk konusunun toplumsal gündemde tutulmasına katkısının sağlanması,

- Yoksullukla mücadele sürecine yoksulların tam katılımının sağlanması ve yoksulların katılımını arttırmak için sivil toplum örgütlenmesi,
- Yerel, bölgesel, ulusal ve uluslar arası boyutlarda kamuoyu desteğinin oluşturulması,
- Ulusal ve uluslar arası kuruluşlar arasında iletişim ve işbirliğinin sağlanması,
- Etkili yoksullukla savaş kampanya ve projelerinin uygulanması.

3.2.1 Avrupa Birliği'nde Yoksullukla Mücadele

Avrupa Birliği tarihinde yoksullukla mücadelenin tarihi 1975'lere kadar gitmesine rağmen, Avrupa Komisyonu içerisinde yoksullukla mücadele 2000 tarihli Lizbon Konseyi ile önemli bir adım atmıştır. Bu konsey kararlarında Avrupa Birliği'nde yoksullukla ve sosyal dışlanma ile mücadelenin biçimlendiğini görülmektedir. “*Açık Koordinasyon Yöntemi*”, Avrupa Birliği'nde yoksullukla ve sosyal dışlanma ile mücadelede kullanılan en etkili araçlardan biridir. Açık Koordinasyon Yöntemi, Birlik tarafından önerilen ilke kararlarını, ülkelerin kendi ulusal ve bölgesel politikalarına uygulamalarıdır. Ülkeler, ulusal ve bölgesel politikalarını oluştururken ilgili paydaşların (örneğin Sivil Toplum Kuruluşları) önerilerini de göz önüne alırlar. Bu yöntem, Avrupa Birliği'nde yoksullukla ve sosyal dışlanma ile mücadelede ortak hedefler belirlenmesine ve ortak göstergeler yardımıyla ülkelerdeki durumun saptanmasına olanak sağlar. Birlik tarafından önerilen ilkelere, ülkelerin kendi belirledikleri ulusal stratejiler aracılığı ile ulaşmaya çalışmaları hem yöntemin esnek, hem de yerelden yapılmasına imkan verir (Bilgi Üniv., 2006).

Avrupa Birliği tarafından yoksullukla ve sosyal dışlanma ile mücadele yöntemlerinin ortak adı olan Açık Koordinasyon Yöntemi'nin beş önemli unsuru bulunmaktadır (TİSK, 2009):

- Birlik için ortak hedefler belirlenmesi,
- En iyi uygulamaların saptanması ve ilerlemelerin değerlendirilebilmesi için ortak göstergeler saptanması,

- Sosyal katılım konusundaki AB hedeflerinin 2 yıllık Sosyal Katılım Ulusal Eylem Planları geliştirilmesi yolu ile ulusal/bölgesel politikalara aktarılması,
- Ulusal Eylem Planlarını analiz eden ve değerlendiren raporlar hazırlanması,
- İyi uygulamalar konusunda uluslararası bilgi alışverişinin artırılması ve politika işbirliğini geliştirmek için bir Topluluk Eylem Programı ortaya konması.

Söz konusu Açık koordinasyon Sistemi çerçevesinde yoksulluk ve sosyal dışlanmaya karşı mücadele için “ortak hedefler”, kabul edilmiştir. Söz konusu “Ortak Hedefler” (Türk, 2009);

- İstihdama katılımı ve tüm kaynaklara, haklara, mallara ve hizmetlere ulaşılmasını kolaylaştırmak,
- Dışlanmanın getirdiği riskleri önlemek,
- Güçsüz ve zayıf konumdakilere yardımcı olmak,
- İlgili tüm organları harekete geçirmek olarak belirlenmiştir.

Yukarıda belirtilen ortak hedefler daha sonra Kasım 2002 tarihinde güncellenerek (Türk, 2009);

- Üye devletlerin hazırlayacakları Ulusal Eylem Planlarını, yoksulluk ve sosyal dışlanmaya maruz kalan kişilerin sayısını 2010 yılına kadar düşürmeyi hedefleyecek şekilde oluşturmaları konusunun vurgulanması,
- Ulusal Eylem Planlarının yürütülmesi ve izlenmesi konusunda cinsiyetin tamamen göz önüne alınması konusuna dikkat çekilmesi,
- Bazı kadınların veya erkeklerin göç sonucunda yoksulluk ve sosyal dışlanmaya maruz kalma risklerinin yüksekliğinin altının çizilmesi,

Hususları da eklenmiştir.

3.2.2 Türkiye’de Yoksullukla Mücadele

Büyük değişim ve dönüşümlerin yaşandığı 1980 sonrası (1982, 1988-89, 1991, 1994, 1998-2002 dönemleri) dönemde siyasal ve ekonomik krizlerle mücadele eden Türkiye

Ekonomisindeki kamu açıkları ve borçlanmadaki artışlar enflasyon ve işsizliği tetiklemiş bu da gelir dağılımında adaletsizliğe neden olmuştur.1980'den sonra büyük çaplı dönüşüme uğrayan Türkiye Ekonomisi, uyguladığı yapısal değişim politikalarının bir sonucu olarak çeşitli ekonomik krizlere maruz kalmıştır. Artan kamu açıkları ve bunun devamında gelen borçlanma sonucunda enflasyon artmış, işsizlik ve gelir dağılımındaki dengesizlikler de bunu takip etmiştir. Sanayileşme sona ermeden gelişmiş ülke ekonomilerine entegre olmaya çalışılıp, kaynak dağıtımı da piyasa ekonomisi kurallarına göre yönlendirilmiş, bunların peşi sıra, hayat pahalılığı ekonomiye damgasını vurmuş ve yoksulluk onunla birlikte gündemdeki yerini almıştır (Özakçaoğlu, 2009).

Yoksulluk ile mücadele alanında Türkiye'de beliren genel çerçeveyi belirleyen hususlar (Kabaş, 2009: 289-290);

- Türkiye'de enflasyon ve kamu maliyesinde istikrar sağlanmasına rağmen büyük cari işlemler açıkları, aşırı değerli döviz kurları, yüksek reel faizler ve spekülatif sermaye girişlerine bağımlı olan büyüme, kırılğan ve son derece riskli bir makroekonomik bir ortam oluşturmaktadır. Bu ortamda yoksul yanlısı büyüme gerçekleşmemektedir.
- Türkiye'de milli gelir artarken gelir dağılımı düzelmektedir. Gelir arttıkça eşitsizlik azalmaktadır. Aralarında güçlü negatif bir ilişki bulunmaktadır. Buna rağmen, gelir dağılımı eşitsizliği hala çok yüksektir.
- Türkiye'de günlük 1 Amerikan Doları olan açlık sınırıyla ölçülen aşırı yoksulluk çok düşüktür. Ancak, gıda ve gıda harici yoksulluk sınırına göre, Türkiye'de yoksulluk oldukça yüksektir.
- Bölgesel eşitsizlikler çok yüksektir. Karadeniz, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri insani gelişme bakımından diğer bölgelerden çok geridedir.
- 2000 yılında yapılan genel nüfus sayımına göre Türkiye'de nüfusun % 75'i okuma yazma bilmeyenlerden, okur yazar olup bir okul bitirmeyenlerden ve ilkokul mezunlarından oluşmaktadır. Kadınlarda bu oran % 80'dir. 2005 yılında istihdam edilenler içinde bu grubun oranı % 55 olarak gerçekleşmiştir. Bu

verilerle birlikte yoksulluk profili incelendiğinde, eğitim ile yoksulluk arasında güçlü negatif bir ilişki olduğu görülmektedir. Ayrıca, kadınların eğitim ve istihdam alanlarında erkeklerden çok geride oldukları görülmektedir.

- Türkiye’de büyük bir özürlü grubu bulunmaktadır. 2002 yılı verilerine göre Türkiye’de tahminen 8.517.216 özürlü insan yaşamaktadır. Bu grubun okur yazarlık, sosyal güvenlik ve işgücüne katılım oranları oldukça düşüktür.
- Türkiye’de çocuk yoksulluğu, çocuk işgücü ve okulu terk oranları çok fazladır. Her dört çocuktan birinin yoksul olduğu tahmin edilmektedir.
- Tarım sektöründe istihdam edilenler arasında yoksulluk oranı % 37,24’dür. Türkiye’de tarım bir geçimlik aile uğraşdır, babadan oğla geçen ve sürüp giden bir aile mesleğidir. Tarım bir ekonomik sektör ve tarım işletmeciliği de bir ekonomik işletme olarak görülmektedir. Bu yüzden, tarım sektöründe verimlilik oldukça düşüktür. Tarım sektörünün milli gelir içindeki payı da hızla küçülmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre, tarım sektörünün 2005 yılında Gayri Safi Yurt İçi Hasıla içindeki payı % 11,4; istihdam payı ise % 29,5’dur. Ayrıca, tarım sektöründeki işsizler diğer sektörlerde istihdam imkanlarının artmamasından dolayı kentlerde işsizliğin artmasına yol açmaktadır.
- En riskli bir grup ise işsizlerdir. İşsizler arasında yoksulluk oranı % 26,19’dur. İş aramaktan ümidini kaybeden gizli işsizler olarak sınıflandıran büyük bir kitle vardır. 2005 yılında işsizlerin sayısı 2.520.000, gizli işsizlerin sayısı ise 1.714.000 kişidir.
- Türkiye’de hane halkı büyüklüğü artarken yoksulluk oranları da artmaktadır. Türkiye’de nüfusun yaklaşık olarak 1/5’inin hane halkı büyüklüğü yedi kişiden fazladır. Bu grubun yoksulluk oranı % 45,99’dur. Büyük ailelerde çocuk sayısı çok fazladır. Çünkü, Türkiye’de doğurganlık oranları hala çok yüksektir. 2004 yılında doğurganlık oranı 2,2 olarak gerçekleşmiştir. Zengin ülkelerde ise bu oran 1 civarındadır.

Türkiye’de yoksullukla mücadelede uygulanan mücadele programları olarak; 2022 Sayılı Kanun, İşsizlik Sigortası uygulamaları, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu, Mikro Kredi projesi ve Yeşil Kart uygulaması sayılabilir. Şimdi kısaca belirtilen bu programların neler olduklarının üzerinde duralım.

- 1. 2022 Sayılı Kanun:** Sosyal güvenceden yoksun yoksul vatandaşlara yönelik yardım yapılmasına ilişkin olarak 1976 yılından bu yana uygulanmaktadır. 01.07.1976 tarih ve 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun’a göre muhtaç olmak koşulu ile, 65 yaşını doldurmuş yaşlılar ile 18 yaşından büyük özürlüler ve Kanunen bakmakla yükümlü olduğu 18 yaşını tamamlamamış özürlü yakını bulunan Türk Vatandaşlarına aylık bağlanmaktadır. 15 65 gösterge rakamının, memur maaşlarına uygulanan katsayı ile çarpımında bulunacak tutarda aylık ortalama geliri bulunanlar muhtaç sayılmazlar ve kendilerine aylık bağlanmaz. (Özakçaoğlu, 2009)
- 2. İşsizlik Sigortası Uygulamaları:** Pasif istihdam politikaları içerisinde yer alan işsizlik sigortası, işini kaybeden ve sosyo-ekonomik durumları bozulan kişilere İşsizlik sigortası Fonundan belirli bir süre için sağlanan gelir desteğidir. Türkiye’de işsizlik sigortası 4447 Sayılı Kanun ile uygulamaya konulmuştur. Bu kanuna göre hizmet akdi feshedilen kişiler, işten ayrılma tarihinden önceki son 120 günü sürekli olmak üzere son 3 yıl içerisinde en az 600 gün işsizlik sigortası primi ödemiş olmaları şartıyla İşsizlik ödeneği almaya hak kazanırlar. Söz konusu ödeneğin süresi işten ayrılmadan önceki dönemde ödenen İşsizlik sigortası Prim gün sayılarına bağlı olarak belirlenir.
- 3. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu:** Herhangi bir sosyal güvencesi ve gelir kaynağı olmayan kişilere maddi yardım anlamına gelen sosyal yardımlarla amaçlanan kişiler arası gelir dağılımındaki dengesizliği önlemektir. İş yaşamında elde edilen gelirin dışındaki kazanımları ifade eden sosyal yardım, devletlerin vatandaşlarına sunduğu maddi yardımların bir uzantısıdır. Aynı zamanda insanların karşılıklı dayanışmasının bir ürünüdür. Bu açıdan bakıldığında birer kurum olarak vakıflar, sosyal anlamda hem dayanışma hem de yardımlaşma niteliğine sahiptir. “1986 yılında yoksullukla mücadele

amacına matuf ilk yasal düzenleme yapılarak sosyal yardımlaşma ve dayanışma fonu kurulmuş ve 1987 yılından itibaren de yoksullara yardımlar yapılmaya başlanmıştır.” Gelir dağılımındaki dengeleri olumlu etkilemek amacını taşıyan bu fonla yoksul durumdaki insanlara yardım edilmeye çalışılmıştır. Özellikle sağlık ve eğitim gibi konularda yoğunlaşan yardımlar için fondan ilgili vakıf mercilerine düzenli olarak kaynak ayrılır (Özakçaoğlu:2009).

- 4. Mikro Kredi Projesi:** Mikro kredi sistemi yoksullara gelir getirici faaliyette bulunmak üzere küçük sermaye sağlayarak yoksulluğu ve işsizliği önleme amacıyla olan bir uygulamadır. Mikro Kredi, dar gelirli kadınların kendi kendilerine gelir getirici faaliyette bulunmalarına imkan sağlayan küçük bir sermayedir. Mikro kredinin amacı, klasik yollarda (banka kredisi) kredi alamayacak kişilere; yoksulluğu, gelir dağılımındaki adaletsizliği ve işsizliği azaltacak şekilde, ailesi ve kredi alan için, kendi kendine gelir getirici bir faaliyet yapılmasını, ekonomik ve sosyal kalkınmayı sağlamaya katkı sağlayacak sermaye ihtiyacını karşılamaktır (Özakçaoğlu:2009).
- 5. Yeşil Kart Uygulaması:** Ödeme gücü olmayan vatandaşların tedavi giderlerinin devlet tarafından karşılanması amaçlı oluşturulan yeşil kart uygulaması ile herhangi bir sosyal güvencesi olmayan ve sağlık hizmetleri giderlerini karşılayacak durumda bulunmayan kişilerin yararlandırılması amaçlanmaktadır. Yeşil kart konusu, 3816 sayılı Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Yeşil Kart Verilerek Devlet Tarafından Karşlanması Hakkında Kanunda ve bu kanuna istinaden çıkarılan Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Devlet Tarafından Karşlanması ve Yeşil Kart Uygulaması Hakkında Yönetmelikte düzenlenmiştir. Söz konusu kanunun amacı, hiçbir sosyal güvenlik kurumunun güvencesi altında olmayan ve sağlık hizmetleri giderlerini karşılayacak durumda bulunmayan Türk vatandaşlarının bu giderlerinin, Genele Sağlık Sigortası uygulamasına geçilinceye kadar Devlet tarafından karşılanması ve bu hususta uyulacak usul ve esasların belirlenmesidir. Anılan kişilerin tedavi hizmetlerinden hiçbir ücret ve bedel ödemeksizin yararlanmalarını sağlamak amacıyla kendilerine “Yeşil Kart” verilir (İnal, 2007).

Yoksullukla mücadelede uygulanan söz konusu programları belirttikten sonra şimdide 9. Beş Yıllık Kalkınma Planı ile Türkiye’de 2007-2013 yılları arasında uygulanması planlanan Yoksullukla mücadele programlarını belirtelim (Özakçaoğlu, 2009:7);

- Yoksulluk ve gelir dağılımındaki dengesizlik, sürdürülebilir büyüme ve istihdam, eğitim, sağlık ve çalışma hayatı politikalarıyla kalıcı bir şekilde azaltılacaktır. Yoksulluk ve sosyal dışlanma riski taşıyan birey ve grupların ekonomik ve sosyal hayatta yer almaları sağlanacak ve yaşam kaliteleri yükseltilecektir.
- Transfer politikaları, gelirin yoksullar lehine yeniden dağıtımının sağlanması yoluyla etkili hale getirilecektir. Bu kapsamda, sosyal güvenlik sisteminin, sosyal risklere karşı toplumun her kesimine güvence sağlayarak gelir dağılımını iyileştirici bir etkiye sahip olması sağlanacaktır.
- Yoksulluğun azaltılmasına yönelik hizmetler, yoksulluk kültürünün oluşmasını önleyici ve yoksul kesimin üretici duruma geçmesini sağlayıcı nitelikte olacaktır.
- Kayıt dışı çalışan yoksulların, sosyal güvenlik kapsamına alınması ve düzgün işlerde çalışması için gerekli tedbirler alınacaktır.
- Yoksul kesimlere yönelik ekonomik faaliyetler çeşitlendirilecek şekilde gelir getirici projeler desteklenecektir. Özellikle, kırsal kesimde ve az gelişmiş bölgelerde girişimcilik teşvik edilecektir.
- Kadınların ekonomik ve sosyal hayata katılımlarını artırmak için; bu kesime yönelik mesleki eğitim imkanları geliştirilerek istihdam edilebilirlikleri artırılabilecektir.
- Kadına yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla, bu konudaki toplumsal bilinç artırılabilecektir.
- Özellikle kırsal kesimdeki kız çocuklarının, özürülülerin ve düşük gelirli ailelerin çocuklarının eğitim ihtiyaçlarının karşılanması desteklenerek bu kesimlerin

eğitime erişimleri kolaylaştırılacaktır. Ayrıca, çocuk işçiliğini önleyecek tedbirler alınacak ve etkili bir şekilde uygulanacaktır.

- Çocuğun bakımı ve yetiştirilmesi için ideal ortam olan aileye yönelik eğitici programlar yaygınlaştırılacaktır.
- Yaşlılara yönelik olarak evde bakım hizmeti desteklenecek, kurumsal bakım konusunda ise huzurevlerinin sayısı ve kalitesi artırılacaktır.
- Özürlülerin ekonomik ve sosyal hayata katılımlarının artırılmasına yönelik, sosyal ve fiziki çevre şartları iyileştirilecek, özel eğitim imkanları ve çalışma ortamının özel olarak düzenlendiği korumalı işyerleri geliştirilecektir.
- Tarımdaki yapısal değişim sonucu kente göç eden vasıfsız ve yoksul insanların işsizlik riskini azaltmak için aktif istihdam politikaları geliştirilecektir.
- Yoksulluk ve sosyal dışlanmanın önlenmesine yönelik politikaların uygulanmasında ve bunlara yönelik eğitim, barınma ve istihdam gibi hizmetlerde, merkezi idare ve mahalli idareler ile sivil toplum kuruluşları başta olmak üzere tüm kesimlerin koordineli bir şekilde çalışması sağlanacaktır.

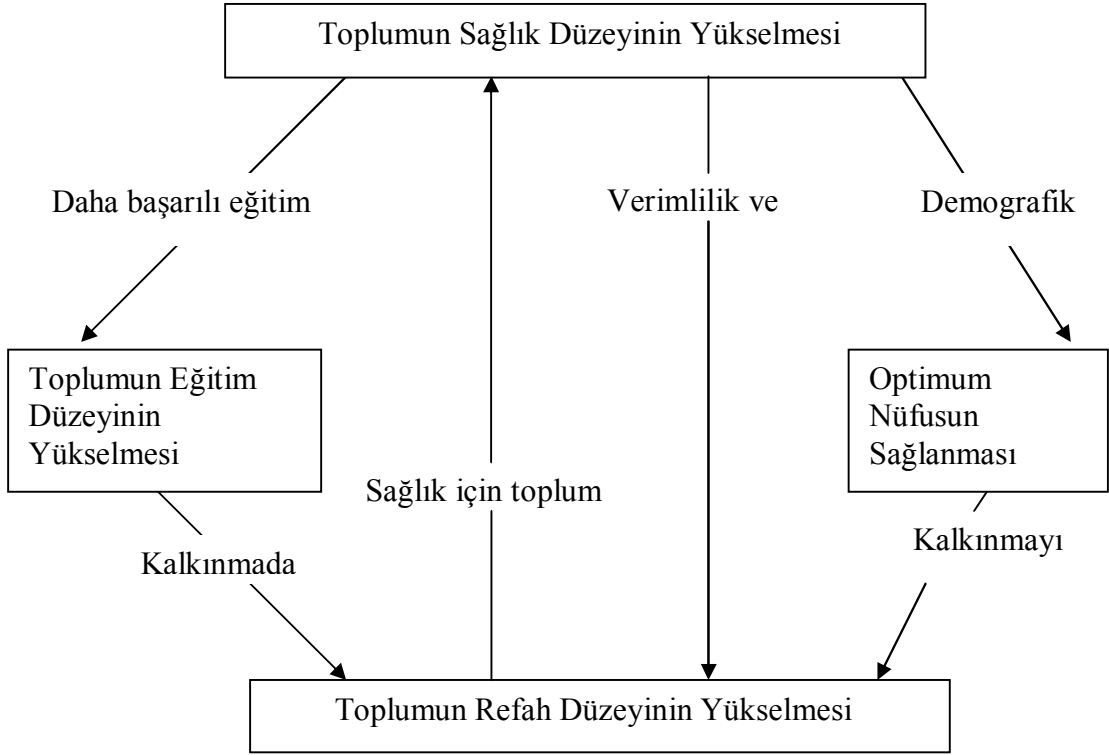
Yoksullukla mücadelede ve sosyal politikalarda başarının en temel ilkesi, söz konusu politikaları yapacak ve uygulayacak olan politikacılar başta olmak üzere, tüm sosyal tarafların uyum ve kararlılık içerisinde çalışmasına bağlıdır. Söz konusu çalışmaların tüm toplum düzeyine yayılması ise toplum bütününde yenilik ve değişimlere yönelik ilerici bir kültür oluşturulması ile mümkün olabilir. Bu uzun ve zorunlu bir süreçtir ve kişiiler ve kurumlarda olduğu gibi sadece yeni bakış açıları, tutum ve işlevler değil aynı zamanda mevcut öğrenilmiş davranış kalıplarının unutulması ve yenilerinin edinilmesini gerekli kılmaktadır (Dpt, 2007).

3.3 Sağlık Politikaları

Beşi sermayenin asıl kaynağını eğitim oluşturur. Ancak toplumun sağlık düzeyi de beşi sermayenin gelişmesine önemli katkılar sağlamaktadır. Toplumların ekonomik gelişmişlik düzeyi ve sağlık düzeyleri arasında doğru orantılı bir ilişki mevcuttur. Toplumların ekonomik gelişmişlikleri arttıka sağlık alanına ayrılan kaynakları da artmakta ve bu sayede daha sağlıklı bireyler meydana gelir. Sağlıklı bireylerin

verimlilikleri de görece yüksek olacağından ekonomik gelişmeye daha büyük artı değer katabileceklerdir (Taban, 2006:33).

Şekil 5: Sağlık ve Ekonomik Büyüme Arasında İlişkiler

Kaynak: Taban, (2006:34)

3.3.1 Avrupa Birliğinde Sağlık Politikaları

“Yarım yüzyılı aşkın bir geçmişi olan AB, günümüzde ulaştığı aşamaya, bir genişleme ve derinleşme süreci, yatay ve dikey büyüme sonucunda gelebilmiştir. Ekonomik bütünleşmesini büyük ölçüde tamamlayan ve giderek politik derinleşme sürecine giren AB, çalışmalarının kapsamını, sağlık ve sağlık politikaları dahil sosyal politika alanlarını da kapsayacak biçimde yükselen bir çizgiyle sürdürmektedir. AB'nin gelişme süreci içinde ele alındığında başlangıçtaki antlaşmalarda (Paris, Roma) sağlık hizmetlerine ilişkin doğrudan bir düzenlemelerin yer almamasına karşılık; sağlığı dolaylı olarak etkileyebilecek kimi konularda düzenlemelere gidilmiştir. Örn. işyeri sağlığı ve güvenliği gibi... 1993 Maastricht Antlaşması (9-10 Aralık 1991’de imzalandı, 1 Ocak 1993’te yürürlük aldı), 1997 Amsterdam Antlaşması ve 2004 Anayasal

antlaşma ile Avrupa Birliği düzeyinde yasal temele oturtulan AB sağlık politikaları zamanla daha da kapsam kazanarak gelişmektedir.” (Saltık, 2007:5)

Avrupa Birliği eğitim politikalarında olduğu gibi sağlık politikalarında da üye ülkeler arasında farklılıklara açık bir politika izlemektedir. Ancak, üye ülkelerin kendi ulusal sağlık politikalarının uygulanmasına ve sahip olunmasına sıcak bakan Avrupa Birliği, bazı alanlarda tüm Birliği kapsayan önlemler alınması yoluna gitmiştir. Buna örnek olarak, Birliğe üye ülkelerin sınırları arasında sağlık konusunda oluşan fiziki engellerin kaldırılması için Üye ülkelerin kendi içlerinde bir dizi önlemler almasını istemiştir. Ayrıca, yine üye ülkeler arasındaki ticarete oluşabilecek engelleri kaldırmak amacıyla, tüketime konu olan ve ticareti yapılan ürünler için Birlik düzeyinde standartlar geliştirme yoluna gidilmiştir (Tanrıtanır, 1997:5).

Sağlık alanında Avrupa Birliği’nde öne çıkarılan başlıklar (Saltık, 2007:6) ;

- Pronatalist politika (Nüfus artışını destekleyici) izlenmektedir.
- Yaşlanma ve yaşlı nüfusun giderek ağırlaşan mediko-sosyal sorunları, “demografik bomba” ve onun “tik tak” ları olarak değerlendirilmektedir.
- Temel sağlık hakları önemli ölçüde vardır.
- Egemen model, korunmaya çalışılan sosyal devlet gözetiminde sigortacılıktır.
- Kazanılmış toplumsal haklar belli ölçülerde korunmaya çalışılmaktadır.
- Çevrimiçi kullanıma elveren sayısal kayıt sistemi oturtulmuş durumdadır.
- Adil ve etkin vergi toplama sistemi yapısal olarak sağlanmış durumdadır.

3.3.2 Türkiye’de Sağlık Politikaları

Beşeri sermaye ve sağlık arasındaki ilişkinin nedenli kuvvetli olduğu anlaşıldıkça ülkelerin sağlık alanına yaptığı yatırımlarda bu yönde etkilenmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde sağlık sektörünün kötü durumlarda olması bu hususu daha da önemli hale getirmektedir. Türkiye de mevcut sağlık sisteminin sürekli olarak iyileştirilmesine çalışmaktadır. Türkiye söz konusu çalışmalarla gelişmesinde çok önemli bir yer tutan verimli ve nitelikli insan gücüne de yatırım yapmaktadır.

Halkın sağlık sorunlarının giderilmesi başta olmak üzere, özellikle Avrupa Birliğine uyum süreci ile ilgili olarak Birlik düzeyinde belirlenen sağlık politikalarına ve değişen dünya koşullarına uyum sağlanması amacıyla Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Bakanlığınca “Türkiye Sağlık Reformu Modeli hazırlanmış ve bu reformların kısa sürede gerçekleştirilmesi için çalışmalar başlatılmıştır. Söz konusu reform ile ilgili olarak hazırlanan paket içerisinde ölkemizin sağlık politikası ve hizmetindeki sorunlar (Tanrıtanır, 1997:5);

- Politika geliştirilmesi ile ilgili sorunlar,
- Hizmet sunumu ile ilgili sorunlar,
- Finansman ile ilgili sorunlar,
- Yönetim ile ilgili sorunlar,
- Mevzuat ile ilgili sorunlar,
- Bilgi ve eğitim ile ilgili sorunlar,

Olarak sıralanmaktadır. Yine bu modelde yer alan başlıca amaçlar ise;

- Halkın tümünün sosyal sağlık güvencesi kapsamına alınması ve halkın sağlık düzeyinin iyileştirilmesi,
- Sağlık hizmeti sunumunda adaletin sağlanması,
- Sağlığı koruyucu ve geliştirici hizmetlere ve birinci basamak tedavi hizmetlerine önem verilmesi,
- Hizmet sunumunda verimliliğin sağlanması,
- Kaynak kullanan ile hizmet sunan birimlerin ayrılması,
- Hizmet sunanlar arasında rekabet ortamının oluşturulması,
- Teknolojinin doğru kullanımı,

- Sağlık hizmetlerinde sektörler arası işbirliğinin güçlendirilmesi, etkin, zamanında ve doğru bilgi toplanması ve bilgiye dayalı karar alımlarının sağlanması,
- İnsan Kaynaklarının uygun yetenekte, doğru zamanda, doğru yerde, yeterli sayıda ve doğru bileşimi,
- Karar alma yetkinin bireysel hizmet birimlerine verilmesi şeklindedir.

9. Beş Yıllık Kalkınma Planı ile Türkiye’de 2007-2013 yılları arasında uygulanması planlanan Türkiye’de sağlık sisteminin geliştirilmesine yönelik programlarını programlar şunlar olarak belirlenmiştir (Dpt, 2006);

- Sağlık hizmetlerine erişim olanaklarının iyileştirilmesi için altyapı ve sağlık personeli ihtiyacı karşılanacak ve ülke genelindeki dağılımları dengelenecektir. Erişimi kolaylaştıracak genel sağlık sigortası sistemi hayata geçirilecektir.
- Sağlık personeli açığının giderilmesi için eğitim programlarının kontenjanları arttırılacaktır. Sağlık eğitimin kalitesi, öğrencilerin temel sağlık hizmetlerine yönelik becerilerini arttıracak şekilde geliştirilecek, ülke gereksinimlerine ve uluslar arası standartlara uygun bir yapıya kavuşturulacaktır. Ayrıca, sağlık çalışanlarının niteliğinin iyileştirilmesi amacıyla hizmet içi eğitimler arttırılacaktır.
- Hasta odaklı bir sağlık sistemi oluşturulacak, tıptaki kötü uygulamaları önlemeye yönelik hukuki düzenlemeler yapılacaktır. Ayrıca, vatandaşların ve sağlık kuruluşlarında hasta haklarına ilişkin birimler kurularak uygulamalar yaygınlaştırılacaktır.
- Başta birinci basamak hizmetleri olmak üzere sağlık hizmetlerinin kalitesi altyapı ve personelin niteliğinin geliştirilmesi ile arttırılacaktır. 2008 yılı sonu itibariyle aile hekimliği hizmet modeli tüm illere yaygınlaştırılacaktır.
- Daha verimli işletilmelerinin sağlanması ve hizmet kalitelerinin arttırılması amacıyla, hastaneler idari ve mali açıdan kademeli olarak özerkleştirilecektir.

- Hizmet kalitesinin artırılması amacıyla hizmet sunumuna ve personele ilişkin ulusal standartlar belirlenecek, sağlık birimlerinin akreditasyonu için gerekli sistem oluşturulacaktır.
- Sağlık Bakanlığının planlayıcı, düzenleyici ve denetleyici rolü güçlendirilecektir.
- Özel sektörün sağlık alanında yapacağı yatırımlar teşvik edilecektir.
- Önleme tedaviden önce gelir ilkesine uyarak kaynakların tahsisinde, başta bulaşıcı hastalıklar ve anne-çocuk sağlığı olmak üzere önlenebilir hastalıklar, gıda, tüketici ve çevre sağlığı alanlarına yönelik koruyucu sağlık hizmetlerine öncelik verilecektir.
- Sevk zincirinin etkin işletilmesi ve bilgi sistemlerinin yaygın olarak kullanılması ile hastanelerde hizmet verilmesi kolaylaştırılacak ve sağlık harcamalarının kontrolü sağlanacaktır.
- İlacın akılcı kullanımının sağlanması için sağlık personelinin ve halkın bilinçlendirilmesi sağlanacaktır. İlaç ve tıbbi cihazların kalitesini, kullanımını ve bunlara yönelik harcamaların etkinliğini kontrol edecek mekanizmalar oluşturulacaktır.
- Koruyucu sağlık alanında çalışan personelin sayısı ve niteliği arttırılacak, gerekli altyapı ihtiyacı karşılanacak ve halkın koruyucu sağlık hizmetleri ile sağlıklı yaşam biçimleri hakkında bilinçlendirilmesi sağlanacaktır.
- Uluslar arası kriterlere uygun sağlık veri tabanı oluşturulacaktır.

3.4 Sosyal Güvenlik Politikaları

1900'lü yılların başlaması sanayileşmiş ülkeler tarafından, çalışma hayatının daha düzenli bir hale sokulması ve çalışanların karşılaşılabileceği sosyal risklerin en aza indirgenmesi amacıyla zorunlu bir tasarruf özelliği taşıyan ve devletin katkısının da bulunduğu sosyal güvenlik sistemi geliştirilmiştir. Sanayileşmede meydana gelen hızlı gelişmeler işçi sınıfının artmasını beraberinde getirmiştir. İşçi sınıfının karşılaştıkları sorunların çözümüne ilişkin olarak organize bir yapı içine bürünmeleri sonucu sosyal

güvenlik sistemi, başta iş kazaları, meslek hastalıkları ile başlamış, zaman içerisinde ise ölüm, sakat kalma, emeklilik gibi kapsamını genişleterek günümüzde çok önemli sosyal ihtiyaçlardan biri haline gelmiştir (Basmakçı, 2009).

Bireylerin ve ailelerinin karşılaşılması muhtemel sosyal risklere ilişkin ihtiyaç duydukları destek ve dayanışma kamu tarafından idaresine dayalı bir sistem olan sosyal güvenlik aynı zamanda yüksek gelirliden düşük gelirliye bir transfer harcaması niteliğindedir (Sayan, 2008).

Her ülke bir birinden farklı sosyal politikalar izlese de en nihayetinde, bütün ülkelerde uygulanmakta olan kurumsal bir sosyal güvenlik sistemi mevcuttur. Dolayısıyla, bağımsız olan her ülke için vazgeçilmez bir unsurdur sosyal güvenlik. Sosyal güvenlik sistemlerinin nihai hedefi, toplumu oluşturan bütün fertlerin, doğumlarından ölümlerine kadar karşılaşılabilecekleri sosyal risklerin zararlarından minimum düzeyde etkilenmelerini sağlamaktır. Aynı zamanda sosyal refah anlayışının önemli bir göstergesidir sosyal güvenlik (Bilgebay, 2006:8).

3.4.1 Avrupa Birliği'nde Sosyal Güvenlik Politikaları

Avrupa Birliğine üye ülkeler arasında diğer politikalarda olduğu gibi Sosyal güvenlik politikaları alanında da üye devletler arasında farklılıklar söz konusudur. Ulusal düzeyde yapılan düzenlemeler ise hem Uluslar arası Çalışma Örgütü ve hem de Avrupa Konseyi normları ile uyumludur. Ulusal düzeydeki düzenlemelerin önemi, topluluk politikalarının uyumlu hale getirilmesi sürecinde ortaya çıkmaktadır. Avrupa Birliğine üye ülkelerin ulusal uygulamaları aynı zamanda Birlik bütününe yönelik kural oluşturulması sürecinde önemli referanslardan biri olmaktadır. Avrupa sosyal modeli ya da hukuku sadece Avrupa Birliği düzeyindeki kurallarla anlaşılamaz o kuralları tamamlayan ve Avrupa sosyal modelinin çok önemli bir bölümünü oluşturan uygulama ve politikalar üye ülkelerdeki (özellikle Batı ve Kuzey Avrupa ülkeleri) sosyal hukuk ve sosyal politikadır. (Şahan, 2008:3)

“Avrupa Birliği'nde her üye ülkede mevcut olan sosyal güvenlik sistemleri farklı hedeflere yönelik olarak belirlenmiştir. Anglo-Sakson ülkelerinde (İngiltere ve İrlanda) liberal düzen, istihdam ve yoksullukla mücadele için çalışmakta; İskandinav ülkelerinde (İsveç, Danimarka ve Finlandiya) sosyal demokrat düzen, sosyal grupların türdeşliğine ve kaynaşmayı güvenceye almayı hedeflemekte; Almanya, Fransa ve Hollanda'da korporatist-muhafazakar düzen, sosyal risklerle karşılaşan işçilerin gelirlerini korumayı amaçlamaktadır. Bu farklı hedeflere

ulaşmada, her siste farklı yöntemlere başvurmaktadır. Liberal düşüncede sosyal güvenlik gereksiniminin karşılanması, kaynakların etkin kullanımına göre belirlenmekte; sosyal demokrat düşüncede sosyal güvenlik, vatandaşlığa ya da belirli süre ikamet şartına göre sabit gelirler üzerinden sağlanmakta; son olarak korporatist-muhafazakar düşüncede ise sosyal güvenlik, bireyin istihdam durumuna ve gelirine bağlı olarak tasarlanmaktadır.” (Gülcan, 2006:26)

Üye ülkeler arasında, sosyal güvenlik sistemlerinin yapıları ve uygulamaları arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Söz konusu sistemleri ayrı ayrı incelediğimizde, Avrupa Birliği üyesi ülkelerde uygulanan ulusal sosyal güvenlik yapılanmalarında temelde üç farklı idari yapılanma göze çarpmaktadır. Bunlar (Bilgebay, 2006:39);

- Kamu yönetimlerinin idaresinde olan sistem; bu sistem devlet ya da yerel yönetimlerce uygulanmakta ve sosyal alanda yapılan tüm yardım ve hizmetler tek elden gerçekleştirilmektedir. İngiltere ve Danimarka buna örnektir.
- Birçok sandığın idaresinde olan sistem; zorunlu sigortalılığı kapsayan bu sistemde sigortalıların meslekleri kapsamında hangi sandığa bağlı olduğu belirlenmektedir. Fransa buna örnektir.
- Sigortalının seçim serbestisine tabi olduğu sistem; Almanya ve Hollanda’da uygulanan bu sistemde her çalışan işletmeye ait sandığa kaydolma serbestisine sahiptir. İngiltere’de de bu sistem kısmen uygulanmaktadır.

3.4.2 Türkiye’de Sosyal Güvenlik Politikaları

Ülkemiz açısından bakıldığında sosyal güvenlik son iki anayasamızda temel insan haklarından sayılarak, sosyal güvenliğin düzenlenmesinin devletin görevi olduğu belirtilmiştir. 1963 yılından bu yana uygulanmakta olan 5 yıllık kalkınma planlarında da sosyal güvenlik, bireylerin karşılaşılabilecekleri risklere karşı koruyan bir güvenlik seti olarak ele alınmıştır. Ülkemizde sosyal güvenliği de kapsayan sosyal politika uygulamaları, sürekli dalgalanan ekonomik ve siyasal gelişmelerin belirlediği ve elverdiği koşullar çerçevesinde gerçekleşmiştir. Geç başlayan ve yavaş gelişen sanayileşme süreci, bugünkü anlamda bir sosyal güvenlik sistemine ulaşmada da yavaşlatıcı bir etken olmuştur (Alagöz ve Yapar, 2009:1).

Son dönemde tek bir çatı altında toplanma çalışmalarına büyük bir hız verilen sosyal güvenlik sistemimiz temelde işsizlik sigortası hariç üç ayrı teşkilat altında toplanmıştır.

Ancak, söz konusu üçlü yapılanma farklı farklı uygulamalarını ve norm ve standart farklılıkları ortaya çıkarmıştır. Zaman içinde, kimi sosyal güvenlik kurumları ve sigortalılar için ayrı ayrı mevzuat değişikliklerine kimi zamanda emeklilik hak ve koşulları gibi tüm kurumları ve sigortalıları kapsayan yasal düzenlemelere gidilmiş, ancak bunlardan bir kısmı sistemin iyileştirilmesi yerine yapısal sorunları daha da ağırlaştırmıştır. Bunların dışında yeterince gelişmemiş olmakla birlikte tamamlayıcı ve geleneksel sosyal güvenlik müesseseleri de bulunmaktadır. (Çamkerten, 2006:16)

Yukarıda bahsi geçen söz konusu çok başlılığı engellemek ve ülke çapında belirli bir standarda sahip bir sosyal güvenlik anlayışının oturtulabilmesini sağlamak amacıyla çeşitli çalışmalara başvurulmuştur. Bunlardan son dönemde uygulanan en önemli ve yapısal çalışma ise Sosyal Güvenli Reformu çalışmalarıdır.

Sosyal Güvenlik Reformunun amaçları şu şekilde belirtilebilir (Sgk, 2008:8);

- Sigorta hak ve yükümlülükleri bakımından norm ve standart birliğini sağlamak,
- Tüm ülke vatandaşlarına eşit ve adil hizmet sunulmasını sağlayacak genel sağlık sigortası rejimini oluşturmak,
- Yoksulluğa karşı daha etkin koruma sağlamak,

Suretiyle adil, kolay erişilebilir, mali açıdan sürdürülebilir bir sosyal güvenlik sistemine ulaşabilmektir. Ayrıca, söz konusu reformun amaçlarına ulaşabilmek bakımından Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı şu prensipleri ortaya koymuştur;

- Sağlık Sisteminin sunumu ile finansmanının ayrılması
- Genel sağlık sigortası sistemi ve kurumunun kurulması,
- Uzun vadeli ve kısa vadeli sigorta programlarının birbirinden ayrılması,
- Prim karşılığı olmayan ödemelerin kaldırılması,
- Bütünleştirilmiş bir sosyal güvenlik ağının kurulması,
- Bütünleştirilmiş bir sosyal hizmet ve yardım ağı ve kurumsal yapısının oluşturulması

- Sosyal güvenlik kuruluşlarında norm ve standart birliğinin sağlanması, olarak belirlenmiştir.

9. Beş Yıllık Kalkınma Planı ile Türkiye’de 2007-2013 yılları arasında uygulanması planlanan Türkiye’de sosyal güvenlik sisteminin geliştirilmesine yönelik programlarını programlar şunlar olarak belirlenmiştir(Dpt, 2006);

- Sosyal güvenlik sistemi; nüfusun tümünü kapsayan, toplumun değişen ihtiyaçlarını karşılayabilen, mali sürdürülebilirliği olan ve kaliteli hizmet sunan bir yapıya kavuşturulacaktır.
- Sosyal sigorta sistemi, çalışan nüfusun tümünü kapsayacak şekilde yaygınlaştırılacak ve kayıt dışı istihdam önlenecektir.
- Sosyal Güvenlik sisteminin mali sürdürülebilirliği aktüeryal dengeler gözetilerek sağlanacaktır. Sosyal sigorta sisteminin bilgi işlem altyapısında tam otomasyona geçilerek, hak kaybını ve mükerrer yararlanmayı önleyen etkili, erişilebilir ve sürdürülebilir hizmet sunan bir yapı oluşturulacaktır.
- Sosyal güvenlik programlarının verimli ve uyumlu yürütülmesi amacıyla kuruluşlar arasında, iletişim ve işbirliği sağlanacaktır.
- Sosyal hizmet ve yardımlar sisteminde eşitlik, sosyal adalet, etkinlik ve etkililik ilkeleri esas olacaktır. Sistemden yararlanacak kişilerin belirlenmesi amacıyla ortak bir veri tabanı oluşturularak, nesnel ölçütlerle işleyen bir tespit mekanizması kurulacaktır.
- Sosyal hizmet ve yardımlar alanında nitelikli personel eksikliği giderilecek ve mevcut personelin niteliği arttırılacaktır.
- Yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarının sosyal hizmet ve yardımlar alanındaki faaliyetleri desteklenecektir.

4. BÖLÜM BEŞERİ SERMAYENİN DEĞERLENDİRİLMESİ VE BEŞERİ SERMAYEYE YÖNELİK GELİR DAĞILIMINI DÜZENLEMEDE VERGİ VE TRANSFER POLİTİKALARI

4.1 Eğitim ve Kazanç Arasındaki İlişkinin Tahmin Edilmesi

“İnsan sermayesinin ekonomik büyüme, istihdam, verimlilik, gelir dağılımı gibi kalkınmanın farklı boyutları açısından analizi, beşeri sermaye kuramının açıklanmasına ortam hazırlamaktadır” (Özsoy, 2007).

“İşgücüne nitelik kazandıran bir süreç olarak eğitim ve bunun ürünü olan eğitimsel nitelikler ile işgücü verimliliği ve elde edilen gelir arasındaki ilişki özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra yoğun olarak araştırılan bir konu olmuştur” (Ünal, 1992:113).

4.1.1 Literatür Taraması

Türkiye’de eğitim ve gelir arasındaki ilişkileri ele alan akademik çalışma sayısı oldukça sınırlıdır. Bunlardan birisi M. Dayıoğlu ve Z. Kasnakoğlu tarafından kaleme alınan Orta Doğu Teknik Üniversitesi Gelişme Dergisinde 1997 yılında yayınlanan “Kentsel Kesimde Kadın ve Erkeklerin İşgücüne Katılımları ve Kazanç Farklılıkları” adlı çalışmadır. Bu çalışmada Dayıoğlu ve Kasnakoğlu eğitimin gelirin önemli bir belirleyicisi olduğunu ortaya koymuşlardır.

Yine Öksüzler (2007) tarafından yapılan “Eğitim Ve Gelir İlişkisi: Türkiye Örneği” adlı çalışmada eğitimle gelir arasında oldukça kuvvetli ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu ortaya konulmuştur. Sarı tarafından Bolu İli için eğitimin yıllık getirisi Bolu İl genelinde yapılan hane halkı anket çalışması ile tahmin edilmeye çalışılmıştır (2000).

Çankal ve Çalış (2009) tarafından yapılmış hane halkı bütçe anketi verileri kullanılan çalışma, eğitim ve tecrübenin ekonomik hayata aktif olarak katılan bireylerin kazançları üzerindeki etkilerini incelenmiştir. Tansel (1994) tarafından yapılan çalışmada beşeri sermaye ve emek gelirleri arasındaki ilişki ele alınmıştır.

Dünyada eğitim ve kazançlar arasındaki ilişki üzerine yapılan çalışmalardan Gary Becker tarafından 1964 yılında yayınlanan “Beşeri Sermaye” adlı çalışmada eğitim ve beşeri sermaye arasındaki ilişki üzerinde durulmuştur. Mincer (1974) tarafından

yayınlanan “Okul, Deneyim ve Kazançlar” adlı çalışmada da eğitim ve kazançlar arasındaki ilişki incelenmiştir.

4.1.2 Eğitim ve Kazanç Arasındaki İlişkinin Tahminine Eğitim ve Kazanç Arasındaki İlişkinin Tahminine Yönelik İnceleme

Bu bölümde eğitim ve kazanç arasındaki ilişkinin tahmini üzerine Çankal ve Çalış (2009) tarafından yapılan ve Kadın Kongresinde yayımlanan çalışmanın genel çerçevesi ve sonuçları üzerine yapılan araştırmanın genel çerçevesi ve sonuçlarından bahsedilecektir.

Çankal ve Çalış (2009) tarafından yapılan söz konusu çalışmada eğitimin ücretler üzerindeki etkisinin tahmin edilmesinde Mincer’in beşeri sermaye kazanç fonksiyonu kullanılmıştır. Söz konusu çalışmada İşgücü gelirlerinin bazı sosyal ve bireysel özelliklerin bir fonksiyonu olarak tahmin edildiği yarı logaritmik ücret fonksiyonu kullanılmıştır.

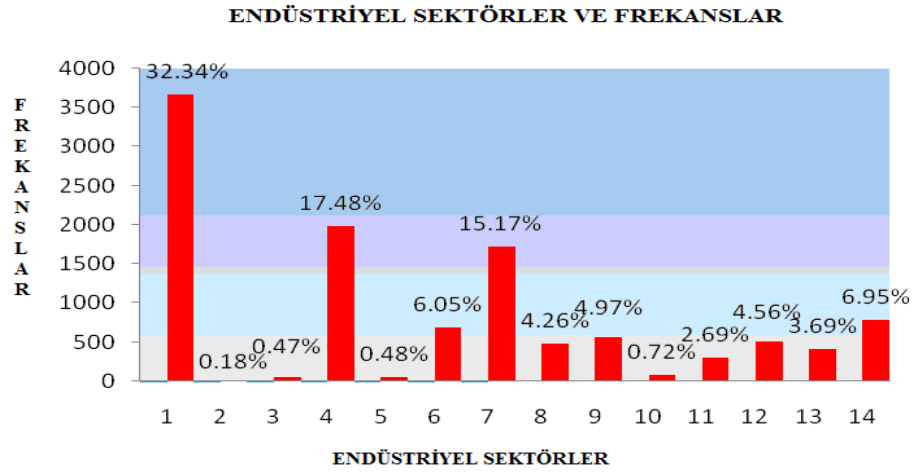
Tahminin gerçekleştirilmesinde kullanılan istatistiki veriler, Türkiye İstatistik Kurumu 2005 yılı Hanehalkı Bütçe Anketi verilerinden alınmış olup, söz konusu anket 2005 yılında kırsal ve kentsel bölgelerde hane halklarıyla gerçekleştirilmiştir. Nüfusu 20000’in üzerindeki yerler kent olarak ele alınmıştır.

Çalışmadan elde edilen sonuçlarına göre;

- Ortalama olarak erkek işçiler kadın işçilere göre yaklaşık yüzde 46 daha çok kazanmaktadırlar.
- Evli işçiler evli olmayan gruba göre ortalama olarak yaklaşık yüzde 9 daha fazla ücret elde etmektedirler.
- Bir kamu sektörü çalışanı ile özel sektör çalışanı arasında ortalama olarak yaklaşık % 23 oranında kamu personeli lehine gelir gözlenmektedir.
- Tüm diğer koşullar sabitken bir sendika üyesi ortalama olarak sendikalı olmayan bir işçiye kıyasla yaklaşık yüzde 23 daha fazla gelir elde etmektedir.
- Eğitimle ilgili sonuçlara baktığımızda eğitim düzeyi arttıkça gelirin de arttığı gözlenmektedir.

- Daha yüksek öğrenim görenler kontrol grubuyla kıyaslandığında daha yüksek gelir elde etmektedirler.
- Özellikle, meslek yüksek okulları ile yüksek lisans ve doktora dereceliler çok daha yüksek gelir elde etmektedirler.
- Yine meslek lisesi mezunları lise mezunlarına göre daha yüksek bir eğitim getirisine sahiptirler. Özellikle tarım sektörü imalat sanayinin çok gerisinde bir getiriyle çalışmaktadır. İnşaat, enerji, iletişim ve finansal sektör kazançları da tarım sektöründekinden daha yüksektir.
- Tüm diğer faktörler sabitken yaş ve tecrübenin getiriye olan katkısı sırasıyla yaklaşık yüzde 9 ve yüzde 6 olmaktadır.

Şekil 1 İstihdamın Sektörel Dağılımı

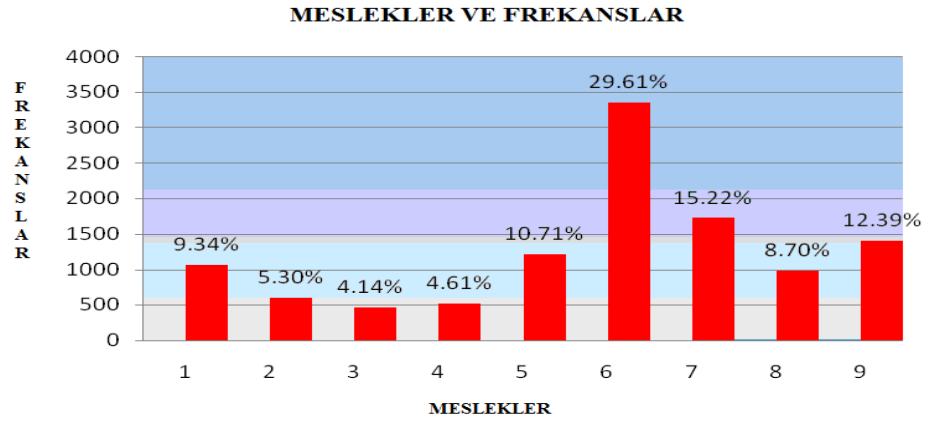

Endüstriyel Sektörler:

- 1: Tarım, Avcılık, Ormancılık, Balıkçılık
- 2: Madencilik ve İlgili Endüstriler
- 3: İmalat
- 4: Elektrik, Gaz ve Su
- 5: İnşaat ve İlgili Endüstriler
- 6: Toptan ve Perakendecilik, Elektronik Ekipman
- 7: Otel ve Restoran İşletmeciliği
- 8: Ulaşım, Depolama ve İletişim Hizmetleri
- 9: Finansal Kurum Faaliyetleri

- 10: Gayrimenkul, Emlak ve Kiralama
- 11: Kamu Yönetimi, Savunma ve Zorunlu Sosyal Hizmetler
- 12: Eğitim
- 13: Sağlık ve Sosyal Hizmetler
- 14: Diğer Sosyal ve Kişisel Hizmet Faaliyetleri

Şekil 7: İstihdamın Mesleklere Göre Dağılımı

Meslekler:

- 1: Yasama üyeleri ve Üst Düzey Yöneticiler
- 2: Profesyonel Meslek Mensupları
- 3: Yardımcı Profesyonel Meslek Grupları
- 4: Büro ve Müşteri Hizmetleri Personeli
- 5: Servis ve Satış Personeli
- 6: Nitelikli Ziraatçi, Hayvancı, Avcı, Ormancı ve Balıkçılar
- 7: Sanat ve İlgili Meslekler
- 8: Tesis ve Makine Operatörleri
- 9: Vasıfsız İşçiler

Söz konusu çalışma ve sonuçlarına baktığımızda, eğitim ve kazançlar arasında doğru orantılı bir ilişkinin söz konusu olduğu, yani eğitim düzeyi arttıkça elde edilen gelirinde bu artış doğrultusunda arttığı gözlemlenmiştir.

1994 ve 2005 yılları Hanehalkı Gelir Dağılımı Anketlerinin ham verilerinden; Kadın çalışanların erkek çalışanlara göre kazanç farklılığı 1994 ve 2005 yılları arasında da

yüksek boyutlarda devam ettiği dolayısıyla, cinsiyet ayrımcılığının Türk işgücü piyasasında da önemli bir sorun olarak devam ettiği gözlemlenmektedir.

Ancak, cinsiyet ayrımcılığı ile birlikte, kadın istihdamında da 1994 ve 2005 yılları arasında önemli bir artış olduğu gözlemlenmektedir.

Bunun yanında sendikalaşma eğiliminin de 1994 ve 2005 yılına kadar bir artış gözlemlenmektedir.

Çalışma sonuçlarından öne çıkan bir diğer husus ise meslek lisesiler ve düz liseliler arasında ki ilişki ele alındığında meslek lisesiler lehine bir gelir farkı gözlemlenmektedir. Bu da göstermektedir ki nitelikli işgücü denk eğitim seviyesi bile olsa daha fazla gelir elde edilmesinde önemli bir unsur oluşturmaktadır.

- Daha kapsamlı örneklem içeren veri tabanları sayesinde araştırmacılar sosyo-ekonomik sorunları daha gerçekçi biçimde ele alabileceklerdir.
- Politikacılar sosyal sorunlarla ilgili kararlar alırken sosyo-ekonomik araştırmalardan azami ölçüde fayda sağlayacaklardır.
- Gelecekteki çalışmalar farklı yıllarda sunulan verilerin havuzlanması ile farklı yıllarda incelenen değişkenler bakımından meydana gelen değişmelerin karşılaştırılmasını mümkün kılacaktır.

4.2 Sendika Üyeliği ve Beşeri Sermaye İlişkisi

Sendikalar, başta ücret olmak üzere üyelerine sendika üyesi olmayan çalışanlara göre önemli avantajlar sağlamaktadır. Yukarıda bahsi geçen çalışma sonuçlarında da görüleceği üzere sendika üyesi çalışanlar sendika üyesi olmayanlara göre daha fazla gelir elde etmektedirler. Ayrıca, sendikalı çalışanların işverenlerden elde ettikleri sosyal hakları sendikasız çalışanlara göre de sendikalılar lehine önemli bir fark göstermektedir.

Sendikaların beşeri sermayeye olumlu ve olumsuz çeşitli şekillerde etkileri söz konusudur. Örneğin yüksek ücret alan çalışanlar diğer çalışanlara göre daha fazla verimlilik ve motivasyon gösterebilmektedirler. Ayrıca, geliri yüksek olan bu çalışanlar beşeri sermaye artırıcı faaliyetlere eğitim sağlık vs, daha fazla kaynak ayırma imkanına sahip olmaktadır.

Sendikalar, nitelikli işgücüne yönelik eğitim faaliyetleri konusunda da faaliyet göstermektedirler. Özellikle çalışanların daha nitelikli hale gelmesine yönelik, eğitim ve bunun sonucunda sertifikalandırma faaliyetleri beşeri sermaye alanında sendikaların olumlu katkıları arasında sayılabilir.

Sağlamış oldukları olumlu katkıların yanında işçilerine sağlamış olmaları iş güvencesi, beraberinde işe bağlılık ve sürekli gelişim ilkelerini sektöre ugratmaktadır. Bu doğrultuda iş güvencesini sürekli arkasında hisseden çalışanlar kendilerini eğitmek ve geliştirmek konusunda istek göstermektedirler.

4.3 Türkiye’de Gelir Dağılımının Düzeltilmesine İlişkin Vergi Politikaları ve Transfer Harcamaları

Sosyal ve ekonomik anlamada bakıldığında toplumsal barış ve huzur ortamının meydana getirilmesi, adil bir gelir dağılımını ve asgari yaşam standartlarının yükseltilmesini gerektirmektedir. Piyasa ekonomisi müdahale edilmeden kendi işleyişine bırakıldığında gelir dağılımı arasındaki olumsuzlukların arttığı gözlemlenmiştir. Dolayısıyla adil gelir dağılımının sağlanmasına yönelik devletin piyasa ekonomisinin işleyişine yönelik müdahalesi kaçınılmaz hale gelmiştir. Ayrıca gelir dağılımı için piyasa ekonomisinin işleyişine ilişkin devlet müdahalesi sosyal devlet olmanın da önemli bir gereğidir (Ersezer, 2006:256).

Beşeri sermaye yatırımlarının artırılması ilk olarak mikro düzeyde yani kişiler ve aileler üzerinde olumlu etkiler meydana getirmektedir. Örneğin eğitim yatırımlarının artırılması kişilerin beşeri gelişiminin ve eğitime birlikte gelirlerinin artırılmasını da beraberinde getirecektir. Söz konusu yatırımlar arttıkça, mikro düzeyde gerçekleşen olumlu sonuçlar makro düzeyde, toplumsal gelişimi beraberinde getirerek gelir dağılımını, teknolojik gelişmeyi, emek piyasasının iyileştirilmesini verimliliğinin artırılmasını sağlayacaktır (Bilen ve Yumuşak, 2000:82).

Gelir dağılımının ölçülmesinde kullanılan en önemli gösterge Gini katsayısıdır. Gini katsayısı 0 ila 1 arasında değerler almaktadır. Gini katsayısı 0 değerine yaklaştıkça adil bir gelir dağılımına doğru ilerlendiğini, 1 değerine yaklaştıkça da adil gelir dağılımından uzaklaşıldığını göstermektedir.

Şimdi aşağıda yer alan Türkiye’de 1963-2005 yılları arasında toplumun % 20’lik dilimlerine göre belirlenmiş gelir dağılımı ölçüm tablosunu inceleyelim.

Tablo 2 Türkiye’de Kişisel Gelir Dağılımı, 1963-2005

Hanehalkı Yüzdeleri	1963	1968	1973	1978	1983	1986	1987	1994	2002	2003	2004	2005
En düşük % 20	4,5	3,0	3,5	2,9	2,7	3,9	5,2	4,9	5,3	6,0	6,0	6,1
İkinci % 20	8,5	7,0	8,0	7,4	7,0	8,4	9,6	8,6	9,8	10,3	10,7	11,1
Üçüncü % 20	11,5	10,0	12,5	13,0	12,6	12,6	14,1	12,6	14,0	14,5	15,2	15,8
Dördüncü % 20	18,5	20,0	19,5	22,1	21,9	19,2	21,2	19,0	20,8	20,9	21,9	22,6
En yüksek % 20	57,0	60,0	56,5	54,7	55,8	55,9	49,9	54,9	50,1	48,3	46,2	44,4
Gini Katsayısı	0,55	0,56	0,51	0,51	0,52	0,50	0,43	0,49	0,44	0,42	0,40	0,38

Kaynak: DPT(Devlet Planlama Teşkilatı), (2007:19)

Yukarıda ki tablo incelendiğinde görülmektedir ki, Türkiye’de 1963-1968 yılları arasında gelir dağılımı adaleti bozulma eğilimi göstermiştir. Aynı şekilde 1978-1983 ve 1987-1994 yılları arasındaki dönemlerde de gelir dağılımı adaleti bozulmuştur. Ancak 1994 yılından 2005 yılına kadar devam eden süreçte gelir dağılımı adaletinin düzelme eğilimine girdiği gözlemlenmektedir.

Gelir dağılımı adaletinin sağlanmasına yönelik politikalardan vergi politikalarının etkisini ve transfer harcamaları politikalarını incelemeye çalışalım.

4.3.1 Gelir Dağılımı ve Vergi Politikaları

Hükümetler Maliye Politikası araçlarını kullanarak Gelir Dağılımında adaleti sağlamaya çalışırlar. Bunun en temel nedeni, toplumun bütün kesimlerine yönelik eşit imkanlar sunmaya çalışmak ve bu sayede beşeri sermayenin bir bütün halinde geliştirilmesini sağlamaktır.

Gelir dağılımının daha adil hale getirilmesi araçlarından biri de vergi politikasıdır. Şimdi burada kısaca vergi politikası ve gelir dağılımı üzerine etkilerinden bahsedelim.

Hükümetler vergi politikalarını uygulamak için öncelikle ulaşmak istedikleri hedefleri belirlemelidirler. Burada gelir dağılımı ile ilgili hükümetlerin karşısına iki seçenek çıkmaktadır. Eğer hükümetler için amaç tam bir eşitlik ise, yapmaları gereken şey kısaca, ortalama gelirin üzerinde gelir elde edenlerin, ortalama gelir üzerinde kalan gelirlerini yüksek oranlarda vergilendirip, elde edilen bu geliri ortalama gelirin altında gelir elde edenlere transfer etmeleri olacaktır. Ancak hükümet için asıl amaç tam eşitlikten ziyade eşitsizliğin derecesini azaltmak ise bu sefer yapmaları gereken şey yüksek gelirli olanları daha yüksek oranda veriletmek olabilir. (Ersezer, 2006:260)

Vergi politikasıyla sağlanabilecek bir diğer önemli husus, emek arzının ve nitel hem de nicel yönde artırılabilmesinin sağlanmasıdır. Örneğin, emek gelirleri üzerinden alınan vergilerin azaltılması hem daha adil bir gelir dağılımını sağlamaya yarayacak ve hem de emek verimliliğinin artırılması yönünde bir geri besleme teşkil edebilecektir. (Özkara, 2005:3)

Vergi politikaları gelir dağılımının daha adil hale getirilmesinde çok önemli bir rol üstlenmektedir. Kişiler arasındaki eşitsizliklerin azaltılması ve herkese yönelik fırsat eşitliği meydana getirilmesi, beraberinde eğitim olanaklarının artırılmasını sağlayabilecek ve bu sayede beşeri sermayenin artırılmasına katkı sağlayacaktır.

Emek verimliliğinin artırılmasından ve emeğin daha nitelikli hale getirilmesinden istenilen geri bildirim alınabilmesinin en öncelikli koşulu tüm topluma yaygın bir beşeri sermaye yatırımı gerçekleştirilmesi ile mümkün olabilecektir.

4.3.2 Gelir Dağılımı ve Transfer Harcamaları

Transfer harcamaları Milli Gelir üzerinde doğrudan bir etki meydana getirmemekle birlikte satın alma gücünün kişiler ve sosyal gruplar üzerinde yeniden dağılımını sağlayan bir maliye politikası aracıdır. (Dağ, 2005:2)

Transfer harcamaları yapıldığı yerlere göre gelir dağılımını eşitlik yönünde bozucu ve düzeltici etkilere sahip olabilmektedir. Örneğin devletin ödemiş olduğu borç faizleri bir transfer harcamasıdır. Ancak borç verenlerin yüksek gelirli kimselerden oluştuğu

düşünülürse, anapara ve faiz ödemeleri ile birlikte gelir dağılımını yüksek gelirli lehine olumsuz olarak etkileyecektir. Ancak, transfer harcamaları sosyal güvenlik alanında çalışanların primlerine devlet katkısı şeklinde yapıldığı takdirde gelir dağılımını adaletini sağlamada önemli bir araç olabilecektir. (Türk, 2003:346)

Görüldüğü üzere transfer harcamalarının en önemli etkisi gelir dağılımı üzerinde ortaya çıkmaktadır. Düşük gelirli gruplara yönelik yapılacak transfer harcamaları toplumsal barışın ve gelir dağılımının düzenlenmesinin sağlanmasını n önemli bir araçtır. Düşük gelir gruplarının satın alma güçlerinin artırılması aynı zamanda beşeri sermayenin geliştirilmesi ve emek verimliliğinin artırılması sonuçlarını da beraberinde getirecektir.

Sonuç olarak, yoksul insanlara direkt gelir desteği sağlayarak onlardan eğitime ve bilgiye kaynak ayırmalarını beklemek verimli sonuçlar doğurmayacaktır. Bu nedenle, bilgiyi ve eğitimi bir transfer harcaması gibi kullanıp, insanların nitelik kazanmalarına yardımcı olarak gelir artışı sağlamaları ve bu sayede yoksulluktan kurtulmalarını sağlamak, yani beşeri sermaye yatırımları ile insanlara balık tutmayı öğretmek daha verimli sonuçlar verebilecektir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

21. yüzyıl ile birlikte toplumlar sanayi toplumundan bilgi toplumuna doğru bir geçiş süreci gerçekleştirmektedirler. Ekonomide önemi daha sonra anlaşılan “insan” unsuru özellikle bilgi toplumuna geçiş ile birlikte, kalkınmanın ve ekonomik yapılanmanın en önemli unsuru olarak yerini almıştır. İnsan unsurunun önemli hale gelmesi, insanın bilgilerini ve becerilerini içine alan kavram olan “beşeri sermaye” kavramını gündeme getirmiştir (Bodur, 2007: 88).

Teknolojinin baş döndürücü bir hızla gelişim göstermeye başlaması ile birlikte ön plana çıkmaya başlayan küreselleşme olgusu beraberinde uluslar arası bir rekabet piyasası getirmiştir. Artık ülkelerin rekabeti yerini şirketlerin uluslar arası piyasada rekabetine bırakmıştır.

Ekonomik rekabet içerisinde güçlü olabilmek ve piyasada bir yer edinebilmek teknoloji kullanımı ve geliştirilmesine yatırım yapılması ile mümkün olabilecektir. Bunu gerçekleştirebilmenin yolu ise vasıflı işgücünün yetiştirilmesi ve geliştirilmesine yönelik yapılacak yatırımlar ile gerçekleştirilebilir.

Türkiye’de insan üzerine yapılan yatırımların önemi yeni yeni anlaşılmaya başlanabilmiştir. İnsana yapılan yatırımların başarı sağlayabilmesi, bu yatırımların toplumun geneline yayılmasını gerektirmektedir. Temelde eğitim başta olmak üzere sağlık, sosyal güvenlik, gelir dağılımı vb. birçok alanda toplumu bir bütün halinde saracak bir gelişim politikası izlenmesi başarıyı beraberinde getirebilecektir.

İlk olarak eğitim unsurunu ele alalım. Eğitim imkanlarının arttırılması ve geliştirilmesi insanların daha nitelikli bireylerden oluşmasını sağlayacaktır. Bu sayede iş piyasasının ihtiyaçları doğrultusunda insan altyapısı oluşturulabilecektir. Çünkü daha iyi eğitim almış insanlar hem teknolojik ve hem de toplumsal gelişime katkı sağlayacaklardır.

Eğitim alanına yapılan yatırımlar ve bunun bütün olarak topluma yayılması daha hızlı bir ekonomik büyümeyi ve kalkınmayı beraberinde getirebilecektir. Çünkü eğitilmiş insan aynı zamanda nitelikli bir işgücü demektir. Günümüz küresel rekabet unsurunun en temel sorununun nitelikli işgücü olduğu göz önüne alınırsa eğitim yatırımlarının önemi daha iyi anlaşılacaktır.

Eğitim, beraberinde teknolojik gelişimi de getirecektir. Örneğin şirketlerin araştırma geliştirme departmanlarında yeni teknolojiler geliştirilmektedir. Buralarda alışanlar ise iyi eğitim almış ve teknolojiyi iyi kullanabilen kişilerden oluşmaktadır.

İşletmeler için önemli unsurlardan biri de verimli işgücünün sağlanmasıdır. Çalıştığı alanda eğitim almış kişiler diğer çalışanlara göre daha da verimli olabilmektedirler. Ayrıca, daha iyi derecede eğitim almış kişiler işgücü piyasasında diğerlerine göre daha yüksek kazanç elde etmektedirler.

Hem bireysel ve hem de toplumsal alanda bu kadar büyük avantajlar sağlayan eğitime yapılacak yatırımlar kalkınmaya öncülük edecektir. Bunun için, ilk olarak tüm toplumu saran ve işgücü piyasası ile paralel bir seyir izleyen eğitim sistemi oluşturulmalıdır. Eğitim sistemi teknolojik ve bireysel manada daha nitelikli bir hale getirilmelidir. Mesleki ve teknik eğitim faaliyetlerine daha fazla önem verilmelidir.

Sağlık, toplumun bugünü ve geleceğinin güvence altına alınması açısından son derece önemlidir. Bir toplumda bireylerin sağlık durumları ne denli iyi olursa verimlilikleri de o derecede yüksek olacaktır. Hükümetler sağlık alanına yatırım yaparak aynı zamanda ülkenin beşeri sermayesini de ileri seviyelere taşıyabileceklerdir. Tüm toplumu bir bütün halinde içine alacak şekilde yapılan sağlık yatırımları aynı zamanda toplumsal barışın sağlanmasını beraberinde getirecektir.

Ekonomik gelişme ile sağlık yatırımları arasında kuvvetli bir ilişki bulunmaktadır. Ekonomik gelişme süreciyle birlikte sağlık alanına ayrılan denekler daha da artacaktır. Sağlık sektörünün gelişmesi de beşeri sermayenin güçlenmesine ve dolayısıyla, ekonomik gelişmenin sağlanmasına ve toplumsal kalkınmanın gerçekleşmesine neden olacaktır. Bu nedenle tüm toplumu kapsayacak şekilde adil, verimli, sağlığı koruyucu ve geliştirici, kaynak kullanımında etkin ve teknolojiden faydalanan bir sağlık sisteminin oluşturulması beşeri sermaye artırımını için son derece önemlidir.

Sosyal devlet olmanın en önemli gereklerinden biri de, modern ve tüm toplumu saran bir sosyal güvenlik sistemi oluşturmaaktır. Dolayısıyla, hızlı ve etkili çalışan, kayıt dışılığı azaltan, esnek iş piyasasına uygun ve ağdaş bir sosyal güvenlik sistemi oluşturmak gerekmektedir. Çünkü etkin çalışan bir sosyal güvenlik sistemi verimli işgücünün sağlanmasında da etkili olabilecektir.

Bütün toplumların karşı karşıya olduğu en önemli sorunlardan biri yoksulluktur. Bu doğrultuda birçok politika ve program üretilmiş olmasına karşın sürdürülebilir bir mücadele gerçekleştirilememiştir. Yoksulluk, toplumsal barışın bozulmasını, eğitim seviyesinin düşmesini, önemli sağlık sorunlarının ortaya çıkmasını ve beşeri sermaye yapısının bozulmasını beraberinde getirmektedir.

Bir ülkede yoksulluğun azaltılması, insanlar arasında fırsat eşitliği oluşturulmasında büyük bir rol üstlenecektir. Fırsat eşitliği toplumsal barışın sağlanmasını sağlayacaktır. Yoksulluğun azaltılmasına yönelik politikalar ile gelir seviyesi yükselen insanlar eğitime bütçelerinden daha fazla pay ayırabilecekler ve böylece beşeri sermaye birikimi de artacaktır.

Beşeri sermaye yatırımları, adil bir gelir dağılımının oluşturulmasında mikro ve makro düzeyde etkiler gösterir. Örneğin, gelir seviyesi düşük kimselere transfer harcaması niteliğinde yapılacak olan ücretsiz eğitim sunulması, hem kişilerin eğitim artışı ile birlikte kazançlarının artmasına sebep olacak ve hem de bu sayede toplumsal barışa hizmet edilmiş olacaktır.

Küreselleşme ile birlikte işgücü piyasalarında en büyük eksikliğin nitelikli işgücü olduğu ortaya çıkmıştır. Nitelikli işgücü, eğitim seviyesi yüksek, teknolojiyi kullanabilen ve teknolojiyi geliştirebilen insan gücü olarak tanımlanabilir. Türkiye de nitelikli işgücü konusunda önemli eksiklikleri olan ülkelerden biridir. Son dönemde, işgücü yapısının daha nitelikli hale getirilmesi için çok yoğun çalışma içine girilmiştir.

Sonuç olarak, işgücü piyasasının daha nitelikli hale getirilmesi;

- Bireyler arasında fırsat eşitliğinin sağlanması,
- Sosyal Transfer harcamalarının arttırılması,
- Düşük gelirlilere yönelik eğitim olanaklarının arttırılması,
- Adil bir gelir dağılımının sağlanması,
- Mesleki ve Teknik Eğitim faaliyetlerine ayrılan zaman ve bütçenin arttırılması,
- İşgücü Piyasası ile paralel bir eğitim sisteminin kurulması,

- Esnek çalışma biçimlerine uygun işgücünün yetiştirilmesi,
- İşgücünün kayıt dışılığının azaltılarak, sosyal güvenlik sisteminin tüm toplumu saracak şekilde genişletilmesi,
- Ekonomide ve işgücü piyasasında beşeri sermaye bilincinin artırılması,

Vb. unsurlara önem verilmesine bağlı olduğu söylenebilir.

Ancak asıl önemli olan ise, yoksul insanlara direkt gelir desteği sağlayarak onlardan eğitime ve bilgiye kaynak ayırmalarını beklemek verimli sonuçlar doğurmayacaktır. Bu nedenle, bilgiyi ve eğitimi bir transfer harcaması gibi kullanıp, insanların nitelik kazanmalarına yardımcı olarak gelir artışı sağlamaları ve bu sayede yoksulluktan kurtulmalarını sağlamak, yani beşeri sermaye yatırımları ile insanlara balık tutmayı öğretmek daha verimli sonuçlar verebilecektir.

KAYNAKÇA

- ALAGÖZ, Mehmet ve Sinem Yapar (2009), “Kalkınma Planları Çerçevesinde Türkiye’de Sosyal Güvenlik Sorunu”,
http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler/Mehmet%20Alag%C3%B6z%20-%20Sinem%20Yapar/439-450.pdf (21.11.2009).
- AK (Avrupa Komisyonu) (2008), “Türk Eğitim Sisteminin Örgütlenmesi”,
http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/TR_TR (12.10.2009).
- AKYÜZ, Yılmaz (1980), *Emek-Değer Teorisi Ve Nitelikli İşgücü Sorunu*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yay., Ankara.
- ATİK, Hayriye (2006), *Beşeri Sermaye, Dış Ticaret Ve Ekonomik Büyüme*, Ekin Kitabevi, Bursa.
- AYDINER, Ayşen (2006), *Avrupa Birliğine Giriş Sürecinde Avrupa Birliği Eğitim Politikaları ve Türk Eğitim Sistemine Yansımaları*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- BİLEN, Mahmut ve İ. Güran Yumuşak (2000), “Gelir Dağılımı-Beşeri Sermaye ve Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme”,
<http://www.econturk.org/Turkiyeekonomisi/bilen00.pdf> (10.10.2010).
- BİLGEBAY, Salih Kıvanç (2006), *Sosyal Refah Devletinin Bir Unsuru Olarak Türkiye’de Sosyal Güvenlik Sisteminin Yeniden Yapılandırılması*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- BODUR, Ceren Mısırlıoğlu (2007), *Ekonomik Kalkınmada Beşeri Sermaye ve Önemi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- CELEPÇİ, Ebru (2006), *Bölgesel Dengesizliklerin Giderilmesinde Kalkınma Ajanslarının Rolü ve Türkiye Uygulamaları*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- CİĞERCİOĞLU, Emine Tuğbanur (2008), *Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Türkiye*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- ÇAMKERTEN, Elif Zeybek (2006), *Türkiye’de Sosyal Güvenlik Sisteminin Yapısı*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÇANKAL, Erhan ve Şuayip Çalış (2009), “Cinsiyet Ayrımcılığı”, Editörler: B. Baytekin ve ötek. , *Uluslar arası Disiplinlerarası Kadın Çalışmaları Kongresi*, Sakarya, Sakarya Üniversitesi Yay., s. 81-88.
- ÇOLAK, Ömer FARUK (1998), *Küreselleşme, Beşeri Sermaye Ve Çocuk İşgücü*, TİSK Yay., Ankara.
- DAĞ, Gökhan (2005), “Kamu Harcamaları: Reel Harcamalar ve Transfer Harcamaları, Transfer Harcamalarının Türkiye'deki Gelişimi”
<http://gokhandag.blogspot.com/2007/10/kamu-harcamalar-reel-harcamalar-ve.html>. (01.10.2009).
- DEDE, Ayşegül (2009), “AB Uyum Sürecinde Kalkınma Ajansları ve Mevlana Kalkınma Ajansı”,
<http://www.kto.org.tr/dosya/rapor/mevka.pdf> (06.11.2009).
- DEMİRCİ, Aytül G. (2003), “Bölge Kalkınma Ajansları”,
www.yayed.org.tr/resimler/ekler/130_ek.doc?tipi=7&turu=X. (06.11.2009).
- DİE (Devlet İstatistik Enstitüsü), (1997), *1994 Hanehalkı Gelir Dağılımı Anketi Sonuçları*, Ankara.
- DÖNMEZ, Ömer (2008), *Kavram-Teori ve Politikalar*, 3. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara.
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı) (2007), “Dokuzuncu Kalkınma Planı”,
<http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan9.pdf> (19.11.2009).
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı) (1997), “Türkiye ve Avrupa Birliği’ndeki Sağlık Politikaları ve Göstergelerinin Karşılaştırılması”,
<http://www.ifm.dpt.gov.tr/DocObjects/Download/2985/saglik.pdf> (19.11.2009).
- DTM (Dış Ticaret Müsteşarlığı) (2009), “Lizbon Stratejisinin Gelişimi ve Halihazırda Bulunduğu Aşama”

<http://www.dtm.gov.tr/dtm/webyaziciDostu.cfm?dokuman=pdf&action=&dil=TR&icerikid=2247&yayinid=2090> (11.10.2009).

EROL, Nihal (2006), *Gelişmekte Olan Ülkelerde Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Politikaları*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ERSEZER, Devrim (2006), “Gelir Dağılımı Politikası ve Araçları”

<http://web.firat.edu.tr/sosyalbil/dergi/arsiv/cilt16/sayi1/255-268.pdf> (08.10.2009).

GEDİKOĞLU, Tokay (2005), “Avrupa Birliği Sürecinde Türk Eğitim Sistemi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri”

efd.mersin.edu.tr/dergi-meuefd_2005_001_001_0066-0080_gedikoglu.pdf

(14.11.2009).

GÜLCAN, Erhan (2006), *Avrupa Birliği'nde Sosyal Güvenlik Sistemlerinin Karşılaştığı Sorunlar ve Türk Sosyal Güvenlik Sistemi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

GÜMÜŞ, Sevda (2005), *Beşeri Sermaye ve Ekonomik Kalkınma : Türkiye Üzerine Ekonometrik Bir Analiz (1960-2002)*, İktisadi Araştırmalar Vakfı Yay., İstanbul.

GÜNLÜ, Ramazan (2003), *Avrupa Birliği'nde İstihdam, Eğitim Ve Meslek Eğitimi : Çalışma Hayatının Değişimi, Eğitim Ve Meslek Eğitimi Politikalarının Değişimi, Avrupa Çalışma Ve Eğitim Alanının Oluşumu, Yaşamboyu Öğrenme*, Türkiye-AB Sendikal Koordinasyon Komisyonu Yay., Ankara.

GÜRSES, Didem (2007), “Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Politikaları”,

<https://www.sbe.balikesir.edu.tr/dergi/edergi/c10s17/makale/c10s17m4.pdf>

(16.11.2009).

HOŞGÖRÜR, Vural, (2009), “Ekonomik ve Sosyal Kalkınmada Eğitim”,

http://efdergi.yyu.edu.tr/makaleler/cilt_II/vural_hosgor.doc (26.10.2009).

http://abmuzakere.bilgi.edu.tr/docs/stklar_ve_sosyal_haklar_3.1_tıklayınız5.doc

(10.10.2009).

http://abmuzakere.bilgi.edu.tr/docs/yeni_lizbon_stratejisi.pdf (10.10.2009).

<http://www.basmakci.com/Koseyazi.asp?goster=dos&id=31> (21.11.2009).

http://www.canaktan.org/yeni-trendler/bilgi-toplumu/bilgi_toplumu-ozellik.htm
(22.10.2009).

<http://www.dpt.gov.tr/bgyukalkinmaajans/5449SayiliKanun.pdf> (10.10.2009).

http://www.ekodialog.com/isletme_ekonomisi/temel_kavramlar.html (19.10.2009).

<http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan9.pdf> (19.11.2009).

<http://iibf.sdu.edu.tr/dergi/files/2003-1-11.pdf> (24.10.2009).

<http://www.ikv.org.tr/pdfs/96b12507.pdf> (29.10.2009).

<http://www.isgucdergi.org/?p=makale&id=138&cilt=5&sayi=2&yil=2003>
(22.10.2009).

http://www.meb.gov.tr/Stats/ist2001/s10_4.jpg (22.10.2009)

<http://mevzuat.dpt.gov.tr/ypk/2006/20060728-7-1.doc> (13.11.2009).

<http://www.msxlab.org/forum/x-sozluk/83046-emek-emek-nedir-emek-hakkinda.html>
(22.10.2009).

<http://www.sagliklibiryasam.net/dengeli-ve-yeterli-beslenme-yetersiz-beslenme>
(22.10.2009).

<http://www.sedefed.org/default.aspx?pid=56854&nid=47910> (13.11.2009).

<http://www.sgk.gov.tr/sgkshared/sskdownloads/anasayfa/reform/kitap.pdf> (21.11.2009).

<http://sozluk.ihya.org/sosyal-bilimler-sozlugu/beseri-sermaye.html> (29.07.2009).

<http://www.tisk.org.tr/yayinlar.asp?sbj=ic&id=1751> (16.11.2009).

- İÇLİ, Gönül (2001), “Eğitim, İstihdam ve Teknoloji”,
<http://egitimdergi.pamukkale.edu.tr/makale/say%C4%B19/7g%C3%B6n%C3%BCl.pdf> (22.02.2009).
- İNAL, Mustafa (2007), “Yeşil Kart Uygulaması”,
http://www.mustafainal.net/index2.php?option=com_content&do_pdf=1&id=1095 (11.11.2009).
- KABAŞ, Tolga (2009), *Gelişmekte Olan Ülkelerde Yoksulluğun Nedenleri ve Yoksullukla Mücadele Yolları*, Basılmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KAR, Abdurrahman ve İbrahim Güran Yumuşak (2009), “Nüfus Artış Hızının Düşürülmesi İktisadi Kalkınmayı Arttırır mı?”,
<http://www.cografyam.net/index.php?showtopic=7255> (19.10.2009).
- KARADENİZ, Oğuz (2007), *Avrupa Birliği Yolunda Türkiye’de Eğitim Ve Beşeri Sermaye*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- KARAGÜL, Mehmet (2002), *Beşeri Sermayenin İktisadi Gelişmedeki Rolü Ve Türkiye Boyutu*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yay., Afyon.
- KARAKOYUN, İlhan (2008), *Türkiye’de 1980 Sonrası Uygulanan Yoksullukla Mücadele Programları: Sosyal Riski Azaltma Projesi (SRAP) Örneği – Aydın İli Uygulaması*, Basılmamış Doktora Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KAYA, Kılıç (2007), *Bölgesel Kalkınmada Yeni Bir Model; Kalkınma Ajansları Ve Türkiye’de Uygulanabilirliği*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KILICIKAN, Zülküf (2001), *Ekonomik Gelişmede Beşeri Sermayenin Önemi ve Türkiye Örneği*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- KİHTİR, Arzu (2004), “Avrupa Birliği’nin Eğitim Politikası”,
http://www.istanbul.edu.tr/iletisim/?page=template-news/detail_Id=44
(14.11.2009).
- KOYUNCU, Evrim (2006), *Türkiye’de Kalkınma Sürecinde Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Rolü ve Bir Uygulama*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KUTADGOBİLİK, Tuğrul (2006), “Lizbon Stratejisi ve Türkiye”,
http://www.tisk.org.tr/isveren_sayfa.asp?yazi_id=1456&id=78 (13.11.2009).
- ORHAN, Özge (2006), *Küreselleşme Süreci ve Türkiye’de Sağlık Politikaları*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÖRS, Ferlal (2009), “Yoksullukla mücadele ve Toplumsal İletişim”,
http://www.mulkiyederji.org/index.php?option=com_rokdownloads&view=file&Itemid=63&id=1107:yoksullukla-muecadele-ve-toplumsal-iletiim-doc-dr
(22.10.2009).
- ÖZ, Ferlal (2009), “Yoksullukla Mücadele ve Toplumsal İletişim”,
http://www.mulkiyederji.org/index.php?option=com_rokdownloads&view=file&Itemid=63&id=1107:yoksullukla-muecadele-ve-toplumsal-iletiim-doc-dr
(19.10.2009).
- ÖZAKÇAOĞLU, Mehmet Bilge (2009), “Türkiye’de ve Dünyada Yoksullukla Mücadele Politikaları”,
http://mehmetbilgeozakcaoglu.blogcu.com/turkiye-de-ve-dunya-da-yoksullukla-mucadele-politikalari_51494121.html (03.11.2009).
- ÖZGÜLER, Verda Canbey (2005), “Verimlilik”,
www.yeniekonomi.com/word_belgeler/verimlilik.16.6.2005.doc (22.10.2009).
- ÖZKARA, Mehmet (2005), “Devlet Anlayışında Ortaya Çıkan Değişikliklerin Sonucu Olarak Vergilemeye Yüklenen Fonksiyonlar.”,
http://www.alomaliye.com/mehmet_ozkara_devlet_anlayisinda.htm (11.10.2009).

- ÖZSOY, Ceyda (2007), “Türkiye’de Eğitim Ve İktisadi Büyüme Arasındaki İlişkinin Var Modeli İle Analizi”,
http://bildiri.anadolu.edu.tr/papers/bildirimakale/624_155e46.doc (26.10.2009).
- PINAR, Abuzer (2008), *Kamu Maliyesi ve Maliye Politikası*, 4. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara.
- SALTIK, Ahmet (2007), “Türkiye – Avrupa Birliği İlişkileri Sürecinde Türk Sağlık Politikaları”,
<http://www.insancilsol.com/absurecindedaglikpolrplac.doc> (19.11.2009).
- SAYAN, İpek Özkal (2008), “Sosyal Güvenlik Sistemi”,
<http://80.251.40.59/politics.ankara.edu.tr/bguler/pp/sosyalguvenlik.ppt>
(11.11.2009).
- ŞAHAN, Çağatay (2008), “Avrupa Ülkelerinde Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardım”,
<http://cagataysahan.blogcu.com/avrupa-ulkelerinde-sosyal-guvenlik-ve-sosyal-yardim/3641455> (21.11.2009).
- ŞEN, Arzu (2003), “İnsan Sermayesi Ve Sosyo-Ekonomik Gelişme Aşamalarına Göre İnsan Sermayesinin Rolü”,
<http://www.isguc.org/?p=article&id=138&cilt=5&sayi=2&yil=2003> (11.11.2009).
- ŞENER, Halil İbrahim (2009), “Lizbon Stratejisi ve Türkiye’nin Rekabet Gücü”,
<http://www.google.com.tr/search?hl=tr&q=lizbon+stratejisi&start=10&sa=N>
(12.11.2009).
- TABAN, Sami (2006), “Türkiye’de Sağlık ve Ekonomik Büyüme Arasındaki Nedensellik İlişkisi”,
<https://www.sosyoekonomi.hacettepe.edu.tr/060202.pdf> (26.10.2009).
- TANER, Okan (2004), *Dünyada ve Türkiye’de Küreselleşme ve Yoksulluk Süreci*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TANRITANIR, Nuray (1997), “Türkiye Ve Avrupa Birliğindeki Sağlık Politikaları Ve Göstergelerinin Karşılaştırılması”,
<https://www.dpt.gov.tr/DocObjects/Download/2985/saglik.pdf> (28.10.2009).

- TERZİ, Çetin (2005), *Uyum Sürecinde Türkiye Eğitim Politikalarının Avrupa Birliği Eğitim Politikaları Doğrultusunda Değerlendirilmesi*, Basılmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- TOPSAKAL, Cem (2005), *Avrupa Birliği'nin Eğitim Politikaları ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Yeri*, *Sivil Toplum Dergisi*, Yıl 3, Sayı 12, Ekim-Aralık.
- TUNCER, Tuğba (2008), *AB Lizbon Stratejisi ve Uygulamalarının Türkiye'nin Ekonomi ve Bilim-Teknolojisi Politikalarına Etkisi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TUNÇ, Mehtap (1997), *Kalkınmada İnsan Sermayesi Yaklaşımları ve Türkiye'de İnsan Sermayesi Boyutunun Analizi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TURAN, Seyida (2007), *Bölgesel Kalkınma Ajansları Dünyadaki Uygulamalar ve Türkiye Modeli*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu), (2007), *2005 Hanehalkı Gelir Dağılımı Anket Sonuçları*, Ankara
- TÜRK, İsmail (2003), *Maliye Politikası*, 15. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara.
- TÜRKER, M. Tuba (2000), *İktisadi Büyümede Beşeri Sermaye ve Türkiye'nin Kalkınma Sürecinde Beşeri Sermayenin Gelişimi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- UZUNYAYLA, Ferda (2007), *Avrupa Birliği'ne Giriş Sürecinde Eğitim ve İstihdam Politikaları*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÜNAL, L. Işıl (1992), "Eğitim ve Gelir İlişkisi",
http://dergiler.ankara.edu.tr/detail.php?id=40&sayi_id=503&makale_id=6039
(11.10.2009).
- YENER, G. Kaan (2006), "Verimlilik ve Verimlilik Ölçümü",
<http://www.bilgiekonomisi.googlepages.com/verimlilik.ppt> (22.10.2009).

YILDIRIM, Sevgi (2005), *Beşeri Sermaye Birikimi ve Ekonomik Büyüme: Teori ve Uygulama*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

YÜCEYILMAZ, Hilal (2007), *Avrupa Birliği Sürecinde Bölgesel Gelişmeler ve Kalkınma Ajansları*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ZAIM, Sabahaddin (1992), *Çalışma Ekonomisi*, 9. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul.

ÖZGEÇMİŞ

Alaaddin ERTAŞ 03.07.1981 tarihinde Sakarya'da doğdu. İlkokulu Sakarya Mithatpaşa İlköğretim okulunda 1992 yılında tamamlayarak aynı yıl Sakarya Anadolu İmam Hatip Lisesinde ortaokul öğrenimine ve 1996 yılında lise öğrenimine başladı. 1999 yılında tamamladığı lise öğreniminin ardından 2000 yılında Sakarya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümünde üniversite öğrenimine başladı. Üniversite öğrenimini 2004 yılında tamamladı. Aynı yıl başladığı Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Ana Bilim Dalı İnsan Kaynakları Yönetimi Bilim dalı yüksek lisans öğrenimini halen sürdürmektedir. Ayrıca, 2005-2010 yılları arasında Türkiye İş Kurumu Sakarya İl Müdürlüğü'nde memur olarak görev yapmış olup, Şubat/2010 tarihinden bu yana Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı'nda Vergi Denetmen Yardımcısı olarak görev yapmaktadır.